

**ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ PROGRAMI**

**OKUL ÖNCESİ EĞİTİMDE YIL SONU SERGİLERİNİN
ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNE GÖRE
DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

NİDA YÜKSEK

**ANKARA
ŞUBAT, 2020**

**ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ PROGRAMI**

**OKUL ÖNCESİ EĞİTİMDE YIL SONU SERGİLERİNİN
ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNE GÖRE
DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

NİDA YÜKSEK

DANIŞMAN: PROF. DR. AYŞE ÇAKIR İLHAN

**ANKARA
ŞUBAT, 2020**

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne,

Nida YÜKSEK adlı öğrencinin hazırladığı “Okul Öncesi Eğitiminde Yıl Sonu Sergilerinin Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi” başlıklı bu çalışma Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı / Güzel Sanatlar Eğitimi Programı’nda jüri üyelerince oy birliği ile Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmza

Başkan: Prof. Dr. Ayşe ÇAKIR İLHAN (Danışman)

Üye: Doç. Dr. Ayşe OKVURAN

Üye: Doç. Dr. Burçin TÜRKCAN

ONAY

Bu tez Ankara Üniversitesi Lisansüstü Eğitim - Öğretim Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca jüri üyeleri tarafından 06.02.2020 tarihinde, Enstitü Yönetim Kurulunca ...../...../20..... tarihinde kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Yasemin KEPENEKÇİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BİLDİRİMİ

Tez içindeki bütün bilgileri akademik yazım kurallarına uygun biçimde raporlaştırdığımı ve bunları etik ilkelere (atıfta bulunulan tüm yapıtlara kaynaklarda yer verilmesi, tezde kullanılan bilgi ve belgelere resmi yollarla ulaşılması ve bunların aslı bozulmadan kullanılması vb.) uygun olarak elde ettiğimi ve sunduğumu bildiririm.

Nida YÜKSEK

ÖZET

OKUL ÖNCESİ EĞİTİMDE YIL SONU SERGİLERİNİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ

YÜKSEK, Nida

Yüksek Lisans Tezi, Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Ayşe ÇAKIR İLHAN

Şubat, 2020, x + 105 sayfa

Bu çalışmanın amacı okul öncesinde yıl sonu sergilerinin, öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesidir. Sergileri düzenleyen ve öğrencilere rehberlik eden öğretmenlerin bu konudaki görüşlerinin alınması ve bu alanda farkındalık oluşturulmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Genel amaç doğrultusunda, sekiz görsel sanatlar öğretmeniyle gerçekleştirilen nitel görüşmeler sonucunda elde edilen bulgular ile sergi görselleri değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgular incelendiğinde tüm öğretmenler, sergilerde yer alan çalışmaların ders kazanımlarını yansıttığını ifade etmiştir. Öğretmenler, sergilerin öğrencilere yeni sanatsal deneyimler edinme, yeni çalışmalar gerçekleştirmek için istek duyma, sanata yönelik farkındalık kazanma ve yaratıcılıklarını artırmalarını sağlama gibi katkılarının olduğunu ifade etmişlerdir. Ayrıca öğretmenler olanakları olsaydı sergileri okul dışında, geniş ve bol izleyiciye ulaşabilen mekanlarda, büyük boyutlu çalışmalarla ve disiplinlerarası olarak gerçekleştirmek istediklerini belirtmişlerdir. Öğretmenlerin, sergi tasarımlarında ise göz hizasına, çalışmaların bütünlük içinde, uyumlu ve düzenli olmasına dikkat ettikleri ve sergi tasarımlarına önem verdikleri görülmektedir. Araştırma sonucunda, okul öncesi eğitimde yıl sonu sergileri üzerine daha geniş bir öğretmen grubuyla çalışılabileceği veya okul öncesi yıl sonu sergilerine öğrencilerin açısından bakan bir araştırmanın yapılabileceği gibi önerilere yer verilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Okul öncesi eğitim, görsel sanatlar eğitimi, sanat etkinlikleri, yıl sonu sergileri

ABSTRACT

EVALUATION OF END OF YEAR EXHIBITIONS IN PRE-SCHOOL EDUCATION ACCORDING TO TEACHERS' OPINIONS

YÜKSEK, Nida

Master Degree, Department of Fine Art Education

Supervisor: Prof. Dr. Ayşe ÇAKIR İLHAN

February, 2020, x + 105 pages

The aim of this study is to evaluate pre-school year-end exhibitions according to teachers' opinions. It is thought that it is important to get the opinions of the teachers who organize the exhibitions and guide the students on this issue and to raise awareness in this field. In line with the general purpose, the findings obtained from the qualitative interviews with eight visual arts teachers and the exhibition visuals were evaluated. When all the findings were examined, all teachers stated that the exhibitions reflect the educational attainment. The teachers stated that the exhibitions contribute to the students' acquiring new artistic experiences, desiring to perform new works, gaining awareness about art and increasing their creativity. In addition, if the teachers had the opportunity, they stated that they would like to exhibit outside the school, in large and abundant audiences, through large-scale studies and interdisciplinary. In the exhibition designs, it is seen that the teachers pay attention to the eye level, the work being in integrity, harmonious and orderly and attach importance to the exhibition designs. As a result of the research, suggestions were made such that a broader group of teachers could be worked on the end of year exhibitions in preschool education or a research approaching the end of year exhibitions in terms of students could be made.

Key Words: Pre-school education, visual arts education, art activities, end of year exhibitions

ÖNSÖZ

Bu tez, okul öncesi eğitimde yılsonu sergilerini öğretmenlerin bakış açısına göre değerlendirmeyi amaçlamıştır. Tez sürecinde, okul öncesi eğitim programından, okul öncesi öğretmenliği ve resim-iş öğretmenliği lisans ders programlarından, sergi görsellerinden ve okul öncesi öğretmenleriyle yapılan nitel görüşmelerden yararlanılmıştır.

Tezin gerçekleştirilmesi sırasında konu seçiminde ve tezin yazılma sürecindeki yönlendirmeleriyle bana destek olan danışmanım Prof. Dr. Ayşe Çakır İlhan'a ve yüksek lisanslı birlikte kazandığımız, tez sürecinin başından beri yanımda olan arkadaşlarım Ayşen Balcı Çınar ve Tolga Ulusoy'a teşekkür ederim. Yoğun çalışma saatlerine rağmen zaman ayırıp görüşmeyi kabul eden ve bu araştırma için bilgilerini sunmaktan çekinmeyen görsel sanatlar öğretmenlerinin her birine teşekkür ederim.

Tezimi yazdığım süreçte varlıkları ve samimiyetleriyle yanımda olan dostlarım Elif Büşra Kılıç, Melike Zeynep Kalaylı, Kübra Kaplan ve Kübra Altınbaş'a; son olarak daima arkamda olup beni destekleyen, yardımlarını esirgemeyen aileme minnettarım. İyi ki varsınız. Bu süreç sizinle anlamlandı.

Nida YÜKSEK

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BİLDİRİMİ.....	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
GÖRSELLER DİZİNİ.....	ix
KISALTMALAR	x
BÖLÜM 1.....	1
GİRİŞ.....	1
Problem.....	1
Amaç.....	4
Önem.....	5
Sınırlılıklar	6
Tanımlar.....	6
BÖLÜM 2.....	7
KURAMSAL KISIM	7
Okulöncesi Eğitimin Önemi	7
Okulöncesi Eğitimin Amaçları ve Görsel Sanatlar Öğretimi.....	8
Okulöncesi Eğitimin İlkeleri ve Görsel Sanatlar Öğretimi	9
Okul Öncesinde Gelişim.....	12
Okul Öncesinde Bedensel Gelişim.....	14
Okul Öncesinde Bilişsel Gelişim	14
Okul Öncesinde Kişilik Gelişimi	16
Çocuk ve Oyun Gelişimi.....	19
Okul Öncesinde Sanatsal Gelişim.....	22
Okul Öncesinde Yaratıcılık	27
Okul Öncesi Eğitimde Görsel Sanatlar Öğretimi	28

Görsel Sanatlar Öğretiminde Eğitimcinin Rolü.....	29
Eğitimde Yılsonu Sergileri	40
BÖLÜM 3.....	45
YÖNTEM.....	45
Araştırmanın Modeli	45
Çalışma Grubu	45
Verilerin Toplanması	46
Verilerin Çözümlemesi	49
BÖLÜM 4.....	51
4. BULGULAR VE YORUMLAR	51
Tema 1. Yılsonu Sergilerindeki Çalışmaların Okul Öncesi Eğitim Programının Öğrenme Çıktılarını Yansıtıp Yansıtmadığına İlişkin Bulgular	51
Tema 2. Yılsonu Sergilerindeki Çalışmaların Çocuğun Becerilerine ve Yaratıcılığına Etkilerine İlişkin Bulgular	64
Tema 3. Öğretmenlerin Sergileri Nasıl Gerçekleştirmek İstedikleriyle İlgili Bulgular	70
Tema 4. Yıl Sonu Sergilerindeki Çalışmaların Sergilenme Biçimlerine İlişkin Bulgular	81
BÖLÜM 5.....	90
SONUÇLAR VE ÖNERİLER	90
Sonuçlar	90
Öneriler	93
KAYNAKLAR.....	94
EKLER	99
EK 1. Görüşme Soruları.....	100
EK 2. Etik Kurul Onayı	101
EK 3. Resim-İş Öğretmenliği Lisans Ders Programı	102
BENZERLİK BİLDİRİMİ	103
ÖZGEÇMİŞ.....	104

GÖRSELLER DİZİNİ

	Sayfa
Görsel 1	59
Görsel 2	60
Görsel 3	60
Görsel 4	61
Görsel 5	62
Görsel 6	86
Görsel 7	87
Görsel 8	87
Görsel 9	88
Görsel 10	88
Görsel 11	89

KISALTMALAR

MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
YÖK	: Yükseköğretim Kurumu
ANKÜ Okulları	: Ankara Üniversitesi Geliştirme Vakfı Özel Okulları
KPSS	: Kamu Personeli Seçme Sınavı

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Bu bölümde, araştırmanın problemini oluşturan kavramsal çatı, amaçlar, önem, sınırlılıklar ve tanımlar kısımları sırasıyla ele alınmıştır.

Problem

Sanat üzerine geçmişten bu yana birçok farklı tanım ve yorum yapılmıştır. Görsel sanatlar eğitimi ve sergileri hakkında açıklamalar yapmadan önce; sanat hakkında yapılan farklı tanımlamalara ve bakış açılarına da bakmakta yarar görülmüştür. Yolcu(2009)'ya göre sanat, insanların düşüncelerini, çizgi, hareket, renk, ses, söz, ritim, biçim gibi öğelerle etkili bir biçimde ve kişisel bir üslupla ifade etme biçimidir. Sanat, insanın bütünsel anlamdaki tatminini sağlayan, izleyici ve yaratıcıya mutluluk veren çok kapsamlı ve karmaşık bir olgudur (Ayaydın, Vural, Tuna ve Yılmaz, 2009). Tolstoy (2018)'a göre ise sanat, keyif, avuntu ya da eğlence değildir; sanat yüce bir iştir. Sanat yaşamdaki bilinçli bilgiyi duygulara aktaran bir organdır. Sanat kardeşlik, sevgi gibi duyguları yalnızca iyi insanların sahip olduğu duygular olmaktan çıkarmalı, herkesin gerçeği haline getirebilmelidir; duyguları eğitebilmelidir. Sanat bireyin özgürleşmesine, insanların evrensel bir dille buluşmasına yarayan bir iletişim aracıdır. Sanat, kişinin kendisini tanımasını, yaratıcılığının ve estetik zevkinin gelişmesini, farklı bakış açıları kazanabilmesini sağlar. Her birey uygarlığı geliştirmede sorumludur ve bu sorumluluğu almada sanat, bireyi cesaretlendirir ve yeni bakış açıları sunar (Buyurgan ve Mercin, 2010). Tüm sanat disiplinleri farklı duygulara seslenir ve bireyin öğrenim dünyasını zenginleştirir.

Sanatlar eğitimi, bireyin bütünsel anlamda gelişmesinde büyük bir öneme sahiptir. Sanatlar eğitimi kavramı, sahne sanatları, görsel sanatlar, işitsel sanatlar gibi sanatın tüm alanlarını kapsamaktadır (San, 2008). San (2010)'a göre sanat eğitimi, güzel sanatların tüm alanlarını içinde barındıran okul içi ve dışı sanatsal eğitimin tamamına denir.

Sanat eğitiminde, sanatçı yetiştirilmek için verilen eğitim (sanat için eğitim) ve sanat yoluyla duyuların eğitilmesine yönelik olarak herkese verilen eğitim (sanat yoluyla eğitim) gibi farklı sanat eğitimi anlayışları bulunmaktadır (San, 2010). Sanat yoluyla eğitimin amacı sanatçı yetiştirmek değil; bireydeki sanat zevkini, bireyin duyularını ve zihnini eğitmektir. Sanatsever, sanatı değerlendirebilen, yaratıcı, üretken ve girişimci bireyler yetiştirebilmektir (San, 1977). Sanat yoluyla eğitim, okulöncesinde bireylerin yaratıcılıklarını ve özgünlüklerini geliştirmede; onlara sanatı sevdirmede ve ileride sanatla olan ilişkilerini düzenlemede büyük bir rol oynar. Bu dönemde sanat eğitimi bireyin, kendi sınırlarını keşfetmesine ve geliştirmesine, insanlarla olan ilişkilerini iyileştirmesine, çevresine uyum sağlamasını kolaylaştırmasına, yaratıcı ve kendine güvenli şekilde yetişmesine katkıda bulunabilir.

Bu araştırmanın da temel konusunu oluşturan görsel sanatlar eğitimi kısaca görsel sanatların tüm alanlarını (resim, heykel, grafik, mimari, moda tasarım vb.) içine alan yaratıcı sanatsal eğitimi ifade eder. Görsel sanatlar eğitimi, öğrencinin kendini görsel sanatlar alanında ifade etmeye yönelik eğitim sürecinin bütününe verilen isimdir.

Sanat eğitimindeki çağdaş eğilimlere bakıldığında, postmodern dönemin karmaşık yapısı nedeniyle çağa uyum sağlamak adına sanat eğitimi de dönüşüm yaşamıştır. Eğitim kavramı, geleneksel eğitimde yaygın tanımıyla, bireyde istendik davranış değişikliği oluşturmak olarak ele alınırken; postmodern dönemde eğitim için, “bireyin isteklerine, yaşam biçimine, eğilimlerine yönelik olarak çeşitli olmalıdır” görüşü benimsenmiştir. Dönemin yeni eğilimleri de dikkate alındığında öğretme kavramı, bilginin aktarılmasından ziyade bilginin nasıl kullanılacağı ve anlamlandırılacağı üzerine kuruludur (Onan, 2017). Öğretim, öğretme-öğrenme sürecinin, öğretmen tarafından planlanması ve yönetilmesi sürecidir. Öğrenme ise kişinin kendi kendine, yaşantılarıyla gerçekleştirebileceği bir süreç olduğu gibi, bir başkasının yardımıyla da gerçekleştirilebilir (Binbaşoğlu, 2013). Öğretmen, çağdaş eğitimde bilginin anlamlandırılması ve ulaşılmasında rehber konumunu almıştır. Nitelikli bir sanat eğitimi; sanat eğitiminin önemini ve varlığının farkında olan bir bakış açısı, çağın değişen ve gelişen şartlarına uygun bir öğretim programı, nitelikli sanat eğitimcisi, yeterli ders saati, amaca uygun fiziki donanım ve araç-gereçlerle gerçekleştirilebilir (Buyurgan ve Buyurgan, 2012).

Bilim ve teknolojinin ön planda olduğu 21. Yüzyılda robotlaşan ve mekanikleşen dünyamızda yeniliklere ve gelişmelere uyum sağlama olanağı, yapıcı ve yaratıcılığın ön planda olduğu sanat eğitiminin çağdaş bir şekilde okutulabilmesiyle

mümkündür. Çağımızda hızla değişen bilgi ve durumlar da hızlı ve etkili karar alma, uyum sağlama, etkili iletişim, özgünlük, kendi yorumunu ortaya koyabilme ve üretebilme gibi becerileri de gerektirir. 21. yy becerilerine sahip, öğrenmeyi öğreten öğretmenler ve ihtiyaç duyduğu bilgiyi nasıl bulabileceğini ve öğreneceğini bilen yaratıcı ve metabiliş düşüncesi gelişmiş öğrencileri yetiştirmek; çağa uyum sağlayabilmemizin başlıca koşullarındandır. 21. yy eğitiminin amacı bilgi vermekten ziyade; bilgiyi üretme, bilgiye ulaşmayı ve öğrenmeyi öğretme olarak yeniden tanımlanabilir. Bu dönemde öznel bilgi önem kazanmıştır. Eski paradigmaya dayalı eğitimin kalıplaştırıcı yapısından sıyrılarak bu yeni yaklaşım doğrultusunda yaratıcı, özgür ve özgün düşünebilen, problem çözme becerileri gelişmiş insanların yetiştirilmesi amaçlanmalıdır (Özsoy, 2015). Bu bağlamda yaratıcı düşünce becerileri de önem kazanmaktadır.

Yaratıcılık kısaca, varolan ve bilinen nesnelere arasında daha önce kurulmamış yeni bağlantılar kurabilme yetisidir. May (2018)'e göre ise yaratıcılık, “*yeni bir şeye varlık kazandırma sürecini*” ifade eder. Yaratıcılık, şimdiye kadar varolmayan bir şeyin biçimlenmesi demektir. Genel bir tanımlama ile, bilinen şeylerden yepyeni bir şey ortaya çıkarmak, sorunlara yeni çözüm yolları bulmak, özgün bir sentez ortaya koymak denebilir (San, 2008). Çocuklarda varolan yaratıcılığın küçük yaşlarda ortaya çıkarılması ve bu yaratıcılığın eğitilmesi gereklidir. Bu yaratıcı gücün ortaya çıkarılma yollarından biri; belki de en önemlisi sanat eğitimidir. Bu nedenle özellikle okulöncesi dönemde çocuklara, lisans eğitimi döneminde okulöncesi öğretmenleri ve görsel sanatlar öğretmenleri başta olmak üzere tüm bölümlerde verilen sanat eğitiminin, sanat eğitiminde kaliteyi artırmada büyük bir öneme sahip olduğu açıktır. Sanatın doğasında sergilenme ve seyredilme vardır. Sanatsal çalışmalar sergilenmediği sürece yalnızca üretim aşamasında yani çalışmayı yapanla sınırlı kalmış olur ve bu da çalışmanın amacına ulaşmasını engeller. Sanat ürünleri çoğu zaman üreticiden çok tüketiciye seslenir. Bu nedenle sanatsal çalışmaların sergilenmesinde de en az üretim aşamasındaki kadar titiz davranılması gerekir (Ayaydın, Vural, Tuna ve Yılmaz, 2009).

Sergi; ürünlerin görülmesi ve tanınması için uygun bir biçimde, uygun bir mekanda sergilenmesidir. Birçok farklı sergileme biçimi ve sergi çeşidi bulunmaktadır. Eğitim açısından ise sergi, bir konunun tanıtılması, bir etkinliğin başkalarına duyurulması amacını güden, öğrencilerin çalışmalarının ortaya konulduğu bir etkinlik ve öğretim tekniğidir (Demirel, 2007). Öğrenci böylelikle; kendi yaptığı ve arkadaşlarının yaptığı çalışmalarını tanıyabilir, tartışabilir, eleştirebilir ve analiz edebilir.

Bitirilen çalışmaların sürecin bitiminde sergilenmesi, öğrencinin yeni çalışmalar yapıp bunların tekrar sergilenmesi konusunda güdülenmesini sağlayabilir. Bu sayede başladığı işleri bitirmiş olma ve tatmin duygusunu hissedebilir. Sergiler, öğrencinin güdülenmesine ve gururlanmasına yardım edebileceği gibi ortaya çıkan çalışmaların değerlendirilmesine ve gözlemlenmesine de yardım eder. Sergilemenin belirli ölçütler doğrultusunda planlı, programlı ve özenli bir şekilde yapılması, sunulacak çalışmaların göz doldurması ve izleyiciler tarafından ilgi çekmesi açısından da önemlidir.

İlgili literatür incelendiğinde, okulöncesi eğitim kurumlarında yapılan yılsonu sergilerinin içeriği ve değerlendirilmesi üzerine bir araştırmanın henüz yapılmadığı görülmektedir. Öğrencilerin yaratıcılıklarının ve aldıkları dersin öğrenme çıktılarının yansıdığı düşünülmesi yılsonu sergilerinin bu nedenle incelenmesine ihtiyaç olduğu düşünülmektedir. Bu araştırma kapsamında, özel okul bünyesinde çalışan ve sergileri düzenleyen görsel sanatlar öğretmenlerinin, düzenledikleri sergiler hakkındaki görüşleri sunulacak ve değerlendirilecektir.

Bu çalışma okulöncesi dönemde sergilerin, öğrenci yaratıcılıklarını ve okul öncesi eğitim programının öğrenme çıktılarını ne derecede ortaya koyduğunu; sergilerin sergileme biçimlerinin nasıl olduğunu ve niçin yapıldığını, öğretmenlerin bakış açısına göre ortaya koymayı amaçlamaktadır (MEB, 2016). Sanat eğitime ilişkin yıl boyunca öğretilenlerin ne ölçüde etkili olduğunu belirlemek ve sergilerin nasıl gerçekleştirildiği üzerine bir değerlendirme yapmak için tüm yılın sanat etkinliklerinin ortaya konulduğu okulöncesi yılsonu sergileri; öğretmenlere sorulan soruların yardımıyla dersin öğrenme çıktılarının sergilere yansıyor yansımadığı, sergileniş biçimleri, sergilenme nedenleri ve ürünlerin öğrenci yaratıcılığına etkileri bakımından değerlendirilecektir.

Amaç

Bu araştırmanın genel amacı, okulöncesi eğitim kurumlarında gerçekleştirilen yılsonu sergilerini öğretmenlerin görüşlerine göre değerlendirmektir. Genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranacaktır:

Görsel sanatlar öğretmenlerinin görüşlerine göre;

1. Yıl sonu sergilerindeki çalışmalar okul öncesi eğitim programının öğrenme çıktılarını yansıtmakta mıdır?
2. Yıl sonu sergilerindeki çalışmalar çocuğun becerilerini ve yaratıcılığını beslemekte midir?

3. Yıl sonu sergileri, nasıl daha etkili bir şekilde gerçekleştirilebilir?
4. Yıl sonu sergilerindeki çalışmaların sergilenme biçimleri nasıldır?

Önem

Çocukların sanatsal becerilerini geliştirmek için; sergileri gezmek, müzeleri ziyaret etmek, sanatçılarla tanışmak veya ilginç mimari tasarımları gözlemlemek önemli bir yer tutmaktadır. Farklı sanat alanları ve bu alanlardaki çalışmalara dahil olabilmek çocuğun ufkunu açacak, eleştirel ve yaratıcı düşünme becerisine fayda sağlayacaktır. Bu gibi etkinlikler çocuğun sanatsal bakış açısını geliştirecektir. Çocuğun sanat çalışmaları sergilendiğinde; çocuğa başkalarıyla iletişim kurma, hayallerini ortaya koyma, değer görme ve başkasının çalışmasına değer verme fırsatı sunulmuş olur. Çocuk, sergilenen çalışmalar üzerine yorum yapma ve kendini ortaya koyma olanağı bulur. Sergilerin, çocukların kolayca görebilecekleri ve çalışmalarla iletişim kurabilecekleri şekilde planlanmasına da önem verilmelidir (Kalburan, 2011). Boone (2008) tarafından yapılan, çocukların sanatsal çalışmalarının sergilenmesi ile ilgili deneyimlerinin incelendiği araştırmaya göre; çocuklar kendilerinin ve başkalarının çalışmalarının sergilenmesinden hoşlanmaktadır. Sergiler aynı zamanda bir öğrenme ve paylaşma fırsatıdır (akt: Kalburan, 2011).

Günümüzde okulöncesinde verilen eğitimin de bir anlamda çıktıları kabul edebileceğimiz yılsonu sergilerinin incelenmesinin ve değerlendirilmesinin bu anlamda önemli olduğu düşünülmektedir. Çocuğun motivasyonunu yükselten ve değer gördüğünü hissettiren yılsonu sergilerinin, çocuğun rahat iletişim kurabileceği ve estetik biçimde tasarlanması önemli görülmektedir. Sergiler, hem yıl içerisinde yapılan çalışmaların bütününe bir arada görülmesini sağlayan, hem eleştirel düşünmeyi harekete geçiren, hem de iletişimi sürdüren bir araç görevi görebilir.

Sergileri gerçekleştirenler, sergilerin ve sergilemenin çocuklar üzerinde ne tür etkileri olduğunu düşünmektedirler? Sergilerin tasarımına ne kadar önem vermekteler? Günümüzde, eğitimde yılsonu sergileri hangi amaçları güder?

Yukarıda verilen soruları cevaplamanın; öğrencilerin iletişim kurma ihtiyacını bir anlamda gideren ve kendini bir değer olarak görmesini sağlayan yılsonu sergilerine öğretmenlerin nasıl baktığını anlamak, onların da çocukların gözünden bakabilmesini sağlamak ve bu konuda da bir farkındalık yaratmak adına önemli olduğu düşünülmüştür. Ayrıca bu araştırmanın, bu konuda Türkiye’de yapılmış ilk araştırma

özelliğine sahip olması dolayısıyla özgün olduğu düşünülmektedir. Seçilen yedi farklı kolejdaki sekiz görsel sanatlar öğretmeniyle yapılan görüşmeler sonucunda okul öncesinde yılsonu sergilerine yönelik öğretmen görüşleri incelenerek, günümüzde okulöncesinde sanat eğitiminin nasıl yürüdüğü ve nasıl yürümesi gerektiği; sergilerin nasıl ve neden yapıldığı ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Sınırlılıklar

Okyanus Koleji, Kocatepe Koleji, Zafer Koleji, ByDem Koleji, Doğa Koleji, Ankü Koleji ve Atael Koleji'nde çalışan sekiz görsel sanatlar öğretmeni ile araştırmanın amacına yönelik nitel görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırma, Ankara'dan çalışma grubu olarak seçilen ve yukarıda ismi yer alan özel okullar ve bu okulların görsel sanatlar öğretmenleri ile sınırlıdır.

Tanımlar

Yıl Sonu Sergisi: Okullarda yıl boyunca yapılan tüm çalışmaların yer aldığı, farklı tekniklerin, yöntemlerin sergilendiği, bireylerin kendilerini ifade etmelerine, sosyalleşmelerine ve iletişim kurmalarına olanak sağlayan bir etkinlik süreci.

BÖLÜM 2

KURAMSAL KISIM

Bu bölümde, araştırmanın kuramsal çerçevesi oluşturulmuştur. Okul öncesi eğitimin önemi, okul öncesi eğitimde görsel sanatlar öğretimi, okul öncesinde öğretmenin yeri, okul öncesinde gelişim (sanatsal, bedensel, oyun, yaratıcılık, duyuşsal ve bilişsel) ve yıl sonu sergileri gibi başlıklar bu çerçeve içerisinde yer almaktadır.

Okulöncesi Eğitimin Önemi

Okul öncesi eğitim, doğumdan ilköğretime kadar süren, çocukların gelişim düzeylerine uygun, bireysel farklılıkları dikkate alan, çocuklara zengin ve uyarıcı çevre olanakları sağlayan, toplumun değerlerini tanıtan ve kazandıran bir eğitim sürecidir. 0-6 yaşlar arasında kapsayan okul öncesi dönem; kişiliğin oluşması ve şekillenmesi, temel bilgi ve becerilerin edinilmesi ve geliştirilmesinde ileriki yılları etkileyen yaşamın en kritik dönemlerinden biri olarak kabul edilir (Gülay ve Akman, 2009). Okul öncesi eğitimin öğrencilerin gelişim düzeylerine etkisinin incelendiği bir araştırmaya göre, okul öncesi eğitim alan ve almayan öğrenciler arasında psiko-sosyal, bilişsel, dilsel ve psikomotor gelişim alanlarında anlamlı farklılıklar olduğu ortaya konulmuştur (Kök, Tuğluk ve Bay, 2005).

Senemoğlu (1994)'na göre, okul öncesi eğitim programı çocuğun kendisinin farkında olmasını sağlar. Okul öncesi eğitim programı sosyal beceriler, başkalarıyla dostluk kurabilme, işbirliği yapabilme ve çatışmaları çözümleyebilme becerileri geliştirebilmesine; başkalarına karşı şefkatli olma, özen gösterme, sevgi duyma, kendi kültürünün ve diğer kültürlerin farkında olma, iletişimsel, algısal ve bedensel beceriler, analitik düşünme ve problem çözme becerileri ve yaratıcılık ve estetik becerilerinin gelişimini sağlaması gibi yeterlilikleri kazandırır.

Yapılan bir araştırmaya göre, okul öncesi dönemini etkili bir şekilde geçiren çocukların beden, zihin, sosyal, duygusal ve dil gelişimlerinin diğer çocuklara göre daha ileri olduğu, erken yaşta kişilik gelişiminin başlamasıyla okula ve çevreye uyumlarının daha fazla olduğu belirlenmiştir (akt. Yaşar ve Aral, 2010, 202: Hong,2004).

Okul öncesi dönemin özelliklerinden biri de çocuğun kendine karşı olumlu tutum geliştirmesine yardımcı olmaktır. Araştırmalara göre 0-6 yaşlarında kazanılan davranışlar bireyin gelecekteki davranışlarına yön verir, dolayısıyla bireyin gelecekteki kişilik, tavır ve alışkanlıklarını da etkiler. Okul öncesi gibi kritik bir dönemde çocuk anlamlı, besleyici ve mutlu yaşantılar gerçekleştirebilirse ilkokula da olumlu duygularla başlayabilir ve bu dönemde daha başarılı olabilir. 3 yaşında başlayan okul öncesi eğitimi bireyin kendisini her anlamda tanımasını ve çevreyle ilişkilerini geliştirmesini sağlar. Bu dönemde bilgi aktarımından ziyade bireyin yeteneklerinin geliştirilmesi amaçlanır. Okuma-yazmaya hazır olunması adına çalışmalar yapılır. Bu dönemde oyunun çocuk açısından önemi de yadsınamaz. Çocuk, okul öncesi eğitim kurumlarında en iyi şekilde düzenlenmiş oyun ortamlarıyla karşılaşabilir. Burada yaşantılarına ve çevresine uyum sağlamayı, birlikte yaşamayı ve paylaşmayı öğrenir, yardımlaşma ve işbirliği duygularını geliştirir. Araştırmalara göre okul öncesi eğitimi gören çocuklar, ilkokulda daha uyumlu, girişken ve sosyal bireyler olmaktadır (Yavuzer, 2016).

Okulöncesi Eğitimin Amaçları ve Görsel Sanatlar Öğretimi

Bu kısımda okulöncesi eğitiminin genel amaçları, görsel sanatlar öğretiminin bu amaçlara ulaşılmasına yönelik sağlayabileceği katkılar bağlamında incelenecektir. Okul öncesi eğitimin amaçlarının, Okul Öncesi Eğitim Programı'nda aşağıdaki şekilde belirtildiği görülmektedir:

Okul öncesi eğitimin amaç ve görevleri, milli eğitimin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak;

1. Çocukların beden, zihin ve duygu gelişimini ve iyi alışkanlıklar kazanmasını sağlamak,
2. Onları ilkokula hazırlamak,
3. Şartları elverişsiz çevrelerden ve ailelerden gelen çocuklar için ortak bir yetiştirme ortamı yaratmak,
4. Çocukların Türkçeyi doğru ve güzel konuşmalarını sağlamaktır (MEB, 2016).

Bu dönemde çocuğun tüm gelişim alanlarının desteklenmesi ön plana çıkmaktadır. Görsel Sanatlar öğretimi özellikle de okul öncesi dönemi için, çocuğun görsel algısını zenginleştiren, yaratıcılığını geliştiren, kas gelişimini destekleyen ve çocuğu okuma yazmaya hazırlayan becerileri kazandıran son derece önemli bir alandır.

Sanatsal etkinlikler sembollerin tanınmasını kolaylaştırmakta ve çocuğun yazma becerisinin de temelini oluşturmaktadır. Çocukların malzemelerle belli ölçütlere göre ve tümüyle özgür çalışmalar gerçekleştirebilmesi onların eleştirel düşünme ve sorun çözme becerisi kazanmalarını da sağlamaktadır (Striker, 2005). Çocuk, görsel sanatlar etkinlikleri gerçekleştirirken gerek yoğurma maddeleriyle, gerek boyalarla, gerekse yaptığı çalışmaları anlatırken kendini ifade etme ve tanıma olanağı bulabilmekte böylelikle dil gelişimi de desteklenmektedir.

Okul öncesi dönem çocuğunun keşfetmeye yönelik ilgisi, çevresine olan merakı, oyun ihtiyacı yani genel anlamda gelişim özellikleri düşünüldüğünde çocuğun eğitim aldığı ortamın da buna yönelik olarak düzenlenmesi gerektiği açıktır. Eğitim ortamının nasıl düzenlendiği çocuğun tüm gelişim alanlarını etkileyebilmektedir. Bu nedenle hem iç hem de dış mekanın çocuğun ilgisini çekecek; fiziksel, bilişsel, duygusal ve sosyal anlamda onu geliştirebilecek şekilde tasarlanması gereklidir. Böylelikle her türlü keşfetme ve öğrenme fırsatını sunan, sağlık ve güvenlik ihtiyaçlarını karşılayan, bireyin öğrenmesini kolaylaştıran zengin uyarıcı ortamların sunulması durumunda birey verilen eğitimden üst düzeyde fayda sağlayabilir (Özkubat, 2013).

İnsan daima doğa ve çevresi ile yüz yüzedir. Gelişen teknolojiye uyum sağlayabilmek de yaratıcı insanların yetişebilmesi ile olabilecektir. Bireyin tüm hayatını kapsayacak şekilde yaratıcı düşüncenin geliştirilebilmesi de başta sanat eğitiminin nitelikli gerçekleştirilmesi ile olabilecektir. Bu nedenle görsel sanatlar öğretimi diğer derslerin tamamlayıcısı olarak ya da boş zaman değerlendirme aracı olarak değil; dersin kendi öznel yapısı gereği verilmesi gereken bir ders olarak görülmelidir (Mercin ve Alakuş, 2007). Dolayısıyla okul öncesi eğitimin genel amaçlarına ulaşılması yolunda da, genel anlamda sanatlar eğitiminin, özel anlamda görsel sanatlar öğretiminin katkısının büyük olacağı düşünülmektedir.

Okulöncesi Eğitimin İlkeleri ve Görsel Sanatlar Öğretimi

Bu kısımda, okul öncesi eğitimin ilkeleri, görsel sanatlar öğretiminin bu ilkelere ulaşılması sürecinde sağlayabileceği katkılar açısından incelenecektir. Okul öncesi dönem, çocuğun kişilik gelişiminin son derece hızlı olduğu kritik bir dönemdir. Bu anlamda okul öncesi dönem, eğitimin ve yaşamın da temelidir. Genel gelişim özellikleri yaş gruplarına göre ortak özellikler gösterse de her öğrencinin bireysel farklılıkları

olduğu unutulmamalıdır. Okul öncesi eğitimin ilkeleri, Okul Öncesi Eğitim Programı (MEB, 2016)'nda aşağıdaki şekilde belirtilmiştir:

Okul öncesi eğitimi bazı temel ilkelere dayanmaktadır. Bu ilkeler şunlardır:

1. Okul öncesi eğitimi çocuğun gereksinimlerine ve bireysel farklılıklarına uygun olmalıdır.
2. Okul öncesi eğitimi çocuğun motor, sosyal ve duygusal, dil ve bilişsel gelişimini desteklemeli, öz bakım becerilerini kazandırmalı ve onu ilkokula hazırlamalıdır.
3. Okul öncesi eğitimi kurumlarında çocukların gereksinimlerini karşılamak amacıyla demokratik eğitim anlayışına uygun öğrenme ortamları hazırlanmalıdır.
4. Etkinlikler düzenlenirken çocukların ilgi ve gereksinimlerinin yanı sıra çevrenin ve okulun olanakları da göz önünde bulundurulmalıdır.
5. Eğitim sürecinde çocuğun bildiklerinden başlanmalı ve deneyerek öğrenmesine olanak tanınmalıdır.
6. Çocukların Türkçeyi doğru ve güzel konuşmalarına gereken önem verilmelidir.
7. Okul öncesi dönemde verilen eğitim ile çocukların sevgi, saygı, iş birliği, sorumluluk, hoşgörü, yardımlaşma, dayanışma ve paylaşma gibi duygu ve davranışları geliştirilmelidir.
8. Eğitim, çocuğun kendine saygı ve güven duymasını sağlamalı; ona öz denetim kazandırmalıdır.
9. Oyun bu yaş grubundaki çocuklar için en uygun öğrenme yöntemidir. Bütün etkinlikler oyun temelli düzenlenmelidir.
10. Çocuklarla iletişimde, onların kişiliğini zedeleyici şekilde davranılmamalı, baskı ve kısıtlamalara yer verilmemelidir.
11. Çocukların bağımsız davranışlar geliştirmesi desteklenmeli, yardıma gereksinim duyduklarında yetişkin desteği, rehberliği ve yetişkinin güven verici yakınlığı sağlanmalıdır.
12. Çocukların kendilerinin ve başkalarının duygularını fark etmesi desteklenmelidir.
13. Çocukların hayal güçleri, yaratıcı ve eleştirel düşünme becerileri, iletişim kurma ve duygularını anlatabilme davranışları geliştirilmelidir.
14. Programlar hazırlanırken aile ve içinde bulunulan çevrenin özellikleri dikkate alınmalıdır.
15. Eğitim sürecine çocuğun ve ailenin etkin katılımı sağlanmalıdır.
16. Okul öncesi eğitimin süreçleriyle rehberlik hizmetleri bütünleştirilmelidir.

17. Çocuğun gelişimi ve okul öncesi eğitimi programı düzenli olarak değerlendirilmelidir.
18. Değerlendirme sonuçları çocukların, öğretmenin ve programın geliştirilmesi amacıyla etkin olarak kullanılmalıdır.

Yukarıda verilen okul öncesi eğitimin ilkelerinden yani ana amaçlarından ve temel düşüncelerinden yola çıkılarak, görsel sanatlar öğretiminin bu ilkeleri destekleme konusunda sağlayabileceği katkılar aşağıda maddeler halinde verilmiştir:

- Görsel Sanatlar dersi farklı duylara seslenebilen malzemelerle çalışmaya olanak tanıyan bir derstir; dolayısıyla bu derste bireysel farklılıklara uygun ortamlar sunulabilir.
- Yapılan proje (grup) çalışmalarıyla çocuk bir gruba ait olmayı, sosyalleşmeyi öğrenebilir. Çalışmalarını açıklarken dil ve bilişsel yeteneklerini geliştirir, çalışmalarını hazırlarken motor kaslarını çalıştırır. Kendini ifade etmeyi öğrenir ve böylelikle duygusal anlamda da gelişim sağlanabilir.
- Çocuğa malzemelerin sunulması ve geri kalanın onun hayal gücüne bırakılması; çalışma öncesinde, sırasında ve sonrasında fikirlerinin alınması demokratik eğitim anlayışına katkı sağlayabilir.
- Evrensel değerler verilen eğitimle pekişir ve anlam kazanır. Sanat eğitimi yardımıyla da çocuk paylaşma, sorumluluk alma ve saygı gibi değerleri kendine katabilir.
- Çocuk kendini farklı şekilde ifade etme yöntemlerini öğrenerek ve kendini tanıyarak özsaygı, özgüven ve öz denetim kazanabilir.
- Sanat eğitimi bireyi önemseyen ve bireyin özgürlüğünü destekleyen bir yapıya sahip olabilirse kişinin toplumsallaşması ve sağlıklı bir kişilik geliştirebilmesi de mümkün olur.
- Çocuğun kendinden farklı düşünen insanların olduğunun ve farklı düşüncelerin farkına varması ve bu düşüncelere saygı duyabilmesi desteklenebilir.
- Çocuk ve ailenin etkin katılımı sağlanarak daha fazla duygusal ve sosyal paylaşımında bulunabilmeleri desteklenebilir.
- Sanatın ve sanat eğitiminin doğasında oyun, özgürlük ve özgünlük olduğu için çocuğun eğlenerek, yaparak-yaşayarak öğrenebilmesi sağlanabilir.
- Kendini sözlü olarak ifade etmekte zorlanabilen çocuklar için sanat eğitimi, sanat yoluyla kendi iç dünyasını aktarabilme olanağı sunabilir.

Okul Öncesinde Gelişim

Gelişim, doğum öncesinde başlayıp yaşamın sonuna kadar devam eden çok yönlü ve karmaşık bir süreçtir. Gelişimi anlamak adına kuramcılar pek çok farklı kuram ortaya koymuşlardır. John Locke, bireyin dünyaya boş bir levha gibi geldiğini, öğrenmelerin yetiştirilme tarzı, eğitim ve yaşam tecrübelerinden meydana geldiğini savunmuştur. Rousseau ise çocuğun ayrı bir birey olduğunu kabul etmekle birlikte bireyin boş bir levhadan oluşmadığını, çocuğun doğuştan kendine has duygu düşünce ve şemalarının olduğunu ve bunların zamanla değişip karmaşıklaştığını savunmuştur. Rousseau'ya göre çocuğun gelişiminde çevre çok da önemli bir rol oynamaz. Bazı gelişim psikologları da Rousseau'nun aksine bireyin sosyal çevre içinde geliştiğini öne sürmüştür (Aydın ve diğerleri, 2013).

Gelişim psikologları insan gelişiminin belli ilkeler doğrultusunda oluştuğu konusunda hem fikirdirler. Bu ilkeler:

1. Gelişim, kalıtım ve çevrenin etkileşimi sonucunda oluşur.

Buna göre bireyin sahip olduğu özellikler, genlerinin belirlediği sınırlar içinde çevreyle olan etkileşimi sonucunda meydana gelir.

2. Gelişim süreklidir ve aşamalar halinde meydana gelir.

Gelişim süreklidir ve aşamalar halinde, daima ileriye doğru ve birikimle gerçekleşir. Gelişimde aşamalar birbirlerine zemin hazırlar.

3. Gelişim bir bütündür.

Fiziksel, sosyal ve zihinsel gelişim bir bütündür ve birbirlerini etkilemektedir.

4. Gelişimde yönelimler vardır.

Gelişim; baştan ayağa, içten dışa ve genelden özele doğrudur.

5. Gelişim ve ardışık ve düzenlidir.

Gelişimin tüm alanlarında ilerlemeler belli bir sıra içinde düzenli olarak meydana gelir.

6. Gelişimde bireysel farklılıklar vardır.

Bireysel ayrılıklar hem kalıtım hem de çevrenin ürünüdür (Aydın ve diğerleri, 2013).

Psikologların gelişim sürecine üç temel açıdan baktığı söylenebilir: 1) Biyolojik bir süreç olarak gelişim, 2) Çevrenin etkisi altında oluşan gelişim ve 3) Biyolojik yapı ve çevrenin birbirlerini karşılıklı etkiledikleri bir gelişim.

Gelişime yalnız biyolojik bir süreç olarak bakan yaklaşıma göre davranışlarımızın temelinde belirli biyolojik aşamalar yer alır. İnsan bedenindeki biyolojik saat belirli bir dönemde belirli salguları harekete geçirir ve bu tür oluşumlar da gelişim sürecinin önemli temellerinden birini oluşturur. Gelişimin çevrenin ürünü olduğunu savunan yaklaşıma göre, birey içinde yetiştiği çevre koşullarından derin bir biçimde etkilenir. Psikologlar çevrenin bireye olan etkisini öğrenme süreçleri ve kuramları açısından ve aynı zamanda temel ihtiyaçlar ve duygusal etkileşimler açısından değerlendirmişlerdir. Bunlar: klasik koşullama, edimsel koşullama ve sosyal öğrenme kuramıdır. Çocuğun model alarak öğrendiğini savunan Bandura'ya göre, çocuğun davranışlarının açıklanabilmesi için çevresinde karşılaştığı model davranışlara bakmak gerekir. Gelişimin çevre ürünü olduğu yaklaşımına göre aynı zamanda bireyin aldığı gıdanın miktar ve türü, yaşanılan ortamın temizliği, hava kirliliği ve sosyoekonomik koşullar da bedensel ve psikolojik gelişimi etkiler. Biyolojik yapı ve çevrenin etkileşim halinde olduğunu savunan yaklaşıma göre ise biyolojik oluşum, çevrenin sunduğu olanaklar çevresinde biçimlenir. Psikologların çoğu, çocukların kalıtıma bağlı olarak farklı mizaç yapılarıyla doğduklarını kabul etmektedir. Mizaç da, bireyin çevresiyle kurduğu ilişkiyi belirleyen bir etkidir. Çocuğun bilişsel gelişimi ve olgunluk düzeyi de çevresiyle kurduğu etkileşimde önemlidir. Çevre veya biyolojik süreçlerden birinin gelişimde yok sayılması durumunda eksik bir yaklaşım ortaya çıkar. Gelişim, biyoloji ve çevrenin ortak bir ürünüdür. Gelişimin biyoloji ve çevrenin ortak ürünü olduğunu savunan psikologlardan Eric Ericson, bireyin psikososyal gelişimini temel alan bir kuram ortaya koyarken; Sigmund Freud psikoseksüel gelişim temelli bir kuram ortaya koymuştur. Piaget ise bilişsel gelişim kuramıyla ön plana çıkmıştır. (Cüceloğlu, 2017).

Freud'un psikoseksüel gelişim kuramı beş aşamadan oluşmaktadır. Bunlar: 1)Oral aşama (0-1,5 yaş), 2) Anal aşama (1,5-3 yaş), 3) Fallik aşama (3-5 yaş), 4) Örtük aşama (6-12 yaş) ve 5) Genital aşama (13+ yaş)dır (Aydın ve diğerleri, 2013).

Ericson'ın psikososyal gelişim kuramı; güvene karşı güvensizlik, özerkliğe karşı utanç ve kuşku, girişkenliğe karşı suçluluk, çalışkanlığa karşı aşağılık duygusu, kimliğe karşı rol karışıklığı, yakınlığa karşı yalıtılmışlık, üretkenliğe karşı durgunluk ve bütünlüğe karşı umutsuzluk evrelerinden meydana gelmektedir. Piaget'nin bilişsel gelişim kuramı ise; duyu- hareket (0-2 yaş), işlem öncesi (2-6 ya da 7 yaşlar), somut işlemler (7-11 ya da 12 yaşlar) ve soyut işlemler (12 yaş ve üzeri) dönemlerini kapsar (Gander ve Gardiner, 2015).

Doğum öncesi dönemden itibaren başlayan ve yaşam boyu devam eden gelişime bakıldığında, doğum öncesi ve çocukluk döneminin ne kadar önemli dönemler oldukları görülebilir. Doğum öncesi dönemde cenin dış uyarılardan büyük ölçüde etkilenir. Annenin psikolojik durumu, gergin olup olmadığı ve içinde bulunulan ortam ceninin doğum öncesi çevresini etkilemektedir. Yapılan araştırmalara göre gebelik sırasında kaygı ve zorlanma içinde olan annelerin çocukları ilerleyen yıllarda gözlemlendiğinde, çocukların daha kaygılı ve çekingen oldukları; ayrıca oyunlara katılma isteği göstermedikleri ortaya konulmuştur. Ayrıca; doğum öncesi koşullar kadar doğum sırasındaki koşullar da önemlidir. Zira doğum sırasında yaşanacak bir sorun çocuğun ilerleyen yıllardaki gelişimini de etkileyecektir (Yavuzer, 2016).

Okul Öncesinde Bedensel Gelişim

2.5-3 yaşlarındaki bir çocuğun motor becerilerin gelişimi ve egemenliğinin buna bağlı olarak genişlemesiyle birlikte hareket alanı da genişler. 4 yaşlarında ise çocuğun motor becerileri bir hayli gelişmiştir. Artık bedenini istediği şekilde yönlendirebilir. Kalem gibi yetişkin gibi kullanabilir ve tutabilir. 5 yaşlarında çocuk kalem ve boya fırçalarını ustaca kullanır. Hareketlerini müziğin ritmine uydurabilir. Son çocukluk döneminin başları olan 6 yaş grubunda çocuk, motor ve dil gelişimi konusunda büyük bir aşama kaydeder. Artık çocuk hızlı bir şekilde yürüyebilir. El-göz koordinasyonu gelişmiştir. Bu dönemde ince motor kasların da gelişimiyle el işlerinde geçmişe göre daha becerikli hale gelmiştir (Yavuzer, 2016). El-göz ve ince motor kasların koordinasyonunun sağlanması için görsel sanatlar etkinlikleri önemli katkılar sağlayabilir. Temel hareket becerilerinin de çoğu okul öncesinde kazanılır (Aydın ve diğerleri, 2013). Küçük çocuklar fiziksel olarak hareketli ve enerji doludurlar. Sanat etkinlikleri kaba motor kasların gelişiminde bireye birçok deneyim kazandırır. Birey resim yaparken kollarını ve özellikle gövdesinin üst kısmını kullanır. Bireylerde kaba motor kasların ince motor kaslardan önce geliştiği literatürde de yer almaktadır (Fox ve Schirrmacher, 2014).

Okul Öncesinde Bilişsel Gelişim

Erken çocukluk yılları bilişsel gelişimin çok hızlı olduğu bir dönemdir. Beyin; iki yaşındayken yetişkinlerdeki ağırlığının %75'ine, beş yaşındayken %90'ına ulaşır (Fox ve Schirrmacher, 2014). Beyindeki bu değişiklik, beyindeki bağlantıların

çoğalmasıyla açıklanabilir. Piaget'nin işlem öncesi devre (2-5 yaş) adını verdiği dönemde çocuk daha karmaşık ve çok yönlü olmaya başlar. Çocuk bu devrede sözcük ve nesne arasında ilişki kurabilmeye ve bu ilişkiyi anlamlandırabilmeye başlar. Çocuklar bu dönemde nesnelere kategorilere ayırmayı öğrenirler. Piaget'ye göre bilişsel gelişim adım adım gerçekleşir. Her adım kendinden önceki gelişimin üzerinde temellenir. Çocuk beş yaşına ulaştığında soyutlama ve genelleme özelliği de gelişir. Bireyin zihinsel dünyası bu dönemde son derece yaratıcı ve özgürdür. Hayal gücü gelişmiştir. Bu dönemde çocuk sözcükleri kullanmaya; sembol ve sembollerin temsil ettiği nesnelere arasındaki anlamı kavramaya başlar. Çocuk bu kavram zenginliğiyle birlikte oyun yaşamını da zenginleştirir. Bu dönemde çocuğun hayali bir arkadaşı olabilir. Sembolik ve hayali oyunlar çocukları gerçek yaşama hazırlar (Cüceloğlu, 2017). Piaget, alıştırma oyunları, sembolik oyunlar ve kurallı oyunlar olmak üzere üç çeşit oyundan söz eder. Oyun çeşitleri birbirini sırayla takip eder ve zihinsel gelişime paralel bir gelişme gösterir. Piaget'ye göre çocuk oyunları çocuğun zihinsel gelişim sürecinde oluşur ve iki prensibe dayanır. Bunlardan biri asimilasyon diğeri ise akkomodasyondur. Asimilasyon dış dünyanın içe alınmasını ifade eder. Çocuğun yaşantı ve deneyimlerini iç dünyasında düzenlemesidir. Akkomodasyon ise bireyin çevreye olan uyumdur. Çocuğun çevrenin sunduğu olanaklara tepki vermesidir. Bu iki temel prensip farklı hızlarda, farklı gelişim dönemlerinde ve farklı ağırlıklarda ortaya çıkar (Özdoğan, 2000).

İki yaşındaki çocuk bir-iki kelimedenden oluşan ifadeler kullanırken; 2-5 yaşları arasında dil gelişimi son derece hızlı bir gelişim gösterir. Beş yaşındaki çocuklar kendi dillerini gramer kurallarına uygun olarak başarıyla kullanabilecek beceriyi kazanırlar. Sözcükler birer semboldür ve bu dönemde çocuklar da bol miktarda sembol kullanırlar. Bazı psikologlar sembolik düşünmenin temelinde dil gelişiminin yattığını savunmuşlardır. Piaget'ye göre ise tam tersine dil gelişiminin temelinde semboller yatar (Cüceloğlu, 2017).

İşlem öncesi dönemde çocuk paylaşmaya teşvik edilmelidir. Görsel materyallerden eğitim sürecinde yardım alınmalıdır. Okuma-yazma bilmeyen ve dili kullanma becerisi kısıtlı olan çocuk, görsel materyallerden üst düzeyde fayda elde edebilecektir (Aydın ve diğerleri, 2013).

Çocuğun sanatı, aynı zamanda çocuğun dünyaya yönelik bilgilerini yansıtır. Farklı insanlar, kültürler, yerler ve nesnelere doğrudan tecrübe eden çocukların sanatla ilgilenirken tercih edebilecekleri konular da daha çok yönlü olur. Bireyin, bir konuyu

veya bir nesneyi sanat yoluyla tekrar oluşturabilmesi için önce o konu ya da nesne hakkında bilgi sahibi olması gerekir. Bir fikri veya deneyimi sanata dönüştürme süreci, neyin nasıl yapılacağıyla ilgili bir karar verme sürecini gerektirir (Fox ve Schirmacher, 2014). Kısacası, farklı deneyim ve fikirleri içinde barındıran bir görsel sanatlar etkinliği içerisinde, çocuğun gerek düşündüklerini ve gördüklerini çizerek, gerek izleyerek, gerekse yaptığı çalışmalarını açıklayarak bilişsel ve dil gelişiminin desteklenmesinin sağlanabileceği düşünülmektedir. İşlem öncesi dönem, somut işlemsel döneme de bir hazırlık evresidir.

Okul Öncesinde Kişilik Gelişimi

Çocuğun ilk iki yılı kişilik gelişiminde önemli bir rol oynar. Ericson'a göre çocuk annesinin kendisini bırakıp gitmeyeceğine ve onu önemseyeceğine inanırsa çocukta güven duygusu gelişir. Aksi bir durumda ise çocukta güvensizlik duygusu gelişir. Öğrenme psikologları, çocuğun anne-babaya bağlanmasını öğrenme sonucu ortaya çıkan bir davranış olarak görmektedirler. Bilişsel gelişim kuramını destekleyen psikologlar ise bağlanmanın temelinde bireydeki zihinsel gelişimin olduğunu öne sürmüşlerdir. Çocuk doğduktan sonraki ilk beş aya kadar henüz kimseye bağlanmaz. Bu aşamada çocuk yabancılara ve ihtiyacını karşılayan herkese gülümseyebilir. Beşinci ayın sonunda bebek kendisine bakan kişiye bağımlılık geliştirmeye başlar. 5-10. aylar arasında çocuk anneye daha da fazla bağımlılık geliştirir. Annesi yanında olmadığında huzursuz olur. 10-24 ayları civarında çocuk annesi dışındaki insanlara da yavaş yavaş bağımlılık geliştirmeye başlar fakat bu insanlar annenin yerini tamamen almazlar. Ainsworth'e göre anne-babaya karşı güven duygusunu geliştiremeyen çocuklar ilkökul çağında arkadaşlık kurmada ve diğer çocuklarla oyun oynamada zorluk çekerler. Diğer çocuklara göre derslere de daha az ilgi duyarlar. Bu durum, bilişsel gelişim ve kişilik gelişiminin birbirini nasıl etkilediğini açıklar. Beş yaşından sonraki dönemde çocuk okula gitmeye hazırlanır. Ericson'a göre çocuğun ilk yıllarda kazandığı temel güven duygusuyla okul başarısı arasında bir ilişki vardır. Buna göre temel güven duygusunu kazanabilmiş olan çocuk okulun sunduğu olanaklardan yararlanır ve başarılı olur. Aksi bir durumda ise başarısızlık yaşayabilir. İki ila beş yaşları arasında çocuk kendi girişimlerini ortaya koymaya ve kendi kararlarını kendisi vermeye çalışır. Bedensel gelişim ve dil gelişiminin de etkisiyle bu dönemde daha bağımsız ilişkiler kurmaya başlar. Bu dönemde çocuğun sosyal gelişiminin bir parçası olarak oyunlarında da

gelişim gözlemlenir. Bu devrede paralel oyun kavramı ortaya çıkar. Paralel oyun, her çocuğun kendi oyununu birbirinin oyununa karışmadan, aynı ortam içinde birbirinden bağımsız olarak oynamasıdır. Daha sonra bu oyun ilişkilerinin gelişmesiyle birlikte işbirliğine dayalı oyunlar oynanmaya başlanır. Bu oyunlarda çocukların tamamı aynı oyun içinde farklı rolleri üstlenirler. Holmberg'e göre oyunlarda daha iyi işbirliği ve iletişim kuran çocuklar, bebeklikteki güven duygusunu sağlıklı bir şekilde geliştirebilmişlerdir (Cüceloğlu, 2017).

Çocuğun oyun ortamına uyum sağlayabilmesi için birçok sosyal ilişki biçimlerini deneyimlemesi gerekir. Oyunun serbest doğası dolayısıyla çocuk bu davranışlarını oyun ortamında deneme olanağı bulur. Arkadaşlar, aile ve çevre çocuğa oyunlarında model olurlar. Çocuk, oyun sırasında görüşlerini aktarma ve başkalarının görüşlerinden haberdar olma, tartışma şansı kazanır. Çocuklar gelecekte üstlenebilecekleri rolleri oyun sırasında deneyimlerler. Sosyal rol oyunlarında çocuk farklı yeteneklerini geliştirir. Sosyal ilişkilerde kendi rollerini görür, tepkilerini kontrol eder, zihinsel yeteneklerini geliştirir ve diğer insanlara karşı daha hoşgörülü davranmayı öğrenirler. Kohlberg (1969), rol oyunlarının çocukların ahlak gelişimine etkisini araştırmıştır. Çocukların oyunlarda farklı rolleri deneyimlemeleri, empati kurma yeteneklerini geliştirmelerine, farklı davranışları öğrenebilmelerine ve iç denetim özelliklerini geliştirebilmelerine yardım etmektedir (Özdoğan, 2000).

Ericson'ın psikososyal gelişim kuramına göre kişiliğin oluşumunda kalıtsal etmenlerin yanı sıra toplumsal etmenler de belirleyicidir (Aydın ve diğerleri, 2013). Araştırmalarda, kişilik ve beyin gelişiminin 0-6 yaşları arasında büyük ölçüde tamamlandığı ortaya konulmuştur (Zırtlan, 2016). Okul öncesi dönem, kişiliğin büyük ölçüde şekillendiği bir dönem olarak çocuğun duyuşsal, bilişsel ve psikomotor alanlarda bütüncül anlamda sağlıklı bir şekilde gelişmesinde büyük öneme sahiptir (Ayaydın, 2010). Çocuğun bir kişilik geliştirebilmesi ve topluma bu kişiliği kabul ettirebilmesi, iyi bir sanat eğitimi ile desteklenmesiyle daha mümkün olacaktır. Kişinin hem bireyselliğinin hem de toplumsallığının geliştirilmesi ve ikisi arasında bir denge kurulması çağdaş insan yetiştirmede önemlidir.

Koçyiğit (2014)'in çocukların okul öncesi eğitim hakkındaki bakış açılarını araştırdığı araştırmasına göre çocukların hepsi, sınıfta yapılacak etkinliklere öğretmenlerin karar verdiğini ifade etmiştir. Buna göre çocukların öğretmen ve müdürün otoritesini koşulsuz kabul ettiği görülmektedir. Çocuklar okulda çoğunlukla oyuncaklarla oynadıklarını ve sınıfta yapılanların rutin olduğunu belirtmişlerdir. Çağdaş

bir eğitimde, yapılacak çalışmalara demokratik bir şekilde, bireylerin görüşü alınarak karar verilmesi kişilik gelişimi açısından önemlidir.

Benlik kavramıyla ilgili olgular erken çocukluk döneminde henüz oluşma aşamasındadır. Çocuklar da bu dönemde başarılarını ve yeterliliklerini kabul etmek için fırsat ve deneyimlere ihtiyaç duyarlar. Sanat, çocuğun yoğun duygularını ifade etmesine ve kendini başarılı hissetmesine yardımcı olur. Çocuklar, inançlarını, duygu ve hayallerini çalışmaları aracılığıyla doğrudan ortaya koyarlar. Sanat, çocukların kendileri için önemli olan kişi, yer, fikir, nesne, olay, duygu ve deneyimlerini sözsüz anlatım olanağı sunar. Sanat, çocuğa gerçek hayatta olamayacak şeyleri hayal etme ve hayallerini çalışmalarına aktarma fırsatı verir. Sanat çalışmaları başarı garantili olduğundan çocuk başarıyı tadacak ve bu da çocukta olumlu duyguların oluşmasına yardımcı olacaktır (Fox ve Schirmacher, 2014).

Okulöncesinde bireylerin gösterebileceği antisosyal ve saldırgan davranışlar da sanat yoluyla eğitim yardımıyla, sağlıklı bir şekilde, sanatsal aktivitelerle birey tarafından dışavurulabilir. Bu anlamda çocuk için sanat eğitiminin sağaltıcı bir etkisi olabileceği de söylenebilir. Literatürde ilk çocukluk dönemi gelişim görevleri olarak geçen bireyin el ve göz koordinasyonunun sağlanması, konuşmasının rahat anlaşılır hale gelmesi ve kendisini ifade etmesi, eğitimin ve özellikle de sanat eğitiminin başta öğretmenlere olmak üzere öğrencilere de hakkıyla verilmesiyle mümkündür (Aydın ve diğerleri, 2013).

Sanat eğitimi, kişinin iç dünyasını, duygularını, düşüncelerini ortaya koymasına ve kendine özgü bir kişilik sahibi olmasına yardım eder. Aynı zamanda kişinin toplumdan haberdar olmasını, toplum içinde kendine bir yer bulmasını, toplumda kendi yerini aramasını, iletişim kurmasını, farklılıklara saygı duymasını ve geçmiş ve geleceğin farkında olarak; bugünü de kaçırmadan yaşamasını sağlar. Kişinin yaparak, yaşayarak ve içselleştirerek öğrenmesini sağlar. Günümüzün robotlaştıran ve aynılaştıran sisteminde, kişinin benliğini bulmasına yardımcı olur. Bilgi çağında yaşadığımız ve çok fazla bilgiye maruz kaldığımız bu çağda, çocuğun “ezbere” ve “ham bilgi” edinmesinden ziyade, yaşayarak bilgiyi kendisinin oluşturmasına ve öğrendiği bilgileri kullanmasına imkan verir. Yapıcı ve yaratıcı kişiliğin geliştirilebilmesinin, eğitimin en önemli görevlerinden olduğu söylenebilir. Çağdaş toplumlarda, çağının ötesinde olan bireyler yaratıcı fikirleri, girişimci ruhları ve eylemleriyle ön plana çıkarlar. Gerek bilimsel gerekse sanatsal alanda ön plana çıkmak ve özgün şeyler

retmek toplumumuzun ve bireylerimizin sağlıklı kişilikler geliştirmesi ile mümkün olabilir.

ocuk ve Oyun Gelişimi

Oyun, insan doğasının bir parçası ve tüm zamanlardaki çocukların ortak özelliğidir. ocuk çevresini gözlemleyerek öğrendiklerini oyunlarına yansıtır, rol oynayarak kişiliğini geliştirir, karar alma yetisini güçlendirir. Oyun eğlencelidir, hayal gücünün gelişimine katkı sağlar ve en önemlisi de öğrenmeyi doğal yollarla sağlar. Bireye yeni deneyimler kazandırır ve bireyin gelecekte olacağı kişiyi şekillendirmesine yardımcı olur. Özetle, oyun oynamak üretici ve yaratıcılığı geliştirici bir süreçtir (Fox ve Schirmacher, 2014). Binbaşıoğlu (2013)'na göre, okulda ve okul öncesi dönemde oyun oynamayan ve gerek kendi kendine gerekse grup etkinliklerinde bulunmayan öğrencilerde karar verme alışkanlığı gelişemez. Karar verme alışkanlığının gelişmemesi demek, bireyin irade kazanma ve bağımsızlaşma sürecinin de geri kalması demektir. Çocukların oyun oynama ve etkinlikler gerçekleştirme süreçlerinde, yetişkinlerin de onlara uygun ortam ve materyalleri sağlaması, onları desteklemesi ve fikirlerini geliştirmelerine yardımcı olması gerekmektedir.

Groos (1899)'a göre ocuk, oyunlarda yaşam için gerekli becerileri kazanır. Buradan yola çıkarak oyunu genel işlev oyunları ve özel işlev oyunları olarak sınıflandırmıştır. Genel işlev oyunlarında ocuk genel motor ve duysal faaliyetlerini kullanır. Özel işlev oyunlarında ise sosyal faaliyetlerde bulunur. Bhler (1928), oyunların gelişim sürecinde birbirini izlediğini savunmuş ve oyunları 5 grupta toplamıştır. Ona göre çocuğun gelişim sürecinde ilk oynadığı oyunlar işlevsel oyunlardır. ocuk öncelikle kendi bedenini keşfeder ve onunla oynar. İşlevsel oyunlara paralel olarak iki yaşlarında çocukta illüzyon oyunları görülür. Bu dönemde ocuk çevresini düşündüğü şekilde ifade eder. İllüzyon oyunlarının rol oyunları ve grup oyunları görülür. ocuk büyüdükçe oyunlar kurallı oyunlar haline gelmeye başlar. Piaget (1945)'e göre alıştıрма oyunlarında duysal motor faaliyetler tekrarlanırken, sembol oyunlarında sosyal faaliyetler görülür. Kurallı oyunlar döneminde ise davranışların düzenlenmesi ve kurallara uyulması söz konusudur. Gump ve Sutton-Smith (1971), oyunu evre ve bireyin işlevine bağlamıştır. Smith ve Connolly (1972)'nin araştırmalarına göre oyunu şekillendiren iki faktör saptanmıştır. Bunlardan biri sosyal olgunluk diğerisi ise davranış farklılığıdır. Sosyal olgunluk grup içinde

oyun ve grupla konuşmayı ifade ederken, davranış farklılığı oyun içinde çocuğun tercih ettiği oyun davranışını ifade eder. Blurton (1972), Smith ve Connolly'nin açıklamalarına yaş faktörünü de eklemiştir. Ona göre yaş ilerledikçe sosyal davranışlar ağırlık kazanır, çevreyle oyun oynama ve konuşma artar (Özdoğan, 2000).

Koçyiğit (2014)'in okul öncesi dönem çocuklarının okul öncesi eğitime ilişkin görüşlerinin ortaya konmasının amaçlandığı araştırmasında, çocukların büyük çoğunluğu okula eğitim görmek ve oyun oynamak için gittiklerini ifade etmiştir. Ayrıca öğretmenleri onlara oyun oynatırsa daha fazla mutlu olacaklarını söylemişlerdir. Oyun oynamak insanlar için sevmek ve çalışmak kadar önemli bir eğilimdir (akt: Elkind, 2003; Fox ve Schirmacher, 2014). Landau (1984) yaratıcılık ve oyun arasında ciddi bir ilişki olduğunu savunmuştur. Bir şeyler deneme, yeni şeyler yapma gibi durumların kişinin kendini oyun yoluyla gerçekleştirmesi olduğunu savunmuştur. Lieberman (1965) oyun ve yaratıcılık arasındaki ilişki üzerine deneysel bir araştırma yapmıştır. Buna yönelik olarak çocukları oyun sırasında izlemiştir. Araştırmasında çocukların oyundan zevk alıp almadıkları ve bireysel farklılıklarına odaklanmıştır. Oyundan zevk alma durumunu ise beş özelliğe toplamıştır: 1)bedensel, 2)sosyal, 3)zihinsel, 4)farklı oyun gruplarına katılma ve 5)şakacı, açık ve neşeli olma. Araştırma bulgularına göre yaratıcı çocuklar oyunlardan zevk almakta, yaratıcı olmayan çocuklar ise zevk almamaktadır (Özdoğan, 2000). Çocukların dünyaya bakışları ve gelişim özellikleri dikkate alındığında, yaratıcılığa en müsait varlıklar oldukları görülebilir. Bu duruma neden olan en önemli etkenlerin; hayal gücü, öğrenme aşamasında olma ve oyun olduğu söylenebilir (Yolcu, Yılmaz, Maccario, Ünalın ve Aykaç, 2010).

Özdoğan (2000)'e göre oyun, içerik açısından aşağıdaki özelliklere sahiptir:

- Kendiliğinden ortaya çıkar, mutluluk ve rahatlık verir.
- Duyu organlarında, sinir ve kaslarda, zihinsel düzeyde oluşur. Bu üç düzey bir arada çalışır.
- Deneyim tekrarları ve çevreye yönelik taklitler oyunlarda yer alır. Bir keşif sürecidir.
- Zaman ve mekan oyunda oluşturulur.
- Çocuğun iç dünyasını dışarıya yansıtmasına yardım eder.
- Düzenli gelişim aşamaları vardır.

Oyunun, çocuğun gelişim sürecinde fiziksel, sosyal, psikolojik, duygusal ve zihinsel açıdan etkileri olmaktadır. Hareketli oyunların, gelişme çağındaki çocukların büyük kas ve küçük kas, dolaşım, solunum ve sinir sistemlerinin ve kas ve kemik yapılarının gelişmesine katkıda bulunduğu söylenebilir. Bu sistemlerin gelişmesi de kendisini çocukta güç, çabukluk, hareketlilik, esneklik, dayanıklılık ve koordinasyon becerilerinin gelişmesi olarak gösterir. Yaşadığı çevrenin kural ve alışkanlıklarını çocuk, oyun içinde uygulayarak öğrenme fırsatı bulur. Görev ve sorumlulukları hakkında fikir sahibi olur. Oyun içerisinde çocuk, toplumun ve çevresinin değerlerini öğrenir ve bu değerleri benimseme olanağı da bulur. Oyunun kuralları çocuklar tarafından toplu kararlar alınarak oluşturulur. Yeni arkadaşlıklar oyunlarla başlayabilir. Çocuğun duygusal gelişimi, bedensel ve zihinsel gelişime paralel bir gelişim gösterir. Çocuğun yakın çevresiyle olan etkileşimi kişiliğini de olumlu ya da olumsuz olarak etkileyecektir. Çocuğun sosyal gelişimi de psikolojik gelişiminden bağımsız değildir. Sosyal gelişimi sırasında birey kendini tanıma olanağı yakalar. Zihinsel yeteneklerin uygulanabilmesi de bireyin zekasına bağlıdır. Oyunun zihinsel gelişimine etkisinde başta gelen faktör de öğrenmedir. Birey oyun içinde deneyerek ve yaşayarak öğrenme olanağı bulur. Oyun bireyin, algılama, yorumlama, değerlendirme, karar verme ve yaratıcılık gibi zihinsel yeteneklerini geliştirmesine yardım eder. Eğlenme ve öğrenmenin iç içe geçtiği oyun ortamı çocuğun yaşam becerilerini geliştirir. Oyun bireye iletişim kurmayı, kısacası nasıl yaşanabileceğini öğretir (Özer, Gürkan ve Ramazanoğlu, 2006).

Eğlenceli doğası, hayal gücünü geliştirmesi, bireye yeni deneyimler yaşatması gibi pek çok boyutta sanat eğitimi ve oyunun ortak özelliklere sahip oldukları ve birbirlerinden beslendikleri söylenebilir. Oyun da sanat eğitimi gibi yaratıcılığa yarar sağlayan süreçlerden biridir ve bireyin kendine özgü bir kişilik edinmesine ve bunu sergilemesine yardımcı olur. Ayrıca oyun ve sanat eğitimi öğrenmeyi doğal yollarla sağlar. Çocuk oyun oynarken nasıl kendi iç dünyasını hayalindeki şekilde biçimlendiriyorsa ve bu hayallerin sınırı yoksa aynı durum çocuğun sanatsal çalışmaları için de geçerlidir. Her iki süreçte de birey yaşayarak öğrenir. Oyun oynanırken de, sanatsal çalışmalar gerçekleştirilirken de farklı duyular işin içine katılır ve bu iki süreçte de çocuğun farklı gelişim alanları desteklenir. Geçmişte yapılan araştırma bulguları da bu düşünceleri destekler niteliktedir. Bu nedenlerle oyun ve sanat eğitiminin, özellikle de çocuğun yaşamındaki yeri ve önemi yadsınamaz.

Okul Öncesinde Sanatsal Gelişim

Çocuk, dilsel, zihinsel, psikomotor ve toplumsal gelişimlerinin yanında ergenlik dönemine değin birçok sanatsal gelişim aşamasından geçer. Kağıda çizilen ilk işaret ve çizimler zaman içerisinde daha kontrollü hale gelir (Aydemir, 2016). Çocuk büyüdükçe resimleri daha ayrıntılı ve karmaşık olmaya başlar. Çocukların tümü aynı evrelerden aynı zaman dilimi içinde geçemeyebilir. Üstün zekalı veya zeka problemi olan çocuklar dışında normal gelişim gösteren çocukların çoğunun aynı süreçlerden aynı zaman dilimi içinde geçtiği ve buna yönelik genellemelerin bilim adamları tarafından yapıldığı görülmektedir. Bununla birlikte her evrenin kendine özgü ayırt edici özellikleri de bulunmaktadır. Sanat, sürekli gelişen bir süreçtir (Yavuzer, 1993).

Kara (2007)'ya göre okul öncesi eğitim kurumlarında görsel sanatlar eğitimine ağırlık verilmelidir. Sanat etkinliklerinde çeşitli renk ve malzemelerin özgürce kullanımına izin verilmeli, çocukta yaratıcılığın yanı sıra küçük kas gelişimini de etkileyen kil ve oyun hamuru gibi faaliyetler daha fazla yapılmalıdır. Boyama kitapları gibi hazır şablon çizimler çocuğun yaratıcılığını sınırlandırdığından kullanılmamalıdır.

Çocuğun sanatsal yaratım sürecinde görülen önceden öğrenilmiş çizimlere, sahte çocuk resmi adı verilmektedir. Bu resimler, çocuğun gelişim düzeyini yansıtmayan, çocuğun sanatsal gelişim özellikleri ile bağdaşmayan özellikler gösterir. Okulöncesinin son dönemlerinden ilkokulun sonuna kadar birçok çocuğun resminde ezberlenmiş şablon figürlere rastlanır. Bu çizimler özgünlük ve yaratıcılık gelişimi bakımından sakıncalıdır. Katı kalıplar ve klişe yöntemlerle yetiştirilen çocuklar, hazır formlara yönelerek ve kopyaya sığınarak şablon çizimleri sürekli olarak tercih etme yoluna gidebilirler, bunu alışkanlık haline getirebilirler. Bu durumun süreklilik kazanması çocukta özgüven ve yaratıcılık kaybına yol açabilir (Artut, 2013). Boyama kitapları ve yetişkinlerin çocuklar için çizdiği bazı resimler bu klişe figürlerin kullanımını artırmaktadır, bu nedenle uzak durulması gerekir. Okulöncesi öğretmenlerinin de klişe çizimlerin farkında olmaları bu çizimlere karşı duyarlı olmaları gerekmektedir. Öğretmenler derste; öğrencinin yaratıcılığını geliştirmesini ve kendini gerçekleştirmesini sağlayıcı etkinlik ve uygulamalara yer vermelidir, hazır şemalardan uzak durmalıdır.

Eğitimdeki başarıyı sağlayabilmenin temel koşullarından biri, çocuğun özelliklerine uygun yöntemin seçilmesi ve eğitim ortamının sunulmasıdır. Sanat eğitimcisinin nitelikli bir eğitim gerçekleştirebilmesi de çocuğun sanatsal gelişim

basamaklarını bilmesi ile gerçekleşebilir. Okulöncesinde sanat eğitiminin nitelikli olarak gerçekleştirilebilmesi için de Karalama Dönemi(2-4 yaş) ve Şema Öncesi Dönemdeki çocuğun özelliklerinin iyi bilinmesi gereklidir (Ayaydın, Vural, Tuna ve Yılmaz, 2011).

Birçok araştırmacı çocuk çizimleri üzerine araştırmalar yapmış ve bu gelişimi çalışmalarında belli dönemler adı altında ele almıştır. Gardner (1980), çocukluktan yetişkinliğe uzanan gelişim evrelerini üçe ayırmıştır. İlk evre çocuğun okul öncesi sanatsal gelişimini kapsamaktadır. Gardner'a göre ilk evrede çocuk sezgisel şekilde yaratıcıdır; müzik, drama, sanat ve dil etkinliklerinden çok hoşlanır (Fox ve Schirrmacher, 2014).

Lowenfeld (1987), çocuğun sanatsal gelişimini aşağıda verildiği şekilde ele almıştır:

1. Karalama Dönemi (2-4 yaş)
2. Şema Öncesi Dönem (4-7 yaş)
3. Şematik Dönem (7-9 yaş)
4. Gerçekçiliğin Başlaması (9-12 yaş)
5. Yarı Doğal/ Gerçekçi Dönem (12-14 yaş)
6. Sanatsal Kararlılık: Ergen Sanatı (14-17 yaş) (Fox ve Schirrmacher, 2014).

Herbert Read (1966), Resim Yoluyla Eğitim adlı çalışmasında çocuğun sanatsal gelişimini aşağıdaki şekilde ele almıştır:

1. Karalama (2-4 yaş)
2. Çizgi (4-5 yaş)
3. Tanımlayıcı Sembolizm (5-6 yaş)
4. Tanımlayıcı Realizm (7-8 yaş)
5. Görsel Realizm (9-10 yaş)
6. Üst Benlik (11-14 yaş)
7. Sanatsal Canlandırma (14 yaş ve üzeri) (Çankırılı, 2015).

Robert Schirrmacher, çalışmasında; Kellogg, Lowenfeld, Brittain ve diğer araştırmacıların ortaya koyduğu sanatsal gelişim evrelerini bir arada ele alarak çoğulcu bir yaklaşımı tercih etmiştir. Schirrmacher'in evreleri iç içe geçmiş ve birbirine çakışmış durumdadır, yaş grupları ise yaklaşık olarak verilmiştir. Bunlara göre Schirrmacher'in evreleri şöyledir:

1. Araçların Manipülasyonu - Karalama ve Çizgi Çizme (1-2 yaş)
2. Kendine Göre Anlamı Olan Şekil, Çerçeve, Tasarım ve Sembolleri Oluşturmak (2-4 yaş)
3. Başkalarının da Anlayabileceği Çizimlere Dönüşen Resim Çizme Sanatı (4-6 yaş)
4. Gerçekçi Resimler (Okul yaşı, 5-8 yaş) (Fox ve Schirrmacher, 2014).

Rhoda Kellogg(1979) ise çocuğun çizgisel gelişimini aşağıdaki şekilde ele almıştır:

1. Karalama Evresi
2. Yetiştirme Evresi (2-3 yaş)
3. Şekil Evresi (3 yaş)
4. Altı Diyagram (3 yaş)
5. Tasarım Evresi (3-4 yaş)
6. Resim Çizme Evresi (4-5 yaş) (Fox ve Schirrmacher, 2014).

Araştırma kapsamında, Lowenfeld'in sınıflamasından yola çıkılarak, okul öncesi dönemi kapsadığı düşünülen Karalama Dönemi ve Şema Öncesi Dönem sırasıyla açıklanacaktır.

Çocuğun kağıt üzerine çizdiği gelişigüzel karalamalar, çocuk ortalama 18. ayını doldurduktan sonra başlar ve yaklaşık olarak ilk simgelerin ortaya çıkmaya başladığı 4 yaşına kadar sürer. Çocuğun ilk çizgileri omuzdan gelen serbest hareketlerle ortaya çıkar. Başta kontrolsüz şekilde kullanılan çizgiler zamanla el ve dirseğin hareketleriyle düzen kazanır. Kağıt üzerine çizilen çizgiler zamanla yeni hareketlerle yeni biçimler oluşturur. Bu biçimler tekrar edilerek çocuk tarafından öğrenilir ve öğrenilen çizgiler tekrar edilir (Aydemir, 2016).

Çizgiler düzenli hale geldikçe, çocuğun zekası ve eli arasında bir kontrol oluşur. Bu durum zihinsel gelişim ve kas gelişiminin de habercisi sayılır. Çocuk bir süre sonra hareketlerinin çizdiği çizgiye yön verdiğini keşfeder duruma gelir ve böylelikle istediği biçimleri yaptığı hareketlerle ortaya koyabilmeye başlar (Kehnemuyi, 1995). Çocuk karalamalarının türüne göre onlara belli anlamlar yükleyebilir ve zamanla onları isimlendirebilir.

Çocuğun karalamalarını başta yetişkinler anlamsız bulabilir fakat bu çizgilerle çocuk yaratıcılığının ve kişiliğinin farkına varır, yazı yazmaya hazırlık yapar. Bu bir süreci gerektirir. Başlangıçta kağıt üzerine gelişigüzel olarak konan işaretler zamanla

yetişkinler tarafından da tanınabilecek düzeyde çizgilere dönüşür. 1 yıl 6 ay ile 4 yaş arasındaki dönemde çizgilerde hızlı bir değişim olduğu görülür. Genel anlamda bu karalamalar 3 ana kategoride toplanır:

1. Kontrollü karalamalar
2. İsimlendirilen karalamalar
3. Bir rahatsızlığı dile getiren karalama ya da çizgilerdir (Yavuzer, 1993).

Çocuk karalamalarını yaparken etrafında birçok görsel, grafiksel malzemeyle ve yetişkin çizimleriyle karşılaşır. Bu çizimlerin ve etrafındaki nesnelere özelliklerini farkederek çocuk kendisinin de belli hareketleri yapmasının sonucunda çizimlerinin bazı nesnelere benzeyebileceğinin ayırdına varır. Göz-el koordinasyonunun görüldüğü kontrollü karalamalarda çocuk yeni hareketlerle yeni şeyler keşfeder ve bu durumdan haz almaya başlar (Yavuzer, 1993). Çocuk bu dönemde elinde olan renkleri kullanır, izlerden hoşlanır, parmak boyası yapar (Özdoğan, 2000).

8000 kadar çocuğun resimlerini inceleyen Rhoda Kellogg, Çocukların Sanatını Çözümleme (Analyzing Childrens Art) adlı çalışmasında 20 temel karalama türünü ortaya koymuştur. Kellogg'a göre bu karalama türlerinde temel ilke göz kontrollü olsun ya da olmasın gelişigüzel bir hareketin ürünü olmalarıdır (Yavuzer, 1993). Çocuk gelişigüzel çizimler yaparken etrafındaki nesnelere ve çevresinin özelliklerini keşfeder ve bir süre sonra hareketlerinin ortaya koyduğu çizimleri ile nesnelere benzerlikler kurabilir. Böylelikle çizimlerini belli amaçlarla belli biçimlerle oluşturmak amacıyla kullanabilir.

Bu süreç içerisinde çocuk gelişiminde, çocuğun çevresinin de karalamalar konusunda destekleyici ve motive edici olması da oldukça önemlidir. Etrafında çizimler yapan kişileri gören ve çizim yapmak için gerekli ortamı bulan çocuk çizime karşı daha istekli olabilecektir. Öğretmenin ve ailenin gerekli ortam ve gerekli malzemeleri daima bulundurması, çizim için özel ortamlar ayrılması önemlidir. Çocuk karalama dönemindeyken çocuğun gelişiminin üzerinde fazla beklentilerin olması, ailenin veya öğretmenin çocuğu gerçekçi çizim konusunda zorlaması, nesnelere gerçekçi çizimlerini çocuğun yerine çizmesi de çocukta isteksizlik yaratabilmekte bu da gelişimi etkileyebilmektedir. Bu nedenle gelişim özellikleri ve dönemleri bilinmeli, bu döneme uygun malzemeler elde bulundurulmalı ve çocuğa gerekli motivasyon sağlanmalıdır.

Çocuk çizdiği şekilleri zamanla bilinçli bir biçimde ortaya koymaya başlar. Bu dönemde o, zihni ile çizdiği resim arasında ilişki kurma çabasıdadır. Çizdiği sembelleri

farklı şekillerde nasıl düzenleyebileceğini araştırır; bu nedenle biçimler sürekli değişebilir (Kehnemuyi, 1995).

Şema öncesi dönemde ise çocuk canlandırmak istediği nesne ya da kavramı resmine yansıtabilme kaygısını taşımaya başlar. Çizilen yeni resimler aynı zamanda bir düşünce sürecinin ürünüdür. 4 yaş civarında tanınabilir resimler çizen çocuk, 6 yaşlarına geldiğinde biçimler ve şekilleri bir konu başlığı altında resmetmeye başlar. Bu dönemde çocuk büyük ölçüde duyguları ve hayal gücünün etkisi altındadır. Çocuğun bakış açısına henüz kültürel ve mantıksal kısıtlamalar etki etmemiştir.

5-6 yaşlarında çocuk duygularını ortaya koyma ihtiyacı duyar ve en sevdiği konu insan figürüdür. Figürlerin vücut oranları gerçek dışıdır. Önemli sayılan şeyler büyük, önemsiz sayılanlar ise küçük bir şekilde resmedilebilir. Perspektif dikkate alınmaz. Kol ve bacakların doğrudan kafadan çıktığı, geometrik şekillerde insan figürleri ortaya koyarlar. Yüz, genellikle önden görüldüğü şekilde çizilir. İlerleyen yaşlarla birlikte boyun, göz, dudak, burun, el ve parmaklar gibi ayrıntıların da resimlere eklendiği görülür. Tek boyutlu olan vücut ve yüz de iki boyutlu hale gelir ve aynı zamanda gövdenin oranları da değişir. Yaş ile birlikte kas ve kalem kontrolünün güçlenmesiyle çizimin kalitesi de elbette değişir. Çocuk zamanla insan resminin yanı sıra çevresindeki objeleri, ailesini, arkadaşlarını da çizimlerine dahil eder.

Çizimler kağıt üzerinde gelişigüzel biçimde yer almaktadır. Bu dönemde çocuk yaptığı resmi gösterme ve anlatma ihtiyacı hisseder. Bu nedenlerle çocuğun çevresinde bulunan yetişkinlerin bu konuda duyarlılık göstermeleri, onlara zaman ayırmaları, onları dinlemeleri önemlidir. Çocuğun resim ve açıklamaları yetişkine çocuğun kişiliği, istek ve gereksinimleri hakkında pek çok ipucu verebilir.

Bu dönemde çocuk herhangi bir nesneyi olduğu gibi aktararak çizmek istemez. 5 yaşındaki çocukların çoğu amaçlı resim yaparlar ve neyin resmini yapmak istediklerini de önceden bilirler. Çocuk 6 yaşına yaklaştıkça resimdeki oranlar daha gerçekçi olmaya başlar. Ayrıntılar çoğalır, nesne ve figürler bir yer çizgisi üzerinde toplanmaya başlar.

Bu dönemde çocuk bir manzara içerisinde görünmesi mümkün olmayan objeleri de görünüyormuş gibi çizebilir. Örneğin; bir evi, evin içerisindeki eşyaları ve insanları da göstererek çizebilir. Buna saydamlık(röntgen) çizim denilmektedir. Ayrıca bu dönemde çocuk çizebildiği figürleri yan yana getirerek çiziminde kullanabilir.

Çocuklar çizimlerinde renkleri 4-5 yaşlarına kadar rastgele bir şekilde kullanabilirler. Karalama aşamasında renk kullanımına fazla önem vermeyen çocuk 4-5 yaşlarından sonra genellikle çizimlerinde parlak ve açık renklerden başlayarak bolca

renk kullanır. Bu yaşlarda yapılan çizim ve figürlerde nesne ile seçilen renk arasında ilişki yoktur. Çocuk hangi rengi beğeniyorsa o rengi tercih edebilir. Yetişkinlerin de bu dönem çocuğunun gelişimsel özelliklerini dikkate alarak renk kullanımını eleştirmemesi ve müdahale etmemesi gerekir. Aksi takdirde çocuğun hevesi kırılmakla birlikte bu durum onun ifade özgürlüğüne de ket vurabilir. Günümüzde hala boş zamanı değerlendirme amacı olarak görülen resim yapma etkinliğinin yalnızca bundan ibaret olmadığı pek çok araştırma ile ortaya konmuştur. Resim yapmak çocuğa zihinsel, sosyal ve estetik alanlarda kendini geliştirme fırsatını sunar (Yavuzer, 1993). Çocuk resimlerinin gelişimi, onların düşünme ve gelişim süreçleri hakkında da bilgi edinmemizi sağlar. Çünkü bu dönemde çocuk içinden geldiği gibi korkusuzca kendini çizimleri yoluyla ortaya koyar.

Okul Öncesinde Yaratıcılık

Yaratıcılık gelişiminin temeli ilk çocukluk dönemine dayanmaktadır. Bebeğin önce kendi vücudunu daha sonra çevresini keşfetmesi, ilk karalamaları ve ana dilini öğrenmesi yaratıcı davranışlar olarak nitelendirilebilir (Özdoğan, 2000).

Yaratıcılık her insanda var olan, eğitim ve günlük yaşam pratikleri ile geliştirilebilen bir kavramdır. Bilgi çağında yaşıyor olmamız, teknolojinin vardığı ve varacağı boyutlar, kitle iletişim araçlarının devinimi ve dijitalleşen dünyada bireyin, tüm bunlara uyum sağlayabilmek adına yaratıcılığını devreye sokması gerekmektedir. Yaratıcı insan, dijital yaşamın getirdikleriyle, bu çağda yaşanan yabancılaşma ile başa çıkabilir, beklenmedik durumlarla başa çıkabilir, hızlı karar alıp çözüm üretebilir. Yaratıcı insan birilerinin onun yerine bir şeyler yapmasını beklemek yerine kendi yolunu çizer ve kendi sorumluluğunu alır. Kendi sorumluluğunu almakla birlikte gerçekleştirdiği eylemlerle bir iz bırakmaya çalışarak toplumun geleceğini inşa etmede de rol alır (Karayağmurlar, 1990).

Okul öncesi dönemde bireyin en çok zaman geçirdiği ve en yakınındaki kişiler elbette öncelikle aile daha sonra okuldaki öğretmenlerdir. Kritik bir dönem olan bu dönemde bireyin kişiliği ve beyni büyük oranda şekillenmektedir. Çağa, dünyaya veya basitçe herhangi bir yeni duruma uyum sağlamada önemli olan belki gelecekte daha da ön plana çıkacak ve üzerine konuşulacak olan yaratıcılığa aile ve öğretmenlerin nasıl baktığı önemlidir. Çünkü birey, öncelikle aile ve öğretmenin yönlendirme ve rehberliğinde yaratıcılığını geliştirebilir ya da sınırlandırabilir. Bu anlamda öncelikle

problemi anlamak ve bu problem üzerine farkındalık yaratmak çözümün ilk aşaması olacaktır. Araştırma sonuçlarına göre, öğretmenler yaratıcılığın çocuk, aile, okul ve öğretmenden kaynaklandığı görüşündedir. Yine araştırma sonuçlarına göre eğitim düzeyi yüksek olan ebeveynlerin düşük olanlara göre daha bilinçli olduğu söylenebilir. Bu sonuçlara bağlı olarak araştırmada, ailelerin konferans, seminer ve sempozyumlarla konuyla ilgili olarak eğitilmeleri gerektiği önerisine yer verilmiştir (Dursun ve Ünüvar, 2011). Okul öncesi eğitim alan ve almayan çocukların yaratıcı düşünme becerilerinin incelendiği bir araştırmada ise okul öncesi eğitim alan çocukların almayan çocuklara göre puanlarının anlamlı derecede yüksek olduğu; cinsiyetin anlamlı bir etkisinin olmadığı belirlenmiştir (Yaşar ve Aral, 2010).

Okul Öncesi Eğitimde Görsel Sanatlar Öğretimi

Günümüzün dijital dünyasında iletişim önemli bir yere sahiptir. İletişimin de dili ve sembolleri vardır. Görsel sembollerin hakim olduğu Görsel Sanatlar, evrensel bir görsel dile sahiptir. Aynı dili konuşmayı bilmeyen insanlar bir görsele bakarak belli anlamlara ulaşabilme şansına sahiptir. Çocuğun yaptığı görsel sanat çalışmalarına da bakıldığında çocuğun sanat yapmak amacıyla çalışmasını ortaya koymadığı; iletişim kurmak ve kendini ifade etme amacıyla çalışmalarını gerçekleştirdiği görülür. Okuma ve yazmayı bilmeyen çocuğun da yine kendini en iyi ifade edebildiği ve algılayabildiği alanın görsel semboller olduğu söylenebilir. Çocuk, göz ve ellerinin koordinasyonunun gelişmesiyle gitgide kendini daha iyi ifade etmeye başlar. Gördüklerini elini kullanarak bir nesne üzerinde ifade edebilmeye çalışır. Bu ifade sırasında görme ile birlikte düşünme eylemini de gerçekleştirir. Dolayısıyla bu süreçte zihinsel gelişim de söz konusudur. Çağımızda görselliğin ve görsellerin hızla önem kazanması, gün içerisinde birçok sosyal ağda hatta hayatımızın her alanında çok fazla görsel imgeye maruz kalmamız, görsel iletişimin evrenselliğini göz önüne sermektedir. Bu görsel dilin kullanılabilmesi ve yönetilebilmesi de erken yaşlardan başlayan bir görsel sanatlar eğitimi ile mümkün olabilir (Ayaydın, 2012).

Bireyin, okulöncesi dönemden başlayarak eğitiminin diğer dönemlerinde de yaratıcılığının ve özgünlüğünün ön planda tutulması ve geliştirilmesi, çağa ve evrensel değerlere uyum sağlaması bakımından büyük önem taşımaktadır.

Okul öncesi dönem bireyin okul ve öğretmen kavramlarıyla ilk tanıştığı dönem olması nedeniyle de çok önemli görülmektedir. Gerek bireye kazandırdığı görmeyi

öğrenme gerekse sanatı anlamlandırma ve sanatı yapma anlamında Görsel Sanatlar dersinin katkısının büyük olduğu düşünülmektedir. Görsel Sanatlar dersi her yaştan öğrencinin gelişim özelliklerine göre düzenlenebilir ve farklı alanlarda birçok katkıda bulunabilir. MEB'e bağlı İlköğretim okullarında çalışan öğretmenlerle yapılan anket uygulamasının analizi sonucunda, görsel sanatlar dersinin öğrencilerin zihinsel özelliklerine, duyuşsal özelliklerine ve beceri gelişimine önemli bir katkısının olduğu tespit edilmiştir (Türe, 2007).

Görsel Sanatlar eğitiminin de amaçlarından biri olarak görülen görsel kültür edindirme ve görsel dili anlama becerileri okul öncesi dönemden başlanarak çocuğa kazandırılmaya başlanır. Bu dönemde Görsel Sanatlar eğitimi alan çocuk ileride de günlük hayatında gördüğü görsel sembolleri daha doğru anlamlandırabilecek ve uyum sağlayabilecektir.

Ayaydın (2010), araştırmasında Görsel Sanatlar eğitiminin, bireye;

- Sanat zevkinin oluşumu,
- Ruh sağlığının korunması,
- Özgün düşünme yeteneği,
- Farklı bir iletişim yolu keşfedilmesi,
- Bedensel gelişimin güçlenmesi,
- Zihinsel gelişimin hızlanması,
- Hayal gücünün geliştirilmesi,
- Kültürün inşa edilmeye başlanması,
- Faydalı bir oyun alanı sunulması,
- Özgüvenin oluşturulması ve güçlendirilmesi gibi değerleri kazandırdığını öne sürmüştür.

Görsel Sanatlar Öğretiminde Eğitimcinin Rolü

Günümüzün hızla gelişen teknolojisi ve bilgi çağına ayak uydurma sorunları eğitimimizde de bazı değişiklikleri gerekli kılmaktadır. Eğitimimizin genel anlamda süreçten çok sonuca önem veren, pozitif bilim derslerinin ağırlıkta olduğu, sanat derslerinin önemsizmediği; kişinin, standart testlerle değerlendirmeye alındığı bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. Bu yapı, bireyin kendini tanımasına imkan vermemekte, bireylerin gerçek ilgi alanlarını yok saymakta ve kendilerini gerçekleştirmelerinin önünde bir engel olarak karşılıklarına çıkmaktadır. Çocukların

gelişim özellikleri yok sayılarak ve tüm çocuklar aynılaştırılarak standart testlere tabi tutulmakta ve bu ölçütler de çocukların gerek eğitim hayatına gerekse motivasyonuna zarar verebilmektedir. Özellikle de her açıdan kritik önem taşıyan, neredeyse yaşamın tamamına yön veren, hızlı ve kalıcı öğrenmelerin yaşandığı okul öncesi dönemde ise çocuğun gelişim özelliklerinin yok sayılması büyük bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum, okulu yalnızca gelecekte iş bulmak için mecburi gidilen bir yere dönüştürmektedir. Oysaki eğitim, bireyin gelişim ve ihtiyaçlarına uygun bir yapıda olmalıdır. Temel yaklaşım, bireyin dünya vatandaşı olarak, insanlığın bir üyesi, geleceği olarak kabul edilmesi olmalıdır. Eğitim, öğrenciyi çekip çevirme, onu zorla kontrol altına almak değil; ona rehberlik etmek, ondaki biricikliğini keşfetmek ve geliştirmek olmalıdır (Binbaşıoğlu, 2013). Anaokulları başta olmak üzere her kademe, öğrencinin ilgi ve gereksinimlerine uygun, kabiliyetlerin ortaya çıkarılabildiği, ilgi çekici mekanlara dönüşmelidir (Zırtlan, 2016). Karaküçük (2008)'in okul öncesi kurumlarının fiziksel mekânsal koşullarını incelediği araştırmasında, genel anlamda incelenen kurumlarda fiziksel/mekânsal özellikler açısından bir standardın olmadığı, düzenlerin kurumdan kuruma değişkenlik gösterdiği belirtilmiştir. Zırtlan (2016) da çağdaş eğitim sisteminin önündeki en büyük engelin standardize edilmiş testler, yaratıcılık eksikliği ve içsel gelişim yoksunluğu olduğunu söylemektedir. Geleceğe ve günümüze uyum sağlayabilmek, kendine güvenen, kendini tanıyabilen, farklı fikirlere saygılı, işbirlikçi ve yenilikçi bir eğitim anlayışından geçer. Günümüz okulları ve öğretmenlerinin de temel görevi öğrenmeyi öğretme ve ilgi ve ihtiyaca uygun rehberliği sağlayabilme olmalıdır. Öğretmen, kişiyi yönlendiren, ufkunu açan, etkileyen ve bilgiye ulaşmayı öğreten yaşam boyu unutulmayan bir rehberdir. Eğitimin planlama, uygulama ve değerlendirme süreçlerini yönetir.

Okul öncesi dönemde öğretmenlik; gerek bu dönemin kritik bir dönem olması nedeniyle, gerekse ilkokula hazırlanma anlamında daha da önemli görülmektedir. Özellikle de ilk öğretmenler çocukta kalıcı iyi veya kötü izler bırakabilir ve bu anlamda öğretmen, öğretmenlik vasfını taşımak için gerekli özelliklere sahip olmalıdır. Bir toplumun geleceğinin eğitime ve yetiştirilen nesle bağlı olması nedeniyle yetiştirilen öğretmenin niteliği de önemlidir. Bu durumda bir öğretmen ne gibi yeterliliklere sahip olmalıdır?

Öğretmenlik mesleği genel yeterlilikleri raporuna bakıldığında öğretmenin aşağıdaki niteliklere sahip olması gerektiği ifade edilmektedir:

Öğretmen;

- Alanı hakkında donanımlıdır.
- Alanının gerektirdiği pedagojik birikime sahiptir.
- Birey ve öğretmen olarak görev, hak ve sorumluluklarının bilincindedir.
- Eğitim-öğretim sürecini etkin bir biçimde planlayabilir.
- Tüm öğrencilerin etkin biçimde öğrenebileceği güvenli ve uygun eğitim ortamını hazırlar ve uygun materyalleri sunar.
- Öğretme-öğrenme sürecini etkin biçimde yürütür.
- Ölçme ve değerlendirme, yöntem teknik ve araçların amacına uygun kullanır.
- Milli, manevi ve evrensel değerlerin bilincindedir.
- Öğrencilerin gelişimini destekleyici bir tutuma sahiptir.
- Öğrenci, meslektaş, aile ve eğitimin diğer paydaşları ile etkili iletişim ve işbirliği sağlayabilir.
- Özleştirir yapar, kişisel ve mesleki çalışmalarla kendini geliştireceği çalışmalara katılır (MEB, 2017).

(Aydın ve diğerleri, 2013)'e göre bireyin kişiliğinin gelişiminde belirleyici bir rolü olan öğretmenin aşağıdaki görevleri yerine getirmesi beklenir:

- Öğrencileri tanıma ve izleme,
- Öğrencilerin gelişimsel sorunlarını belirleyip bu yönde önlem alınmasını sağlamak,
- Öğrencilerin sağlıklı bir kişilik geliştirebilecekleri uygun ortamı oluşturmak,
- Her öğrencinin kendi potansiyeli çerçevesinde kişiliğini üst düzeyde geliştirebilmesine yardımcı olmak.

Son yıllarda genel anlamda eğitimde, özel anlamda ise sanat eğitiminde birçok değişim meydana gelmiştir. Artık öğretmen bilgiyi “ezbere” öğretmekten ziyade; bilginin kazanılmasında rehber konumuna gelmiş ve “yol gösterici” olmuştur. Gelecekte ne ile karşılaşacağımızı tam olarak bilemesek de yaratıcılığın öneminin ileride de gerek ülkemiz için gerekse uluslararası anlamda büyük olacağı düşünülmektedir. Geleceğin teknolojisiyle baş edebilmemiz de yaratıcılık ve sanat eğitiminin gerektiği gibi verilebilmesiyle daha mümkün hale gelebilecektir.

Yaratıcılık ve sanatsal gelişimin bir süreç olduğu ve küçük yaşlardan itibaren temellerinin atıldığı bilinmektedir. Okul öncesinde de rehber konumunda olan öğretmen öncelikle alan bilgisine hakim olmalı ve çocukların gelişim özelliklerinin farkında olmalıdır. Çocuğun ilgilerini ve ihtiyaçlarını bilen, alanındaki yenilikleri takip eden ve ders içeriğini de buna göre yapılandıran bir öğretmenin başarıya ulaşabileceği düşünülmektedir. Öğretmen, her öğrenciye yönelik farklı teknik ve yöntemleri dersine dahil etmeli ve dersi çok yönlü işlemelidir. Derste kullanılan materyaller ve anlatım yöntemi de farklı duylara seslenebilmeli ve kalıcı öğrenmelere yol açabilmelidir. Konu üzerinde çalışmadan önce öğrencilerle konu tartışılmalı, fikirleri alınmalıdır. Öğretmen, öğrenciyi çalışması için güdüleyebilmelidir. Güdüleme sağlandıktan sonra da öğrencilere çalışmalarında kullanmaları için birçok materyal sunulmalı ve öğrencilerin seçim yapmalarına fırsat tanınmalıdır. Öğrencinin üretim süreci izlenmeli gerekli olduğu yerlerde dönüt verilmeli ve çalışmalar üzerine konuşulmalıdır. Öğretmen, öğrencinin sürecine destek olmalıdır. Öğretmenlerin öğrencilere çizerek ve yaparak göstermeleri öğrenciyi, yaratıcılığını baltalayıcı ve özsaygısını düşürücü bir süreç sokabilir. Bu durumdan kaçınılmalıdır. Öğrenci yaparak, yaşayarak ve deneyerek öğrenmelidir. Öğrencinin kendi kişiliğini ortaya koyabilmesi, soru sorabilmesi, araştırabilmesi, girişimci ve özgün olması beklenmektedir. Bu özelliklere sahip çağdaş insanların yetiştirilebilmesi de çağdaş ve nitelikli öğretmenlerle sağlanabilir ve sürdürülebilir. Geleceğin öğretmenleri de kendini birçok alanda geliştirmeye açık, özgür ve özgün düşünebilen, saygılı, sevgili ve kendine yetebilen, öğrencilerini tüm yönleriyle geliştirme amacı ile hareket etmelidir. Elbette tüm bunların gerçekleşebilmesi için öncelikle öğretmenlerin de nasıl eğitildiğine bakmak gerekir. Öğretmen ne kadar donanımlı olursa öğrencisini de o yönde etkileyip geliştirebilir.

Genel anlamda bakıldığında ise nitelikli öğretmenin özellikleri konusunda bakış açılarının toplumdan topluma farklı olabildiği görülmektedir. Her toplum kendi yaşayış, kültür, felsefe ve dünyaya bakışı ölçüsünde öğretmenlerden bazı beklentilere sahip olabilir.

Toplumun çağın gereklerini yerine getirebilen, yapıcı, yaratıcı ve üretken bir seviyeye gelebilmesinde öğretmen ve nitelikleri oldukça önemli görülmektedir. Bu nedenle öğretmenlik toplumun geleceğini belirleyen çok önemli bir meslektir. Değerleri olan, genel kültürü olan, alan bilgisine sahip, insan sevgisi ve özgüveni olan, pedagojik bilgiye sahip olan öğretmenler yetiştirebilmek eğitim sistemimizin sorumluluklarından biridir. Ancak bu niteliklere sahip olan, ufku geniş bir öğretmen, nitelikli bireyler

yetiştirebilir. Nitelikli bir öğretmende bulunması gereken özelliklerin araştırıldığı bir çalışmaya göre öne çıkan üç alanın, alan bilgisi, genel kültür ve mesleki beceri olduğu ortaya konulmuştur. Öğretmen adaylarının görüşlerine göre bir öğretmen;

- Anlayışlı, sabırlı, neşeli, güler yüzlü bir kişilik,
- Ahlaklı, dürüst, sabırlı, adil,
- Kendini geliştiren, alanındaki yenilikleri takip eden,
- Alan bilgisine sahip,
- Kişisel ilişkilerde iyi,
- Öğretim yeteneği olan,
- İletişimi kuvvetli,
- Rahat davranabilen, dostça yaklaşabilen,
- Demokratik,
- Dengeli ve öğrencisini tanıyan ,
- İyi bir rehber, rol model olmalıdır (Taşkaya, 2012).

Erken çocukluk döneminde birey birçok şeyle olduğu gibi sanat ve sanat eserleriyle de yeni karşılaşmaya başlamıştır. Bu dönemde öğretmenin görevi, dayatmaksızın, çocukları sanatla ve sanat eserleriyle tanıştırmak, onları eserler hakkında yargıda bulunmaya yüreklendirmek, sorgulamalarına yardımcı olmak, sanata değer vermelerini teşvik etmek, farklı sanat eserlerinin hepsinin iyi olabileceğini ve tek bir güzel olmadığını bilmelerine yardım etmek, kendi beğeni ve tercihlerini sorgulama ve ifade etmelerini desteklemek olmalıdır (Fox ve Schirrmacher, 2014).

Öğretmenler kendi estetik farkındalıkları doğrultusunda, kişilikleri, giyimleri ve görünüşleri, sınıf ortamını nasıl düzenledikleri, hal ve tavırları, iç güzellikleri, bakış açıları ve mizaçlarıyla öğrencilere model olmaktadır. Estetik, kısaca güzelin bilimidir (Ziss, 2016). Çocuk estetik anlayışa sahip bir öğretmenin rehberliğinde, yaşamını iyi yönde etkileyebilecek anlayış ve alışkanlıklara sahip bir birey olarak yetişebilir. Buna göre öğretmenin kendi dış görünüşünden kurduğu cümlelere, sınıfın görünümünden sergileme biçimlerine kadar birçok şeye dikkat etmesi gerekmektedir. Güzeli görebilen ve etrafındaki güzelliklerin tadına varabilen bir öğretmen aynı şekilde estetik algıya sahip öğrenciler yetiştirebilecektir (Fox ve Schirrmacher, 2014). Öğretmenlerin geleceği ve bugünü yapılandıranlar olarak sorumluluk almaları, araştırmaları, yenilikleri takip etmeleri ve yaratıcı olmaları gerekmektedir. Yaratıcı çocuklar ancak yaratıcı eğitimcilerin, sorumluluk üstlenebilen cesaretli kişilerin elinden çıkar. Bireylerde

doğuştan bulunan yaratıcılık yetisini saklandığı yerden çıkarabilecek kişi yine başta eğitimcidir (Karayağmurlar, 1990).

Kolejlerde okul öncesi dönemden itibaren sanat eğitimi derslerine girecek olan görsel sanatlar öğretmeni adayları ve devlet okullarında okul öncesi kademesi sanat eğitimi derslerine de girecek olan okul öncesi öğretmeni adayları lisans döneminde, günümüzde nasıl bir sanat eğitimi almaktadır? Ders programlarında hangi sanat dersleri yer almaktadır?

Resmi olarak adı “Görsel Sanatlar” olarak geçen ders, üniversitelerde günümüzde hala Resim-iş Öğretmenliği adı altında okutulmaktadır. Bu isim, bu bölümde, görsel sanatların farklı alanlarında okutulan birçok dersin yok sayılmasına neden olmaktadır zira Resim-iş Öğretmenliği bölümlerinde yalnızca resim dersleri yer almamakta; heykel, baskı, grafik gibi birçok farklı görsel sanatlar dersi de yer almaktadır. Bu durum bir kavram karmaşasına yol açmaktadır.

Özel okullarda, devlet okullarından farklı olarak, okul öncesi kademedan itibaren branş öğretmenleri derslere girebilmektedir. Özel okullarda Görsel Sanatlar derslerini yürütme ve sergileri hazırlamakla görevli kişilerin görsel sanatlar öğretmenleri olmaları nedeniyle Resim-iş Öğretmenliği lisans ders programlarında hangi sanat derslerinin olduğuna ve kaç saat verildiğine bakmakta yarar vardır. YÖK’ün yayınlamış olduğu resim-iş öğretmenliği lisans programı ders içerikleri ekler bölümünde yer almaktadır. (Ek 3)

Alınan derslerin niteliği ve görsel sanatlar alanında duyarlılık oluşturup oluşturamadığı ise merak konusudur. Bu nedenle bu konuda yapılan araştırmalar incelenmiş ve yorumlarla birlikte aşağıda özet halinde sunulmuştur.

Güzel sanatlar eğitimi lisans programına devam eden öğrencilerin öğretmenlik meslek bilgisi derslerine ilişkin başarı durumları ve başarılarına etki eden faktörlerin incelendiği bir araştırmaya göre, Görsel Sanatlar Eğitimi lisans programında okuyan öğrencilerin meslek bilgisi derslerindeki başarı puanlarının diğer bölümlerde okuyan öğrencilerden daha düşük olduğu belirlenmiştir. Bunun nedenine yönelik yapılan analizler sonucunda, Müzik ve Resim Anabilim Dalında öğrenim gören öğrencilerin meslek bilgisi derslerine diğer bölüm öğrencilerinden daha az değer verdikleri ortaya konulmuştur (Özgüngör ve Kapıkıran, 2008). Söz konusu müzik ve resim anabilim dalı öğrencilerinin meslek bilgisi derslerine gerekli önemi göstermemelerinin sebebi işlerinin ciddiyetine varamamaları, bölümü istemeyerek seçmiş olmaları veya sanatsal çalışmalarına daha fazla ağırlık vermeyi seçmeleri olabilir fakat öğretmenlik mesleğinin

nasıl icra edileceğinin bilinmemesi öğrenciler açısından meslek hayatlarına atıldıklarında ne yapacaklarını bilememelerine neden olabilecektir. Bu nedenle bu derslerin öneminin büyük olduğu düşünülmektedir. Meslek bilgisi dersleri işin uygulama boyutunda öğretmen adayına kolaylık sağlayacaktır.

Resim-iş öğretmenliği 4. sınıf öğrencilerinin özel alan yeterliliklerine ilişkin performanslarını ortaya koymayı amaçlayan bir araştırmada, öğrencide yapıcı kişilik oluşturma ve sanat eserini okuma ve anlama becerisi konusunda öğretmen adaylarının çoğunun fikir sahibi olmadığı ortaya çıkmıştır. Yine aynı araştırmaya göre özgün görsel sanat çalışmaları yaptırma konusunda öğretmen adaylarının fikirlerinin kısıtlı olduğu ve bilişim teknolojilerini mesleki gelişimleri üzerinde nasıl kullanacaklarına ilişkin fikir sahibi olmadıkları ortaya konulmuştur (Konak, 2017). Günümüz çağında, bu çağa uyum sağlamak adına bilişim teknolojilerinin yaşamı kolaylaştırıcı, bilgiye ulaşmayı ve bilgiyi yapılandırmayı sağlayıcı etkileri yadsınamaz. Bilişim teknolojilerinin etkili kullanımının yaşamımızın her alanında olduğu gibi eğitimde de oldukça önemli olduğu düşünülmektedir. Özgünlük ise çocuğun doğal gelişimini destekleyici çalışmalar yaptırmakla birlikte onun yaratıcılığını engellemeden ortaya çıkarmakla alakalıdır. Dolayısıyla görsel sanatlar dersinde, özellikle de okul öncesinden itibaren bireylerin özgün sanat çalışmalarının nasıl destekleneceğinin bilinmesi ve bu doğrultuda yönlendirilmesi, çocuk üzerinde oldukça etkili bir model olabilecek olan öğretmen açısından önemli bir nokta olmalıdır.

Görsel sanat eğitiminde gelecekçi yaklaşımları belirlemek için görsel sanatlar öğretmen adaylarının özgünlük algısının incelendiği araştırma kapsamında tematik analiz yapılmış ve eşsizlik, yaşantı, onaylanma ve olasılıklara açık olma temaları ortaya çıkarılmıştır. Öğretmenler özgünlüğe ilk ve farklı olma durumu olarak bakmaktadırlar. Öğretmen adayları, araştırma sonuçlarına göre mesleki hayatlarında öğrencilere özgün ve kendilerini rahat bir şekilde yansıtabilecekleri ve özgün olabilecekleri ortamı sunacaklarını belirtmişlerdir (Sesigür ve Güvenç, 2017). Bu araştırmada da belli kalıplara göre çalışmalarını gerçekleştiren öğrencilerin kendi hayal dünyalarını bastırmalarına neden olduklarına değinilmiştir. Kişilerin ötekileştirilmeden kabul edilmesi ve bu yolda kişiye özgürlük tanınması bireyin kendini rahat hissetmesine ve daha kendini daha iyi bir noktaya taşıyabilmesine yardımcı olabilir. Bunlara göre sanat eğitiminde çeşitli bakış açılarına açık olmak, farklılıkları bir arada kabul etmek, farklı sanat pratiklerinin kullanılmasını sağlayacak şekilde eğitim ortamlarının düzenlenmesi gerektiği düşünülmektedir.

Güzel sanatlar fakültesi mezunu pedagojik formasyon öğrencilerinin sanat eğitiminin gerekliliğine ilişkin görüşlerinin belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilen araştırmaya göre, öğrencilerin Türkiye ve dünyadaki sanatsal etkinlik ve yayınlardan haberleri olmadığı ortaya konulmuştur. Görsel Sanatlar öğretmen adaylarının özeleştiri yapabilmesi, çevrelerindeki eğitimcilere eleştirel bir gözle bakabilmesi, mesleğini savunma ihtiyacı gütmesi araştırmanın olumlu sonuçları arasındadır (Katırcı, 2017). Öğretmen adaylarına göre özgüvenli, çevresine saygılı, donanımlı ve entelektüel bireylerin yetiştirilmesi için sanat eğitimi her yaşta insan için gereklidir.

Resim-iş Öğretmenliği lisans derslerinin meslek hayatına katkısına yönelik olarak resim öğretmenlerinin görüşlerine başvurulduğu bir araştırmaya göre, alan kültürü derslerinin zorunlu olarak okutulmasının verilen sanat eğitiminin niteliğini arttıracığı sonucuna varılmıştır (Karip, 2019).

YÖK'ün yayınladığı okul öncesi öğretmenliği lisans ders programına göre 1. ve 2. yarıyılıda hiç sanat dersine rastlanmamaktadır. 3.yarıyılıda da herhangi bir sanat dersi zorunlu olmamakta, 4. yarıyılıda Erken Çocuklukta Müzik Eğitimi haftada 3 saat, Erken Çocuklukta Oyun Gelişimi ve Eğitimi haftada 3 saat, Erken Çocukluk Eğitiminde Drama haftada 2 saat verilmektedir. 5. yarıyılıda Erken Çocuklukta Sanat Eğitimi 3 saat ve 6. yarıyılıda Erken Çocukluk Dönemi Edebiyatı haftada 2 saat verilmektedir. 7. ve 8. yarıyılıda yine herhangi bir sanat dersine rastlanmamakta, genel anlamda programda kuramsal dersler daha ağırlıklı olarak yer almaktadır.

Okulöncesinde, gerek özel okullarda gerekse devlet okullarında, öğrencilere sanat eğitimi dersini verecek öğretmenlerin özel alan yeterliliğine sahip olmaları gerektiği ve bu yeterliliklerin de temelini üniversitede atıldığı düşünülmektedir. Bu verilere bakıldığında özellikle Okul Öncesi Öğretmenliği Lisans Programındaki sanata ve sanat eğitimi vermeye yönelik derslerin azınlıkta olduğu görülebilmektedir. Acaba verilen dersler, görsel sanatlar eğitimi alanında, öğretmen adaylarında bu derslere yönelik yetkinlik ve duyarlılığı oluşturabilmekte midir? Bu doğrultuda, okul öncesi öğretmenliğinde özel alan yeterliliklerine ilişkin araştırmalar incelenmiş ve aşağıda yorumlarla birlikte tartışılmıştır. Lisans döneminde verilen sanat eğitimi derslerinin, okul öncesi öğretmen adaylarının özel alan yeterliliğini sağlayıp sağlamadığı üzerine birçok araştırma yapılmıştır. 2012 yılında bu konuda yapılan bir araştırmaya göre, okulöncesi öğretmenlerinin öz yeterlilik algıları okulöncesi öğretmenlerinin görüşlerinde göre %60 oranında olduğu görülmektedir. Tam öğrenmenin

gerçekleşebilmesi için bu oranın %70-75 arasında olması gerektiği, bu durumda yeterliliğin düşük olduğu, araştırmanın bulguları arasındadır (Aktaş, 2012).

Okul öncesi öğretmenliği lisans programı öğrencilerinin sanat etkinliklerine yönelik görüşlerinin incelendiği bir başka çalışmada 1. ve 4. sınıf kız öğrencilerinin görüşleri alınmıştır. Okul öncesi öğretmenliğinde neredeyse hiç erkek öğrenci bulunmaması nedeniyle araştırmaya yalnızca kız öğrenciler dahil edilmiştir. Bu araştırmaya göre, lisans öğrencilerinin çocukların sanat etkinliklerinde yaratıcılıklarını kullanmalarının ve geliştirmelerinin önemli olduğunu düşündükleri ortaya konmuştur. Öğrencilerin ayrıca; sanat etkinliklerinin çocuğun gelişim özelliklerine göre planlanması gerektiğini, sürecin sonuçtan önemli olduğunu, sanat deneyimleri ve keşiflerin önemli olduğunu düşündükleri ortaya çıkmıştır. Araştırmada öğrenciler, çocukların içsel motivasyon konusunda desteklenmeleri gerektiğini söylemişlerdir. Tüm bunlara rağmen öğrencilerin aynı zamanda çocukların sanat etkinliklerini eve götürülebilecek ve gösterilebilecek bir ürünle sonuçlandırma kaygısında oldukları; öyle olması gerektiğini düşündükleri görülmüştür (Duman, 2014). Okulöncesi öğretmen adaylarının özel alan yeterlilik algıları üzerine yapılan bir çalışmada, okulöncesi öğretmenliğinde erkek adaylara göre kadın adayların sanat ve estetik boyutlardaki yeterlilikleri daha fazla kazandırabileceklerini düşündükleri ortaya konulmuştur (Ekinci ve Kaya 2016).

Okul öncesi öğretmenlerinin görsel sanat etkinliği uygulamalarına yönelik yapılan bir çalışmada, öğretmenlerin %76.5'inin görsel sanat etkinliklerine her gün yer verdiği, %52.9'unun en çok boyama çalışmalarını tercih ettiği, %47.1'inin bu etkinliklerde anlatım yöntemini kullandığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca öğretmenlerin lisans döneminde aldıkları sanat eğitimi dersinin yetersiz olduğunu, görsel sanatlar eğitiminin çocukta en çok yaratıcılık ve psikomotor becerileri geliştirdiğini belirttikleri görülmüştür (Özkan ve Girgin, 2014). 2014 yılında, okulöncesi öğretmenliği lisans programı öğrencilerinin sanat etkinliklerine yönelik görüşlerinin incelendiği çalışmada, öğrencilerin hala öğretmen merkezli yaklaşımın etkisinde oldukları görülmüştür. Yeni materyaller ve yöntem bilgilerinin öğrencilere verilmesi gerektiği de araştırma bulguları arasındadır (Duman, 2014). Okulöncesi öğretmenlerinin sanat eğitimi öğretimi ve yöntemleri konusunda yapılan bir çalışmaya göre de sanat eğitiminin belli kalıplara oturtularak yapıldığı öne sürülmüştür (Kaymak ve İliden, 2016). Okul öncesi eğitimin etkili olmasında diğer alanlarda da olduğu gibi farklı yöntem tekniklerinin kullanılması ve malzeme çeşitliliğinin sağlanması yaratıcılık, özgünlük ve öğrencilerin bireysel farklılıkları açısından önemli görülmektedir.

Araştırmalarda da görüldüğü gibi, öğretmenlerin aldıkları yetersiz sanat eğitimi, ileride meslek yaşamlarında kısıtlı bir hareket alanına sahip olmalarına neden olmuş olabilir. Hissettikleri yetersizlik ve güvensizlik duygusu nedeniyle öğretmenlerin kısıtlı yöntem teknik ve malzeme kullanımına yöneldiği söylenebilir.

Okulöncesi öğretmenlerinin sanata ilişkin görüşlerinin incelendiği araştırmada, öğretmenlerin çoğunluğunun çeşitli sanat dalları içerisinde en çok görsel sanatlara aşina olduğu; sanatla uğraştıkları ya da uğraşmak istedikleri ortaya konulmuştur (Yazıcı, Baydar ve Pınarcık, 2016). Okul öncesi öğretmenlerinin, öğretmen yeterlilik algılarına ve buna bağlı olarak hizmet içi eğitim ihtiyaçlarının neler olduğunun araştırıldığı bir araştırmada, öğretmenlerin yapılan anket sonucu kendilerini gelişim alanlarının tamamında yeterli gördükleri sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenler bu araştırmanın sonuçlarına göre yaratıcılık ve estetik alanda kendilerini en çok araştırma, keşfetme, alternatif çözüm yolları üretme alt alanlarında yeterli bulmakta; estetik anlayışı ve seçicilik becerilerini geliştirebilme alt alanlarında ise kendilerini daha az yeterli gördüklerini belirtmektedirler (Bağ ve Çeviker, 2017).

Okul Öncesi Öğretmenliği Lisans Programı, Materyal Geliştirme dersinde “Çocuk Hakları” teması içerisinde öğretmen adaylarıyla üretilen özgün ve yaratıcı eğitim materyal örneklerinin tartışılmasının amaçlandığı araştırmada atık malzemeler ürün yaratımında kullanılmıştır. Bu bağlamda araştırma, malzeme zenginliğinden yararlanma, görsel mesajları anlama, kendi görsel mesajını sunma, kendini özgürce ifade etme, mesajları yorumlama gibi becerilerin geliştirilmesini; öğretmen adaylarının küçük çocuklarla gerçekleştirecekleri sanat etkinliklerinin niteliğine yönelik bakış açılarının geliştirilmesi ve farkındalık oluşturulmasını amaçlamıştır. Araştırma sonucunda öğretmen adaylarının yorumlarına bakıldığında, uygulamanın başlangıcında kendilerini tedirgin hissettikleri fakat sonradan yapabildiklerini gördükçe kendilerini güvende ve iyi hissettikleri görülebilmektedir (Karabay ve Seyhan, 2017).

Öğretmenin lisans programında bulunan sanat derslerinin içeriğine yönelik yapılan iyileştirmeler ileride öğrenciye daha nitelikli bir sanat eğitimi olarak dönebilecektir. Öğretimde geliştirilen sanat alanına yönelik farkındalıklar ileride öğrencisine daha bilinçli yaklaşmasını, daha iyi bir rol model olmasına yardımcı olabilir. Öğretmenin tutum ve davranışları öğrencinin yaratıcılığını geliştirici ya da engelleyici hale getirebilir. Küçük yaşta bir öğrenci öğretmenini hem model alır hem de onun davranışlarından büyük ölçüde etkilenir. Bu nedenle öncelikle öğretmenin alanında ve kişisel anlamda yetkin ve donanımlı olması gerekir. Yaratıcı öğrencileri

yetiştirmek için de öncelikle öğretmennin yaratıcı kişilik özelliklerine sahip olması beklenmektedir (Gürten ve Üstündağ, 2014). Günümüzde eğitim süreçlerinin değişmesi öğretmennin de çağa uygun yeni beceriler edinmesini gerekli kılmaktadır. Öğretmenlerin alan bilgisi, öğretim süreçlerindeki bilgi ve becerileriyle iş birliği, değerlendirme gibi yeterliliklere sahip olabilmeleri için, öğretmen yetiştiren ulusal programların günün gereksinim ve şartlarına uygun olarak yeniden planlanması gerekmektedir (Çelikten, şanal ve Yeni, 2005).

Türkiye'deki öğretmen yetiştirme sisteminin daha iyi anlaşılması amacı ile Türkiye, Fransa ve Almanya'nın öğretmen eğitimi programlarının karşılaştırıldığı bir araştırmaya göre, Türkiye'deki öğretmen eğitimi veren kurumlarda gerek uygulamada gerekse kurum eğitim programlarında tek tip bir yapının hakim olduğu tespit edilmiştir. Almanya ve Fransa arasında da bu konuda farklılıklar olmakla birlikte öğretmen yetiştiren kurumlara kendi ihtiyaçları, şartları ve öğretmenlerin durumlarına göre kendi programlarını geliştirme olanağı tanınmıştır. Bu durum, kurumlara daha esnek ve verimli programlar hazırlama gücü verebileceği gibi aynı zamanda öğretmen eğitimi programlarının sürekli bir yenilenme ve gelişim içerisinde olabileceği sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Türkiye'de ise YÖK tarafından belirlenmiş programların üstünlüğü söz konusudur. Almanya ve Fransa'da öğretmenlik uygulamasına son derece önem verilirken Türkiye'de uygulama alanı yeterli önemi görmemektedir. Almanya ve Fransa'da öğretmenlik uygulaması dersleri öğretmen adayının mesleğe girişi kesinleştikten sonra verilirken, Türkiye'de eğitim fakültesine giren tüm öğrenciler uygulama eğitimini almaktadır. Fransa ve Almanya'da uygulama eğitimindeki başarı öğretmenliğe atanmada etkili bir faktörken, Türkiye'de mesleğe atanabilmek için öğretmenlerin tek tip bir sınav olan KPSS'den gerekli puanları alabilmeleri gerekmektedir (Uygun, Ergen ve Öztürk, 2011).

Yukarıda sunulmuş olan araştırma bulguları sonucunda, okulöncesi lisans eğitiminde özel alan yeterlilikleri konusundaki araştırmalar ve bu alandaki eksiklikler göze çarpmaktadır. Ayrıca, öğretmen merkezli eğitimin hala etkisinde olduğu ve sanata yönelik tutumların da çekingen olduğu görölmektedir. Devlet okullarında sanat eğitimi derslerini okutan okul öncesi öğretmenleri için bu durumun bir sorun teşkil edeceği açıktır. Lisans öğrencilerinin, çocukların yaratıcılığı hakkında olumlu görüşlere sahip olmalarına rağmen belki de başarı ve onaylanma kaygısı nedeniyle daha çok öğretmen merkezli etkinlikleri kabul ettikleri söylenebilir. Belki de bunun altında, lisans öğrencilerinin aldıkları teorik eğitimlerin yanında bu kuramsal bilgileri nasıl

kullanacaklarını ve uygulayacaklarını bilmemeleri yatmaktadır. Bu durum da lisans öğrencilerine kuramın yanında uygulamayı nasıl yapacakları konusunda daha etkili bir eğitim verilmesi; ayrıca gerek görsel sanatlar öğretmen adaylarına gerekse okul öncesi öğretmen adaylarına yönelik çocuk merkezli ve öğretmen rehberliğinde sanat eğitimi konularında daha iyi eğitilmeleri gerektiği sonucunu ortaya çıkarmaktadır.

Eğitimde Yılsonu Sergileri

Eğitim açısından bakıldığında sergi, bir konunun görsel olarak öğrenilmesini sağlayan; yapılan etkinlik ile çalışmaların tanıtılmasını ve yaygınlaştırılmasını amaçlayan bir öğretim tekniğidir (Demirel, 2007). Sergiler, bireylerin gezip görmesi, incelemesi, öğrenmesi, eleştirmesi, sorgulaması ve değerlendirmesi için amaçlı olarak çalışmaların belli bir düzene göre, uygun bir biçimde, uygun bir mekana yerleştirilmesidir. Serginin amacına ulaşabilmesi ve bir etki yaratabilmesi de bu mekana çalışmaların özenle yerleştirilebilmesine bağlıdır.

Sergiler içerik, şekil, düzenleme ve yapılaşma yerine göre farklılaşabilmektedir. Cumhuriyet Güzel Sanatlar Okulu'nda yapılan gözlemlere göre sergiler, öğrencilerin çalışmalarına daha fazla yoğunlaşmasına katkıda bulunmaktadır. Okul öncesi dönem başta olmak üzere sergiler, öğrencilerin büyük sevincine neden olmakta, yaratıcılıklarına ve farklı çalışmalara yönelik motivasyonlarının artmasına katkıda bulunmaktadır (Veliyeva, 2009).

Veliyeva (2009), araştırması kapsamında yaptığı uygulamaya dayanarak genel öğretim okullarındaki el sanatı sergilerini aşağıdaki şekilde sınıflandırmıştır:

I. Konu açısından:

- a. Öğrenci sanatçıların doğanın bitkiler ve hayvanlar dünyasına adanan tablolarının sergisi;
- b. Bilimsel bölümlere, öncelikle ilkbaharın gelişi, sonbahar ve kış manzaralarına adanan tablolara ait sergiler;
- c. Tarihsel günlere ve bayramlara adanmış sergiler (20 Ocak, Hocalı soy kırımı, Nevruz Bayramı, 8 Mart Kadınlar Günü, vb.);
- d. Çocukların neşeli yaşamını yansıtan tablolardan oluşan sergiler;
- e. Çeşitli spor yarışlarını yansıtan tablolardan oluşan sergiler;

II. Katılımcılar açısından:

- a. Bir kabiliyetli öğrencinin tablolarından oluşan sergiler;
- b. Birkaç kabiliyetli öğrencinin el sanatı, tablolarından oluşan sergiler;
- c. Bir sınıf tablo amatörlerinin el sanatı sergileri;
- d. Birkaç sınıf, okul güzel sanatlar topluluğu üyelerinin el sanatı sergileri;

III. Düzenlenme yeri açısından;

- a. Sınıf içinde belirli köşede düzenlenen sergiler;
- b. Okulun girişinde uygun bir köşede düzenlenen sergiler;
- c. Okul lobisinde düzenlenen sergiler;
- d. Okul toplantı salonunda düzenlenen sergiler;
- e. Okul dışı eğitim kurumlarında, Çocuk ve Gençler Yaratıcılık Saraylarında düzenlenen sergiler;
- f. Çeşitli isimlerle faaliyette bulunan sergi salonlarında düzenlenen sergiler (Veliyeva, 2009).

Eğitimde sergiler üzerine varolan kaynaklardaki azlık, ilgili literatür incelendiğinde de göze çarpmaktadır. Halbuki sergileme, bir ürünün ortaya çıkışının da bir parçasıdır. Eğitimde de yıl boyunca birçok etkinlik gerçekleştirilir ve birçok çalışma yapılır. Alana katkıda bulunabilmek ve paylaşımda bulunabilmek adına yapılan çalışmaların da sergilenmesi önemlidir. Ders ürünlerinin toplu bir biçimde ve belli bir düzene göre sunulması ve bu yolla bir paylaşımın sağlanması eğitim sergilerinin bir sonucu olarak düşünülebilir.

Elbette çalışmalar yalnızca sergilemek ve teşhir edilmek amaçlı üretilmez. Süreç içerisinde gerçekleşen yeni öğrenmeler ve yaratıcılığın ön plana çıkarılması, yeni deneyimlerle karşılaşmak, yeni malzeme olanakları tanımak ve malzemelerin nasıl kullanılacağını öğrenmek ürünün ortaya çıkışındaki süreçte kazanılan yaşantılardır. Buna göre süreç de, sonuçta ortaya çıkan ürün de öğrenmenin bir parçasıdır ve önemlidir.

Sanatın ve sanat eğitiminin temel ögesi “yaratma” olduğuna göre yaratıcılığın geliştirilmesi de bu etkinliklerin çıkış noktasını oluşturmaktadır (Etike, 1995). Yaratılan ürünler de izleyicilere ve topluma ulaştırılma kaygısı ile sergilenir ve sergileme de bir çeşit değerlendirme yöntemi olarak kullanılabilir. Sanat derslerinin yaratıcılık ve bireyselliğe önem veren özellikleri nedeniyle gerek okul öncesi gerek ilkokulda not ile

değerlendirilmemelidir. Eğitimde sergiler; değerlendirme, özeleştirme ve iletişim kurma amacıyla kullanılabilir. Böylelikle not ile değerlendirmeden daha etkili bir değerlendirme yapılabilmiş olur. Sergiler yoluyla ileride de çocuğun sanatla ilgilenmeye devam etmesi ve sanat ortamlarını tanınması sağlanabilir.

Eğitimde, sergilerin öğrencilere sağlayabileceği katkılar aşağıda maddeler halinde verilmiştir:

- Yapılan çalışmaların sergilenmesi, öncelikle öğrencinin kendini bir birey olarak değerli ve önemli görmesini sağlar.
- Öğrenci, çalışmalarını sergilendiğinde başkalarıyla iletişim kurma; ayrıca kendisinin ve başkalarının çalışmalarına değer verme fırsatı bulur.
- Öğrencinin özgüvenini ve özsaygısını geliştirebilir.
- Öğrencinin bir işi bitirebilme duygusunun tatminini yaşamasını sağlar.
- Yeni çalışmalar için öğrenci motivasyonunu artırır, öğrenciyi daha istekli kılar.
- Öğrenci kendini ve arkadaşlarını sergileme sayesinde daha objektif bir biçimde değerlendirebilir.

Reggio Emilia okullarında materyallere ve çocukların çalışmalarının sergilenmesine büyük önem verilir (Gandini,1997; akt: Pekdoğan, 2012). Sınıflarda bulunan panolar çocukların çalışmalarına verilen değer bir göstergesi ve çocukların akranlarıyla iletişim kurmalarının bir aracıdır. Bu okulların duvarları çocukların yaptığı çalışmalarla doludur. Sanatsal ürünlere ve yaratıcılığa bu okullarda büyük önem verilir. Sanat atölyelerinde malzemeler çocuğun erişebileceği nitelikte ve gelişim özelliklerine uygun bir biçimde düzenlenmiştir (Pekdoğan, 2012).

Veliyeva (2009)'un estetik eğitimde öğrenci sergilerinin önemine yönelik araştırması kapsamında örnek gösterilen Günay Beylerova, henüz iki yaşındayken tablo çalışmalarına başlamıştır. Günay Beylerova'nın ilgi gösterilen yeteneği, çalışmalarının ulusal ve uluslararası sergilere dahil edilmesi onu birçok yerde bilini kılmıştır. Birçok yarışmada küçük yaşlardan itibaren dereceler elde etmiştir. Dolayısıyla başarılı çocukların küçük yaşlardan itibaren sanata ve sergilere teşvik edilmesi, başarılarının desteklenmesi ve gereken özenin gösterilmesi çocuğun yaşamını ve kariyerini küçük yaşlarda şekillendirebilmesine, önemli başarılar elde edebilmesine yardım etmektedir. Elbette başarılı çocukların desteklenmesinin yanında tüm çocukların sergiler yoluyla iletişim kurmaya ve kendini ifade etmeye hakkı vardır. Konuşmak veya mimikleri

kullanmak nasıl bir iletişim biçimiye sergiler de aynı şekilde kişilerin sanatsal çalışmaları yoluyla birbirleriyle bağ kurmasına olanak sağlayabilir.

Günümüzde sanat eğitimi, beden eğitimi gibi dersler çok az ders saatine sahip olmakta ve bu dersler yeterli önemi görmemektedir. Günümüzde sahip olduğumuz değerlendirme sistemi de bu derslerin önemsiz görülmesine neden olmaktadır. Girilen sınavlarda uygulanan standart testler her bireyi aynı kabul eden, hazır bilgiyi ölçerek bireyi belli kalıplara sokan bir sistemdir. Sınavlarda görsel sanatlar, müzik ve beden eğitimi gibi bireyin nefes almasını sağlayan dersler yer almamaktadır. Bu dersler her bireyi aynılaştırmaktan ziyade her bireyin farklılıklarını ortaya çıkarmayı amaçlar. Eğitim politikalarının birinin henüz oturmadan değiştirilmesi öğrencilerin de öğretmenlerin de ne yapacaklarını bilememesine neden olmaktadır. Bu nedenle her okulun hatta her öğretmenin kendi istediği şekilde süreci yönetmesi kaçınılmaz olmakta ve bu da karışıklıklara yol açmaktadır. Günümüzde devlet okullarının yanı sıra özel okulların sayısının ne derece arttığı görülebilmektedir. Oldukça fazla sayıda olan özel okulların da ne kadarının nitelikli sanat eğitimi verdikleri tartışmalıdır. Yeterince denetlenmeyen ve bir fabrikaya benzeyen özel okullar günümüzde gittikçe çoğalmaktadır. Bu okullarda veli ve yönetici memnun edilmeye çalışılmakta, eğitimin ne derece kaliteli olduğu, mekanın yeterliliği, bireylerin istekleri önemsizlenmektedir (Özkan, 2012). Aynı zamanda eğitim fakültesi mezunlarının sayısının çok fazla olduğu, atanabilen öğretmen sayısının mezun olan sayısını karşılayamadığı da ne yazık ki bir gerçektir. Buna bağlı olarak devlete atanamayan öğretmenler özel kurumlarda ucuz iş gücü olarak çalıştırılmaktadır. Özel okullardaki ticarete dönük ortamın hem öğrencilerin hem de öğretmenlerin motivasyonunu olumsuz yönde etkileyebileceği düşünülmektedir. Sistemin daha çok idare ve veliyi memnun etmeye dönük olarak yapılandırılması sonucunda, bu durumdan daha çok zarar görecektir olanlar da öğrencilerdir. Öğrenciyi ön plana almaktan ve onun faydasına yönelik planlamalar yapmaktan çok, idare ve veliyi memnun etmeye yönelik olarak çalışmaların ortaya konulması sonucunda ortaya, yapmış olmak için yapılmış, öğrenci duyarlılığını yansıtmayan, öğrencinin ilgi ve gelişim özelliklerine hizmet etmeyen sergilerin çıkabileceği düşünülmektedir.

Okul öncesinde (6 yaş grubu) yapılan bir nitel araştırmaya göre çocukların ortaya koydukları biçimlerin %81 oranında özgün olmadığı sonucuna varılmıştır. %82 oranında kompozisyonun çocuk tarafından düzenlenmediği, %69 oranında ayrıntıya yer verilmediği, %47 oranında renk kullanımında özgür olmadığı, %63 oranında malzemenin yeniden yorumlanmadığı(farklı şekilde kullanıma teşvik edilmediği)

gözlemlenmiştir. Yine bu araştırma sonuçlarına göre çalışmaların çoğunun üzerinde öğretmenlerin çok fazla etkilerinin olduğu görülmektedir. Şablon çizimlerin fotokopi çekilerek öğrencilere dağıtılması, çocukların kopyaya özendirilmesi, hazır alıştırılması, çalışmanın çoğuna öğretmenin müdahale etmesi hatta tamamını kendisinin yapması araştırmada ön plana çıkmaktadır (Şahindokuyucu, 2011). Özgünlük ve yaratıcılığın önemsenmediği, yalnızca, sürecin sonunda bitmiş görünen çalışmaların sergilendiği görülmektedir. Çocuklar, öğretmenlerin bu tutumu nedeniyle çalışmalarında özgün, özgür ve kendilerini ifade etmeye dönük bir ortam bulamamaları nedeniyle kalıplaşmış, yaratıcılıktan uzak, ve birbirinin aynısı olan çalışmalar ortaya koyma eğiliminde olmaktadır. Şablon şekiller, boyama kitapları, katı ve mükemmeliyetçi tutum çocuğun çalışmalarını dilediği şekilde gerçekleştirememesine neden olabilir. Bu durum yanlış yapma, yanlışlardan ders çıkarıp doğruyu bulma, öğrenme, araştırma ve keşfetme hakkını çocuğun elinden almaktadır. Sanat eğitimi veren öğretmenlerin yeterli sanat eğitimini alamamaları, sanata bakış açılarını geliştirememeleri, sanat eğitimi gerektiği gibi verme konusunu önemsememeleri, boşvermişlik duygusu ve mesleğin sevilmemesi; eğitim sistemimizin sınav eksenini etrafında dönmesi ve sınavların pozitif bilim derslerine yönelik olması, pozitif bilim derslerine daha fazla önem verilip sanatsal ve bedensel derslerin boş zaman değerlendirme aracı olarak görülüp basitleştirilmeye çalışılması, mekan ve malzeme konusundaki olanaksızlıklar veya maddi problemler gibi sorunların bu anlamda sanat öğretmenlerini oldukça etkileyebileceği düşünülmektedir.

Yılsonu sergilerinde ürünlerin son halini görebilmekteyiz. Öyleyse öğrenciye süreç içerisinde bilgiyi kendisinin keşfetmesine yönelik ortam sağlanabiliyor mu? Öğretmenler, günümüzde süreçteki yeniliği ve yaratıcılığı ne derece önemsiyorlar? Öğretmenlerin sergilere bakış açıları nasıl? Amaçlara yönelik olarak görüşmelerden elde edilen bulgular dördüncü bölümde sunulup yorumlanacaktır.

BÖLÜM 3

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, araştırmada ne tür verilerin elde edildiği, verilerin hangi kaynaklardan toplandığı ve nasıl analiz edildiği sırasıyla açıklanmaktadır.

Araştırmanın Modeli

Araştırmada, tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli, geçmişte ya da günümüzde varolan durumu olduğu şekilde betimlemeyi amaçlar. Tarama modeline göre araştırmacı, ihtiyaç duyduğu verileri kütüphane veya arşiv taraması ile elde edebilmektedir (Büyüköztürk, 2001). Bu modele göre araştırmaya konu olan nesne, olay ya da kişi kendi dünyasında olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Olaylar etkilenmeye ya da değiştirilmeye çalışılmaz. Önemli olan varolanı manipüle etmeden ortaya koymaktır (Karasar, 2017). Bu modelin temel alanlarını kişi veya gruplar oluşturur (Şenol, 2012). Tarama araştırmalarında, nesne ya da birey doğrudan incelenebileceği gibi, önceden tutulmuş çeşitli kayıtlar, eski veriler ve alandaki kaynak kişilere başvurularak elde edilen veriler araştırmacı tarafından bir sistem içerisinde yorumlanabilir. Tarama modelinde yapılan araştırmaların sınırlılıklarından biri veri bulma iken, diğeri kontrol güçlüdür (Karasar, 2017).

Çalışma Grubu

Bu tezin çalışma grubunu, Ankara'dan seçilen özel okullarda çalışan görsel sanatlar öğretmenleri oluşturmuştur. Devlet okullarında okul öncesi eğitiminde, görsel sanatlar öğretmenleri derslere girmemekte, sanat etkinliklerini de okul öncesi öğretmenleri yürütmektedir. MEB (2016)'in hazırladığı okul öncesi eğitim programında görsel sanatlar ders olarak değil, sanat etkinliği olarak yer almaktadır. Özel okulların programında ise ayrı bir görsel sanatlar ders programına konulabilmekte ve bu derslere görsel sanatlar öğretmenleri girebilmektedir. Maddi anlamda daha fazla olanağa sahip olmaları, pazarlama stratejileri ve sergileri okulun bir çeşit tanıtımı olarak görmeleri

dolayısıyla yıl sonu sergilerini daha fazla ve daha özenli bir şekilde gerçekleştirdikleri düşünüldüğünden dolayı bu araştırmanın çalışma grubunu özel okullar oluşturmaktadır. Bazı durumlarda araştırmalar, evreni temsil edebileceği öngörülemeyen gruplar üzerinde yapılır ve bu durumda araştırma yalnızca bu sınırlı gruba genellenir. Bu tür araştırmaların artması genellenebilirliği artırabilir (Karasar, 2017). Çalışma grubunun belirlenmesinde ölçüt örneklem yöntemi kullanılmıştır. Ölçüt örneklem, önceden belirlenen bazı önemli ölçütlere uyan tüm durumları çalışmak ve gözden geçirmektir (Patton, 2014). Araştırmacı tarafından belirlenen, gönüllü ve özel okul olmak ölçütlerine göre okullar seçilmiştir. Nitel araştırmalarda, derinlemesine bilgi elde etme ve onları çözümlenme amaç olduğundan, çalışma grubunun çok geniş tutulması söz konusu değildir. Türkiye genelinde Ankara özelinde oldukça fazla sayıda özel okulun bulunması, özel okul öğretmenlerinin çalıştıkları okul bünyesinde çok yoğun çalışması dolayısıyla görüşmelere zaman ayıramaması ve bazı özel okulların görüşme yapmayı kabul etmemesi nedeniyle görüşme yapılması öngörülen bazı kurumlar ve öğretmenleriyle görüşmeler gerçekleştirilememiştir. Araştırmada kurumsallaşmış okullarla ve deneyimli öğretmenlerle görüşmelerin yapılması öncelikli olarak tercih edilmiştir.

Ankara ilinden, yıl sonu sergilerinin gerçekleştirildiği okullarda ve sergileri düzenleyen görsel sanatlar öğretmenlerine ulaşılabilen özel okullar çalışma grubu olarak seçilmiş; farklı yaş grubu ve deneyime sahip sekiz görsel sanatlar öğretmeniyle görüşülmüştür. Okyanus Kolejinden bir, Kocatepe Kolejinden bir, Zafer Kolejinden bir, ByDem Kolejinden bir, Doğa Kolejinden bir, Atael Koleji'nden bir ve Ankü Kolejinden iki görsel sanatlar öğretmeni ile bu doğrultuda nitel görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Verilerin Toplanması

Creswell (2017), nitel araştırmanın birçok unsurunun bulunduğunu ifade etmektedir. Nitel araştırmalarda öncelikle katılımcıların ne düşündüğü, olayları nasıl yorumladığı ve gördüğü yer alır. Farklı bakış açılarına yer verir. Veri toplamak için gerçek ortama gidilir, katılımcı, bulunduğu ortam ve çevresiyle birlikte değerlendirilir. Araştırmacı sürecin nasıl geliştiğini inceler ve az sayıda insana derinlemesine odaklanır. Nitel araştırma, keşfedici bir araştırma şekli olması dolayısıyla araştırmacı gelişme ve değişimlere açık bir şekilde keşif yapabilir. Araştırmacının problemiyle ilgili karma bakış açıları geliştirebilmesi, yani farklı özellikleri yakalaması ve öngörülemeyen

noktalara temas etmesi nitel araştırmanın olumlu yönlerindedir. Nitel araştırma, ötekileştirilmiş, dışlanmış gruplar üzerinde, geleneksel ölçme yöntemlerinden alınabilecek sonuçlara göre daha etkili sonuçlar sunabilir. Problemlerle ilgili farklı bakış açılarına ulaşılabilir, görüşler ortaya koyulabilir. Bununla paralel olarak nitel araştırma, bu problemle ilgili farklı görüşleri karşılaştırabilir. Farklı görüşlerden gelen zıtlık, keşiflerin yapılmasına olanak tanır. Nitel araştırma aynı zamanda incelenmesi zor ve hassas konuları da çalışabilmeyi gerektirir. Araştırmacının insanlarla görüşmeler yapmaya, ortamda gözlem yapmaya ve hassas konularla yüzleşmeye hazır olması gerekir. Araştırmacının ön yargı ve deneyimlerini sorgulaması, bunlar üzerinde düşünmesi ve geçmiş yaşantılarının ve dünya görüşünün araştırmayı şekillendirdiğinin farkına varması gereklidir. Araştırmacı nitel araştırmalarda pasif değildir aksine ön plandadır. Bu araştırmada veriler belgesel tarama yöntemi ve nitel görüşme ile elde edilmiştir. Belgesel tarama, varolan kayıt ve belgelerden veri toplamaya denir. Literatürde belgesel tarama, doküman inceleme yöntemi olarak da tanımlanmaktadır. Bu tekniğe göre mevcut kayıt ya da belgeler sistemli olarak incelenir. Belgelerin taranmasında araştırmacı, belgelerin anlatmak istediğini ne kadar iyi betimlerse belgesel tarama işlemi o kadar başarılı olabilir (Karasar, 2017). Görüşmeler, görüşülen kişinin ilgi, görüş, tutum ve davranışlarını ortaya çıkarmak amacıyla düzenlenir. Bir görüşme iki temel amacı güder: 1) Kişilerden tam ve doğru cevaplar almak. 2) Yanlılıkları ortadan kaldırmak (Balcı, 2011).

Araştırmada farklı veri toplama yöntemleri, veri kaynakları kullanılarak; ayrıca toplanan verilerin ayrıntılı olarak raporlanması ve raporlama sırasında doğrudan alıntılara yer verilerek veriler çeşitlendirilmiş, bu yolla araştırmanın geçerliği arttırılmaya çalışılmıştır. Ayrıca elde edilen veriler bir alan uzmanı tarafından incelenmiştir. İnsan davranışının değişen yapısı ve aynı araştırmanın benzer gruplarda aynı sonucu vermeyeceğinin bilinmesi dolayısıyla bu araştırmanın da aynen tekrarının olanaklı olmaması bu araştırmanın sınırlı yönlerindedir. Aynı zamanda aynı verileri iki farklı araştırmacı farklı algılaması ve değerlendirmesi de kaçınılmazdır (Yıldırım ve Şimşek, 1999). Tezin amaçlarına ulaşabilmek için üç farklı veri kaynağından yararlanılmıştır. Bu veri kaynaklarından ilki okul öncesi eğitim programıdır. İkincisi ise görsel sanatlar dersi veren ve sergileri düzenleyen sekiz öğretmenle yapılan yarı yapılandırılmış nitel görüşmelerdir. Ayrıca sergileri düzenleyen öğretmenlerden, geçmiş yıllardan kalma sergi görselleri temin edilip araştırma raporu içerisinde sunulmuştur.

Görüşme, doğrudan gözlemlenemeyen şeylere yönelik olarak görüşmeciden toplanan bilgilerdir. Duygular, düşünceler, niyetler gibi durumlar doğrudan gözlemlenemez. Bu gibi şeylerin öğrenilmesi, kişilere bazı soruların yönlendirilmesiyle sağlanabilir. Görüşmelerin amacı, konuya görüşülen insanların penceresinden bakabilmektir. Nitel görüşmeler; insanların bakış açılarının anlamlı, bilinebilir ve açığa çıkarılabilir olduğu varsayımına dayanmakla birlikte, kişilerin zihninden geçenleri ortaya çıkarmaya çalışır. Bu yönüyle nitel araştırmalar, insan deneyiminin karmaşıklığını yakalama olanağı sunarak nicel araştırmalardan ayrılırlar. Nicel araştırmalar, kapalı uçlu anket ve test gibi veri toplama yöntemleri kullanmakla birlikte katılımcıların bilgi, deneyim, gözlem ve duygularını belli kalıplar içine sokarak ifade etmeleri için onları zorlar. Nitel görüşmelerde bunun aksine katılımcı, düşüncelerini kendi tarzında ifade etme özgürlüğüne sahiptir (Patton, 2014). Yarı yapılandırılmış görüşmelerde hem kapalı uçlu hem de geniş bilgi sağlanabilen açık uçlu sorulara yer verilebilir. Yarı yapılandırılmış görüşmelerin, analiz kolaylığı, gerekli bilgileri sağlayabilme gibi olumlu yanlarının varolduğu bilinmektedir. Bu araştırmada ise yalnızca açık uçlu sorulara yer verilmiştir. Sorular araştırmacının geçmiş deneyimlerine yönelik sorularla başlamış, daha sonra günümüzdeki duygu, düşünce, görüşlerine odaklanmış, son olarak ise geleceğe yönelik sorularla sonlandırılmıştır. Katılımcılara geçmiş deneyimleri ve duygu, düşünce, değerlerine yönelik sorular yöneltilmiştir. Daha detaylı bilgiler ortaya çıkarmak amacıyla katılımcılara sonda soruları da yöneltilmiştir. Görüşmeler ortalama yirmi dakika sürmüştür. Araştırma kapsamında kullanılan görüşme soruları çalışmanın ekler kısmında yer almaktadır. (Ek 1) Yapılan tüm görüşmeler telefon üzerinden ses kaydına alınmıştır. Deşifreler sırasında yapılan ses kayıtları sayesinde veri kaybının olmadığı görülmektedir. Yapılan sekiz görüşmenin altısı yüz yüze, diğer ikisi ise telefon görüşmesi üzerinden gerçekleştirilmiştir. Son olarak, yapılan görüşmelerin tamamı ayrı ayrı deşifre edilmiş ve yazılı metne dönüştürülmüştür.

Araştırma doğrultusunda 2016 Okul Öncesi Eğitim Programı'na ulaşıp incelenmiş, öğretmenlere yöneltilen soruların yardımıyla da okul öncesi eğitim programının amaçlarına ulaşıp ulaşılamadığı, verilen eğitim ve yıl sonu sergilerinin programla örtüşüp örtüşmediği sorgulanmıştır. Öğretmenlerin hangi dersleri gördükleri ve nasıl bir eğitim aldıkları verecekleri eğitimi de aynı doğrultuda etkileyeceği düşünüldüğü için okul öncesi öğretmenliği ve resim-iş öğretmenliği bölümlerinde hangi derslerin okutulduğuna bakmakta da yarar görülmüştür. YÖK'ün yayınladığı Resim-iş

Öğretmenliği Lisans Programı'ndaki ders programı sayfası da ekler bölümünde yer almaktadır. (Ek 3)

Verilerin Çözümlemesi

Nitel analiz, büyük miktarda verinin anlamlandırılması ve bir çerçeve oluşturma sürecini gerektirmesi dolayısıyla zorlu bir süreçtir. Bu süreç, gerekli bilginin gereksizden ayırt edilerek sunulması ve konunun özüne inilmesini gerektirir. Bu süreçte güvenilirlik ve geçerlik için doğrudan uygulanabilecek bir test yoktur. Dolayısıyla araştırmacının yapması gereken çalışmanın amacını göz önünde tutarak verileri en iyi biçimde sunmak ve onları yorumlamaktır. Araştırmanın nitel analizi, araştırmacının araştırma becerisi ve analiz yeteneğine bağlıdır (Patton, 2014). Nitel veri analizine odaklanmış farklı isimlerde birçok analiz yöntemi olmakla birlikte, bunların çoğunluğu tümevarımsal anlayışla kuram geliştirme amacını gütmektedir. Nitel araştırmalarda, analiz konusunda ortak bir dilin oluşmaması sonucunda birçok farklı analiz yöntem ve teknikleri ile karşılaşmakta, bu da analizi bir anlamda daha da güçleştirmektedir (Özdemir, 2010).

Araştırma kapsamında, nitel görüşmeler sonucunda elde edilen bulguların analizinde betimsel analiz yaklaşımı kullanılmıştır. Araştırma bulguları alt amaçlara göre sırasıyla yorumlanmış, genelden özele bir yol izlenerek varolan durum betimlenmiştir. Bu yaklaşıma göre elde edilen veriler önceden belirlenmiş temalara ve araştırma sorularına göre özetlenip yorumlanır. Bu yaklaşımda doğrudan alıntılara sık sık yer verilir. Amaç, okuyucuya bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış biçimiyle sunabilmektir. Betimsel analiz; analiz için bir çerçeve oluşturulması, tematik çerçeveye göre verilerin sunulması, bulguların tanımlanması ve bulguların yorumlanması süreçlerini içerir (Yıldırım ve Şimşek, 1999). Bu doğrultuda genel amaç ve alt amaçlar çerçevesinde elde edilen bulgular bir sonraki bölümde sırasıyla sunulup yorumlanacaktır.

Okul öncesi eğitim programı ve rapor kayıtları ise doküman incelemesi tekniğiyle çözümlenmiştir. Doküman incelemesi, araştırılan konu hakkındaki yazılı materyallerin analiz edilmesidir (Yıldırım ve Şimşek, 1999). Kolay ulaşılamayan kurum ve kişilere ilişkin dokümanlara erişim sağlanması, katılımcı tepkiselliğinden doğan sorunlardan arınmış olması, geniş bir zaman dilimine yayılarak analiz yapılmasına olanak tanınması, geniş örneklem oluşturulmasına olanak tanınması, bireysellik ve

özgünlük, düşük maliyetle üstesinden gelinebilmesi ve dokümanların nitelikli veri kaynakları olabilmesi doküman incelemesi yönteminin olumlu yönleridir. Olası yanlılık, seçilmişlik, eksik bilgi sağlama ihtimali, ulaşılabilirlik, örneklem yanlılığı, sınırlı sözel olmayan davranış, standart bir formatın olmaması ve kodlama zorluğu ise doküman incelemesi yönteminin olumsuz yönleridir (Yıldırım ve Şimşek, 1999).

BÖLÜM 4

4. BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde, araştırma sonucunda elde edilen bulgular sunulmuş, bulgular sunulurken doğrudan alıntılara yer verilmiş ve sırasıyla yorumlanmıştır. Görüşülen sekiz öğretmen, kimliklerinin gizli tutulması amacıyla, 1'den 8'e kadar numaralandırılmıştır. Araştırmadan elde edilen verilerin betimsel analizi sonucunda dört tane tema elde edilmiştir. Bu temalar: yıl sonu sergilerindeki çalışmaların okul öncesi eğitim programının öğrenme çıktılarını yansıtıp yansıtmadığı, yıl sonu sergilerindeki çalışmaların çocukların beceri ve yaratıcılığına etkileri, öğretmenlerin sergileri nasıl gerçekleştirmek istedikleri ve yıl sonu sergilerindeki çalışmaların sergilenme biçimleridir.

Tema 1. Yılsonu Sergilerindeki Çalışmaların Okul Öncesi Eğitim Programının Öğrenme Çıktılarını Yansıtıp Yansıtmadığına İlişkin Bulgular

Sergideki İşlerin Ortaya Çıkma Sürecinde Kullanılan Yöntemler

Görüşmeler sonucunda yukarıda yer alan soruya verilen cevapların bir kısmı aşağıda sunulmuştur:

“...mesela gösterip yaptırma. Ben sınıfta bir uygulama yapıyorum önce, onu çocuklara götürüyorum ya da videosunu çekip yapıyorum, ya da orada uygulama yapıyorum. Onlar da aynı şekilde bakarak yapıyor. Onlara yardımcı oluyorum bu şekilde.” (Görüşme 1)

“Ben derste bol bol görsel ve video göstermeyi tercih ediyorum. Okul öncesinde gösterip yaptırma zaten. Çocuklar aşamalı olarak öğrendiği için. Önce ben yapıp gösteriyorum. Sonra onlar tekrar ediyor.” (Görüşme 2)

“Biz genellikle anlatım yöntemi, soru-cevap ve gösterip yaptırma kullanıyoruz. Çocuklara seramik veya kili anlatacağımız zaman kilin kısa bir tarihini yüzeysel olarak hangi yaş grubunda olursa olsun anlatıyoruz daha sonra kille beraber yeni tekniklerimizi öğretiyoruz. Diğer kağıt üzerinde yapacağımız suluboya, pastel boya gibi biraz daha tek boyutlu kullandığımız boyalarımızın da nasıl olduğunu, fırça kullanışlarını ve yöntemlerini yine soru-cevap, bilgilendirme; bir savaşı tanıtırken ekrana yansıtarak, onlara sorarak, yerine yerleştirerek bahsettiğimiz yöntemleri kullanıyoruz.” (Görüşme 4)

“Okul öncesinde oyun bazlı gidiyoruz biz hep. Çünkü çocukların dayanma süreleri çok kısa. Bir işi 3 haftaya bölerek yapıyorum. Oyun ve drama üzerinden gidiyoruz. 20 dakika bir çalışma yapıyorsak, 20 dakika oyun oynuyoruz, müzik dinliyoruz. Hep konuyla alakalı şeyler yapıyoruz ve konsept sergi çıkarıyoruz.” (Görüşme 6)

“Biz burada bunu biraz çeşitlendiriyoruz. Sıradan bir şekilde ilerlemiyoruz. Derse oyunla başladığımız da oluyor, çizgi filmle başladığımız da oluyor, bulmacalarla başladığımız da oluyor. Aslında tamamen o konuyla ilgili bir durum, temalar üzerinden gidiyoruz daha çok. Mesela tema hayvanlarsa o hayvanın direk adını vererek veya grubunu vererek çalışmaya başlatmıyorsun; bulmacayla başlatıyorsun, sihirli bir kutu yapıyorsun içine bir şeyler koyuyorsun ve çocuğu düşündürüyorsun ya da yapacağı çalışmayı önce kendin örnekleyip gösteriyorsun nasıl yapacağını, onları serbest bırakıyorsun, böyle gidiyor.” (Görüşme 7)

Görüşmelerden elde edilen bulgulara bakıldığında, üç öğretmenin de çalışmaların ortaya çıkma sürecinde tercih ettikleri yöntem olarak gösterip yaptırma tekniği üzerinde durduğu göze çarpmaktadır. Bunun dışında öğretmenlerin verdiği yanıtlarda soru-cevap ve anlatım teknikleri de yer almaktadır. İki öğretmen, oyun ve dramayı okul öncesinde bir öğretim yöntemi olarak kullandığını ifade etmiştir. Ayrıca tema üzerinden gidilmesi ve temalara yönelik yöntem seçilmesinin üzerinde durulmuştur. Bu iki öğretmenin yorumundaki ortak noktanın öğrencilerin farklı uyarılarla, yöntem ve tekniklerle karşı karşıya getirilmesi ve onların farklı duyularına seslenilerek verilen eğitimin daha etkili hale getirilmesi olduğu söylenilebilir. Farklı yöntem ve tekniklerin kullanılması bireysel farklılıklara önem verildiğini dolayısıyla çoklu zeka anlayışından da yararlandığını gösterir. Çoklu zeka anlayışına göre eğitim süreci yapılandırıldığında, bireylerin aynı konuları farklı yollarla öğrenebileceği ve her bireyin farklı alanlarda yeteneğe sahip olduğu dikkate alındığından öğrencilerin kendini tanıması, kendine güven duyması ve kendini iyi hissetmesi de daha mümkün olabilecektir. Her çocuğun zihin yapıları farklıdır ve çocuklar geleneksel eğitim anlayışıyla farklı alan ve becerileri tam anlamıyla öğrenemezler çünkü geleneksel eğitim anlayışı bireysel farklılıkları dikkate almaz. Çoklu öğrenme ortamları ve yöntemlerinin süreç içerisinde kullanılması, çocuğun yetenek ve ilgi alanlarının erken yaşlarda keşfedilebilmesine; gelecekteki başarı ve mutluluğuna büyük katkılar sağlayabilir. Böyle bir ortamda, çocuğun gelecekteki eğitim olanakları da yeteneği doğrultusunda değerlendirilebilir (Ayaydın, 2015). Kaldı ki okul öncesi dönemde oyun bireyin öğrenmesinin bir parçasıdır. Birey bu dönemde oyunlar sayesinde yaşamda kullanabileceği becerileri model alarak ve deneyimleyerek öğrenir. Bunlara rağmen iki

öğretmen dışında diğer öğretmenlerin ağırlıklı olarak süreç içerisinde öğrenciyi daha pasif kılan anlatım ve soru-cevap gibi yöntemleri tercih ettiklerini ifade ettikleri görülmektedir. Özkan ve Girgin (2014)'in yaptığı araştırmada da, öğretmenlerin görsel sanatlar etkinliği uygulamalarında en çok anlatım ve gösterip yaptırma etkinliklerine yer verdikleri göze çarpmaktadır. Öğretmenler bu durumun nedenleri olarak, diğer etkinliklerin fazla zaman alması, farklı yöntem-teknikler hakkında yeterli bilgilerinin olmaması ve anlatım yönteminin zaman açısından ekonomik olmasını göstermektedirler. Öğretmenin kendini uygulama, yöntem-teknik anlamında yeterli görmemesi de bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu da öğretmenlerin özel alan yeterliliklerinin öğretmen eğitimi sürecinde sağlanamamasının bir sonucu olarak karşımıza çıkmakta ve bu durum da bu konunun önemini göstermektedir. Halbuki derslerde öğrencilerin daha aktif olabileceği proje, drama, eğitsel oyunlar, problem çözüme, işbirliğine dayalı öğrenme ve gözlem-inceleme gibi farklı öğretim teknikleri de sürece dahil edilip süreçte öğrencinin yaparak ve yaşayarak, daha etkili ve kalıcı öğrenmeler gerçekleştirmesi sağlanabilir. Bunun sağlanabilmesi için ise öncelikle öğretmenlerin bu yöntem-teknikleri uygulayacak bilgi ve imkanlarının olması gerekir. Bu dönem çocuğunun dikkatinin çabuk dağıldığı düşünüldüğünde çocuğu derse aktif olarak dahil edebilen drama, oyun veya gözlem-inceleme gibi yöntemlerin daha etkili sonuçlar verebileceği düşünülmektedir. Birey müze veya galeri gibi mekanlarda, sergileri gezerken yaparak yaşayarak öğrenme fırsatı elde eder. Dolayısıyla sanat eğitimi gibi bireyin yaratıcılığını ve özgüvenini geliştiren, problem çözme becerisi kazandıran, sabır ve paylaşım gibi değerleri onlara katabilecek bir dersin daha çağdaş yöntemler kullanılarak yürütülmesi daha etkili sonuçlar verebilir.

Sergide Yer Alacak Çalışmalarda Kullanılacak Malzemeler

Öğretmenlerin kullanılacak malzemelere nasıl karar verdikleri konusunda verdikleri cevaplar aşağıda yer almaktadır.

“...bizlerin kendilerinin yıllık planlarımız oluyor ve çocuklarımıza el becerileri, koordinasyonları, ince ve kaba kas gelişimlerine destek olacak materyalleri seçiyoruz. Onlar zaten hem okul öncesinde öğretmenleriyle beraber hem de bizim alanımızda belirli boyaları kullanabiliyorlar... Biz seçiyoruz bunları genellikle.

...bazen biz pastel boyayı çok üst üste kullandığımızda yine mi pastel boya, ya da çok sevdiği bir alan varsa... yaşasın parmak boyama, suluboya ben çok

severim fırça tutuşunu gibi bireysel farklılıkları olup bunları söyleyebiliyorlar. Biz de buna göre cevap veriyoruz onlara.” (Görüşme 4)

“Sene sonunda oturup zümrece konuşuluyor. Anaokulunun genelde bir teması oluyor. Mesela taş veya bulut... Bunun üzerine oturuyorsun, konuşuyorsun ve bir karar alıyorsun. Hangi çalışmayı koyalım? Hangi malzemeyi kullanıralım? Bu şekilde aslında malzeme listelerimiz çıkıyor ortaya” (Görüşme 7)

“Sergi yılsonu çalışmalarının bir ürünü, biz de programlarımızı oluştururken kazanımlarımıza ve etkinliklerimize göre malzemelerimizi alıyoruz zaten. Ama bir de bir modacının koleksiyon sergileri vardır ya hatta giymeye çekiniriz, bunu nasıl giyerler deriz, kavramsal sanat çalışmaları vardır, genelde ben o modacıların koleksiyon çalışmalarına benzetirim onu. Bu da sanat mıdır diye düşünülür ya, bazen öyle özel çalışmalarımız oluyor. Çünkü yıl içerisinde de ona dönük çalışıyoruz biz. Atık malzemelerle vs. Orada biraz daha soyut işler de çıkabiliyor ortaya...

...öğrencilerle anlık malzemeler de oluşturabiliyoruz, ya da bir hafta öncesinden ayarlıyoruz. Sergide şöyle bir şey çıkarmak ister misin, nasıl malzemeler kullanırız; nasıl bir ürün ortaya çıkacaksa, onun taslağına göre, çizimine göre nasıl şekillendirecekse, hangi yöntemi kullanacaksa ona göre malzemesini de getiriyor –biz atölye içerisinden de temin ediyoruz ama genelde öğrenci getirir- öyle çok özel çalışmalarda öğrenci getirir malzemeyi, birlikte planlarız öğrenciyle...” (Görüşme 8)

“...bu yıl geri dönüşüm malzemelerinden kıyafetler yapılacak. Çocuğa ne olmak istiyorsun diye soruyoruz. Bir tanesi diyor ki ben pamuk prenses olmak istiyorum veya biri batman olmak istiyorum diyor; ne tür malzemeler kullanalım diye ona soruyoruz. Önce geri dönüşümle ilgili bir sunum yapıyoruz... Ona göre fikirlerini alıyoruz. Yine onların fikirleri oluyor, çünkü olmazsa mutlu olmuyorlar o zaman.” (Görüşme 1)

“...genel yönetiminden geliyor bu işler. Biz öğretmen olarak sadece uygulayıcıyız burada. Ben karar vermiyorum, -konsept bu, yapılacak işler bu diyorlar- ben kendimce bir şeyler ekliyorum yapılacak işleri yetersiz bulduğum zaman- ama ben karar vermiyorum.” (Görüşme 6)

Bulgulardan elde edilen verilere bakıldığında kullanılacak malzemelerin, yıllık planlara, yönetime, çocukların gelişim düzeylerine ve belirlenen yıllık temalara göre değişkenlik gösterdiği ve malzemelerin bu doğrultuda seçildiği görülmektedir. Bir öğretmen diğerlerinden farklı olarak bazı özel çalışmalarda öğrenciyle birlikte yöntem teknik ve malzeme seçimi yaptıklarını belirtmiştir. Buna paralel olarak bir başka öğretmen, öğrencilerin süreç içinde malzeme seçimi konusunda fikirlerinin alındığını belirtmiştir. Bir diğer öğretmen ise karar verme boyutunda en yetkili yerin okul yönetimi olduğu ve her şeyin onlar tarafından belirlendiği; kendisinin karar alma konusunda herhangi bir söz hakkının olmadığı yalnızca uygulayıcı kişi olduğu üzerinde durmuştur. Okul yönetiminin bu katı tutumu öğretmen ve öğrenci üzerinde baskı

yaratabilir ve süreci olumsuz yönde etkileyebilir. Kendi alanının uzmanı olan öğretmenin görüşlerinin dahi kendi dersinde dikkate alınmadığı bir süreçte öğrencilerin bireysel farklılıklarına uygun ve demokratik bir eğitim nasıl verilebilir? Kullanılacak malzemelerin seçiminde de okulların kültürüne göre her birinin farklı tutumlar sergilediği görülmektedir. Dolayısıyla bu konuda okullar arasında bir ortaklıktan söz edilememektedir. Ortaklıktan bahsedilecek tek kısım etkinliklerin kazanımlara göre oluşturulduğu ve malzemelerin de etkinliklere göre seçildiği olabilir. Genel anlamda ise öğretmenlerin, malzeme seçiminde öğrencilerin fikrini alma durumlarının etkinlikten etkinliğe değiştiği; genel anlamda öğrencilerin fikirlerini almaya gayret ettikleri söylenebilir.

Sergilenecek Çalışmaların Seçimi

Sergilenecek çalışmaları nasıl belirledikleri konusunda öğretmenlerin verdikleri cevaplar aşağıdaki gibidir:

“Ürün seçerken öğrencilerin fikrini almıyorum. Orada sergilenebilecek çalışmalar benim için öğrencinin elinden çıkmış olması- ve genelde şunu da tercih ediyorum – bir sınıfı baz aldığımda o sınıfta o üründen her öğrencinin olmasına dikkat ediyorum, ürün çıkarmış olmasına. Onun dışında seçmek için ayrıca bir kriterim yok çünkü güzel-çirkin kavramlarının kullanmıyorum. Değerlendirme o şekilde bir değerlendirme olmuyor. Ürünler bir sanatçıyla ilgili yapılan bir çalışma olabiliyor ya da dinozor yumurtası olabiliyor yani her şey olabiliyor. Her yıl farklı bir şey olmasına dikkat ediyorum. Buna göre seçiyorum öncelikli olarak. Çünkü seneye de aynı okulda olan bir öğrencinin yine aynı ürünü sergilemesini tercih etmiyorum. Başka bir ürün seçiyorum onun yerine.” (Görüşme 5)

“Okul öncesi öğrencilerde biraz daha küçük yaş grupları olduğu için- aslında genelde öyle- çok da karıştırmadan her birinin aynı çalışmalarını sergilemeye çalışıyoruz konu olarak. Mesela ebru çalışmasını eğer sergilemek istiyorsak bütün çocuklarımızın ebru çalışması; seramik, bütün çocuklarımızın seramik çalışmasını seçerek yapıyoruz.” (Görüşme 4)

“Her öğrencinin sergide mutlaka çalışması oluyor ama örneğin ebru çalışması, birisi çok önemsememiş –çünkü bu da motivasyon kaynağı benim için- bu işini sergiye koymayacağım diyorum mesela. Çünkü buna çok emek harcamadın ve tabletine yaptığın muameleyi sen malzemeye yaptın. Bunu sergiye koymayacağım diyorum ve o onu anlıyor. Koymuyorum, sözümde de duruyorum ve hatta işaret bile koyuyorum bu sergiye çıkmayacak diye. Ama her öğrencinin gurur duyacağı bir çalışması mutlaka oluyor. Mümkünse bütün projelerden olsun istiyorum ama o da, çocuğun motivasyonunu kaybetmesiyle doğru orantılı olarak değişiyor.” (Görüşme 3)

“...görsel olarak hitap etmesi ve büyüklüğü çok önemli. Çok minik bir şey sergide gözükmez, kaybolur gider. Daha çok büyük çalışmalarını tercih ederim. Boyama açısından, çizme, kesme vb. hiçbirini ben yapmam, hepsini öğrencilere yaptırırım. Tek elden çıkmış robot bir şey olsun istemem” (Görüşme 6)

“...iyi kötü diye ayırmıyoruz. Her çocuğun çalışmasının çıkması gerektiğini düşünüyoruz biz ve mutlaka bir çalışması oluyor. 5 tane farklı gruptan çalışma sergiliyorsan mutlaka bir çocuk 3 tanesinde oluyor. 5’inde olan da var illa ki ama kesinlikle 3 tanesinde oluyor. Ne kadar çocuğun çalışmasını iyi kötü ayırmadan sergilersen aldığın tepki de o kadar güzel oluyor aslında. Çocukla öğretmen arasındaki ilişki için.” (Görüşme 7)

“Her çocuğun işinin olmasını önemsiyoruz. Ama çocuğun hiç önemsemediği bir çalışma da bizim sergiye soktuğumuz bir çalışma olabiliyor, çocuk şaşırıyor bazen. Orada özgünlük, daha yaratıcı verilerin çok olduğu şeyleri biz ayırıyoruz. Çocuğun da fikrini alıyoruz ama genelde her çocuğun resminin yer almasına özen göstermeye çalışıyoruz. Bazen bir öğrencinin üç resmi de yer alabiliyor. Bazen öğrencinin –tek resim kesinlikle oluyor da- bazı öğrencilerin birkaç resmi de olabiliyor.” (Görüşme 8)

“Herkesin bir çalışmasını mutlaka koyuyorum. Anasınıfında bütün çalışmaların sergilenmesi taraftarıyım... Bence asıl önemli olan şey özenmek. O yüzden özenilen çalışmayı sergilemekten yanayım.” (Görüşme 2)

“En iyilerini seçiyoruz işlerin içinden ama her öğrencinin mutlaka ikişer üçer tane çalışması olmak zorunda.” (Görüşme 1)

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular incelendiğinde tüm öğretmenlerin, tüm öğrencilerin çalışmalarının mutlaka sergilerde yer alması gerektiğini söylediği görülmektedir. Bunun dışında tüm öğrencilerin aynı tekniklerdeki çalışmalarının bir arada sergide yer almasını tercih ettikleri, bütünlüğe önem verdikleri söylenebilir. Öğretmenlerin güzel-çirkin şeklindeki değerlendirmelerden kaçındıkları ve öğrencinin çalışmasını önemsemesi ve özenmesinin öğretmen açısından önemli olduğu bulgular sonucunda ortaya çıkmıştır. Çocuğun çalışmasını önemsememesi, herhangi bir nedenle çalışmaya yönelik istek duymamasıyla alakalıdır. Bu durum belki de öğretmen açısından bir başarısızlık olarak algılanmakta ve öğretmenin de motivasyonu düşebilmektedir. Çocuk açısından bakıldığında, sanatsal etkinliklere karşı neden böyle bir tutumu olduğu, niçin böyle davrandığı öncelikle araştırılmalı ve buna göre bir çözüm aranmalıdır. Güzel, çirkin, iyi, kötü gibi sözcükler çok keskin ve yargılayıcıdır. Bu sözcüklerin belirsizliği ve öğrencinin üzerine fazla sorumluluk yükleyişi; ayrıca aynı sözcüklerin sık sık kullanılması bu yargıların içtenliğini yitirmesine sebep olur. Çocuklara daha net geri bildirim sağlayan, çocuğun geçiştirildiğini düşünmesine neden olmayacak sözcükler bu süreçte daha çok tercih edilmelidir. Bir öğretmen çalışmalarına

müdahale etmediğini, her çocuğun çalışmasının aynı olmasını istemediğini ifade etmiştir. Yıl sonu sergilerinde ne yazık ki bazı bitmemiş çalışmaları yalnızca sergilemiş olmak için öğretmen kendisi bitirip sergileyebilmekte, ya da özgün olmayan, hazır çizim ve etkinliklerin sergilerde yer aldığı görülebilmektedir. Çocuğun yerine bir başka yetişkinin çizim yapması çocuğa yeteneğine olan güvensizliği ve bir başkasına bağımlılığı öğretir; onu rahata alıştıırır ve hevesini kaçıırır (Fox ve Schirmmacher, 2014). Bir öğretmen çalışmanın büyüklüğü ve görsel olarak göze hitap etmesinin çalışmayı sergiye seçmesi açısından önemli olduğunu söylemiştir. Büyük sanatsal çalışmalar sergileme sırasında daha fazla dikkat çeker. Bir başka öğretmen ise bazen çocuğun önemsemediği veya beğenmediği bir çalışmanın da sergiye dahil edilebildiğini, bu durumda çocuğun da buna şaşırdığını ifade etmiştir. Öğretmenler, bazen öğrencinin kendi çalışmasında göremediği özgünlüğü ve estetik değeri görüp bu şekilde takdir ederler. Bazı öğretmenler çalışmaları sergilemeden önce işlerin seçimi konusunda öğrencilerin fikrini aldığını söylerken bazıları da öğrencilerin fikrine başvurmamıştır. Dikkat çeken bir diğer nokta ise öğretmenlerin kendilerini tekrar etmek istememeleri, sergilerde her sene farklı temalarda farklı ürünler ortaya çıkarmak istemeleridir. Bu da izleyicinin sergileri merakla beklemesine ve sergilere karşı daha ilgili olmasına yardımcı olabilir.

Öğrencilerin Tercih Ettikleri Teknikler

Öğrencilerin hangi teknikleri kullanmayı daha çok tercih ettikleri ile ilgili olarak öğretmenlerin verdikleri cevaplar aşağıda yer almaktadır:

“...küçük yaş grupları özellikle okul öncesi gruplarında elle temas edilen şeyleri çok seviyorlar... mesela parmak boyalar ve su bazlı sulu boyalar... kendilerinin kontrol edebileceği büyük ve geniş alanlarda bu gibi boyaları kullanmayı çok seviyorlar. Ellerini kullanmayı çok sevdikleri için, 3 boyutlu çalışmalarda seramik ve oyun hamurlarında çok etkili oluyorlar.” (Görüşme 4)

“...hepsini kullanıyorum ben. Bu hafta suluboya çalışacağız, bir sonraki hafta guaj boya, akrilik, işte bir sonraki hafta ebru, sonraki hafta belki seramik, heykel, atık malzeme tasarımı... En çok sevdikleri akrilik tabii ki. Dokunmayı çok seviyorlar boyaya. Çünkü akrilik onlar için özgürlük. Suluboyayı fırçayla yapıyor ama, akrilikle burnunu bile basabiliyor çocuk kağıda. Dirseğini basarak iz çıkarıyor mesela... İz bırakmayı seviyorlar.” (Görüşme 3)

“Hamur ve 3 boyutlu şekillendirmeyi çok seviyorlar.” (Görüşme 6)

“...el sanatları tadında daha motor ve el becerilerini geliştirici ürünlere daha ilgililer... Bunun yanı sıra parmak boyası teknikleri vardır, bayılırlar onlara. Daha çok inşa çalışmalarında çok daha becerili ve hevesliler.” (Görüşme 8)

“...3 boyutlu çalışmaları daha çok seviyorlar. Aslında çocuklar bu yaşlardayken bütün teknikleri seviyorlar ama en çok 3 boyutlu çalışmaları bitirdiklerinde o gözlerindeki ışığı görüyorum.” (Görüşme 2)

“Kalemle boyamak ve çizmek yerine malzeme olsun, gözleri doysun istiyorlar. Örneğin ben bir sürü geri dönüşüm malzemeleri getiriyorum. Bunlarla çalışmalar yapmayı çok seviyorlar... boyutlu bir çalışma olduğu zaman, malzeme olduğu zaman çok daha hevesli oluyorlar.” (Görüşme 1)

“İçinde boya olanlar ve 3 boyutlu olanlar onları heyecanlandırıyor. Resim yapmak çoğunun hoşuna gidiyor ama genelde ilgisi daha az olan öğrenci olsa bile etkinliği öyle bir planlıyoruz ki içinde oyun oluyor ya da masal anlatılıyor ve çocuk bir şekilde sürecin içine dahil olduğu için yine o teknikten hoşlanmış oluyor.” (Görüşme 5)

Çelik ve Yazar (2009)’ın, sanat etkinliklerinde kullanılan yoğurma maddelerinin okul öncesi öğretmenlerinin görüşlerine göre incelediği araştırmasına göre, öğretmenler sanat etkinliklerini uygularken farklı faaliyetlere yer vermektedir (yoğurma maddeleri, kağıt işleri, sulu boya çalışmaları, kuru boya ve kolaj). Öğretmenler, kurumlarında genellikle plastilin (oyun hamuru), tuz seramiği ve pasta hamuru yoğurma maddelerini kullandıklarını dile getirmişlerdir. Görüşmeler sonucunda öğretmenlerin tümü yoğurma maddelerinin 3-6 yaş grubu çocuklarının el becerilerinin gelişimini desteklediğini söylemiş; yoğurma maddelerinin çocuklarda özellikle küçük kas gelişimi ve yaratıcılığı geliştirdiğini ifade etmiştir. Bu araştırmanın bulguları incelendiğinde de öğretmenlerin, okul öncesi çocuklarının elle doğrudan temas gerektiren parmak boyalar, üç boyutlu çalışmalar, seramik ve yoğurma çalışmaları ve baskı çalışmalarından hoşlandıklarını ifade ettikleri görülmektedir. Okul öncesinde yoğurma maddelerinin etkililiği, iki araştırmada da paralellik göstermektedir. Bu dönemde çocukların dikkat süreleri kısadır ve büyük kas gelişimlerinin daha ön planda olduğu bir dönem olması dolayısıyla döneme uygun büyük boy kağıt, kalın fırça ve pastel boya ile onları buluşturmak daha etkili sonuç almaya yardımcı olur (Buyurgan ve Buyurgan, 2012). Büyük kas ve ince motor kas kontrolünün kazanılmasında kil de önemli bir yere sahiptir. Çocuklar kil ile çalışırken büyük bir çaba sarfederler dolayısıyla güçlerini daha etkili kullanmak için ayakta da çalışabilirler. Kil çalışmaları yaparken ayakta durmak çocuğun tüm vücudunu çalıştırmasına neden olur. Böylelikle psikomotor gelişime olumlu katkılar sağlanmış olur. Kil ile çalışmak, çocukların çalışmalarını istedikleri zaman değiştirmelerine ve

farklı biçimlere sokabilmelerine de olanak tanır. Kil çalışmalarını düzeltmek veya değiştirmek, boyanmış ve boyası kurumuş çalışmaları düzeltmekten de daha kolaydır (Fox ve Schirmacher, 2014).

Görsel 1

Görsel 2

Görsel 3

Görsel 4

Görsel 5

Sergideki Çalışmalarda Ele Alınan Konular

Sergideki çalışmalarda ağırlıklı olarak ele alınan konular hakkında öğretmenlerin verdikleri yanıtlar aşağıda yer almaktadır:

“Gördüklerini çizmeyi, bildiklerini çizmeyi...

...röprodüksiyonu ya da natürmortu çok seviyorlar.” (Görüşme 3)

“Aslında biz daha çok renk bazlı gidiyoruz. Konularımız biraz daha soyut ve renge dayalı gidiyor. Böyle olunca daha çok ufku açılıyor diyebilirim çocukların, daha güzel oluyor.” (Görüşme 7)

“Öne çıkan ağırlıkta bir şey yok... Konu ve yapılan işler belli olduğu için şu öne çıkıyor diyemem.” (Görüşme 6)

“Genele yansıtılacak şekilde belirgin bir konu yok...” (Görüşme 2)

“...Direk oyun karakterlerini yansıtmayı çok seviyorlar, ya da çizgi film karakterlerini. Bu tarz çalışmalar yapmayı çok seviyorlar.” (Görüşme 1)

“...içerik olarak o etkinliğin planı neyse ona göre bir duygu beslemiş oluyorlar zaten... Süreç içerisinde değişiyor.” (Görüşme 5)

Ders sürecinin öğretmen tarafından ayrıntılı bir şekilde planlanması, konu ve yapılacak işin belli olması nedeniyle öğrenciler serbest çalışmalarını ders esnasında sık sık gerçekleştirememektedir. Dolayısıyla bulgulara bakıldığında, öğrencilerin çalışmayı sevdiği ve ağırlıklı olarak öne çıkan bir konunun öğretmenlerin dikkatini çekmediği görülmektedir. Yine de çocuk çevresinde etkileşimde bulunduğu ve bir duygu geliştirdiği her nesneyi çizimlerine aktarabilir. Şema öncesi dönemde çocukların gördükleri ve etkilendikleri şeyleri bildikleri şekilde çizmeyi sevdikleri, ayrıca en sevdikleri konunun insan figürü çizmek olduğu söylenebilir. İnsan figürü çizimleri bu dönemde şematiktir, vücut oranları gerçek dışıdır ve perspektif dikkate alınmaz. İnsan resminin yanında çocuk, çevresinde gördüğü farklı objeleri de resimlerine aktarır. Bu objeler kağıt üzerinde gelişigüzel olarak yer alır. Şema öncesi dönemde ana renkler öğrenilir, hoşça giden her renk çalışmalarda kullanılır. Renk kullanımıyla nesne arasında bir ilişki bulunması gerekmez. Bu dönemde çocuklar nesnelere olduğu gibi kopya etmekten hoşlanmazlar (Yavuzer, 1993).

Yılsonu Sergilerindeki Çalışmaların Okul Öncesi Eğitim Programı Kazanımlarını Yansıtma Boyutu

Yıl sonu sergilerinin okul öncesi eğitim programının kazanımlarını yansıtıp yansıtmadığı konusundaki öğretmen görüşleri aşağıda yer almaktadır:

“Kazanımlar zaten hiçbir yerde değişmez. Biz sadece etkinlikleri okul bünyemizde ya da zümre olarak değiştirebiliyoruz. Kazanımlarımıza ulaşabildiğimize inanıyoruz yıllardır.” (4. Görüşme)

“Yansıtıyor, kazanıma göre hazırlanıyor zaten hepsi...”(Görüşme 6)

“Biz genelde ders kesim raporlarımızda yüzde yüz başarı deriz. Bu bizi tatmin eder mi -bazen etmeyebilir ama- açıkçası gerçekçiyimdir genellikle bu sanat eğitimcisinin beklentisine bağlı. Yüzdeye vurursak yüzde doksan sekiz diyebilirim ben. Zaten ona göre hazırlıyorsun her şeyi, neyi kazandıracaksan etkinliği ona göre planlıyorsun.” (Görüşme 8)

“Konuları değiştiriyorum ama kazanım aynı oluyor... bazı konular sıkıcı oluyor çocuklar için. Ben o konuları daha eğlenceli hale getiriyorum. Yine aynı kazanımı almış oluyorlar. Sadece malzeme değişiyor, kazanım aynı kalıyor.” (Görüşme 1)

Öğretmenlerin görüşme sorularına verdikleri yanıtlar incelendiğinde tüm öğretmenlerin sergilenen çalışmaların ders kazanımlarını yansıttığını ifade ettiği görülmektedir. Öğretmenlerin yorumlarına bakıldığında etkinlik ve konular yıldan yıla değişkenlik gösterebilmekte; ancak ders kazanımları aynı kalmaktadır. Etkinlikler kazanımlara uygun olacak şekilde, öğretmenin kararına bağlı olarak planlanmakta ve değiştirilebilmektedir.

Tema 2. Yılsonu Sergilerindeki Çalışmaların Çocuğun Becerilerine ve Yaratıcılığına Etkilerine İlişkin Bulgular

Öğrencilerin Sergilere Yaklaşımı

Öğrencilerin sergilere yaklaşımı hakkındaki görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Çok mutlular, gerçekten söylüyorum çok önemsiyorlar çok önem veriyorlar... yıl sonuna doğru yapacağımız sergileri hatırlatmaya başladığımda onlar da çok fazla gelip soruyorlardı: Öğretmenim bu konumuzu da alacak mıyız sergiye? Öğretmenim tablo yaptık... Bu seramikleri yaptık... Her zaman kendileri de sorgulamaya başlıyorlar.” (Görüşme 4)

“Orada bir karne heyecanı gibi oluyor. Annem bakalım beğenecek mi, en çok kiminkini beğenecek – okul öncesi çocukları için söylüyorum-. Bir de bir yıl

boyunca boşuna bu emeği sarfetmemişimin tamamı, uzaktan bir perspektifle bakılan hali oluyor.” (Görüşme 3)

“Bence şu çok önemli bir şey: sergi yapıyoruz dediğimiz zaman çocukların daha özenli çalıştığının farkındayım... Sergi dediğimiz zaman çocuklar daha bir özenli yapıyor, daha dikkat ediyor, taşımamaya çok dikkat ediyorlar mesela. Gelip bir iki kere bir şey soruyorsa on beş yirmi kere sormaya başlıyor... Herhalde bu o yaşa uygun kazanma kaybetme, kendisinin asılmayacağını mı düşünüyor ya da bakıldığında benimkine gülerler mi diye mi düşündüğü için hepsi çok pür dikkat yapmaya çalışıyor... Onun için tam hazır bir şekilde geliyorlar derse...

Bir şeyleri sergilemekten mutluluk duyuyorlar. Ondan dolayı da ister istemez yaptıkları şeylere daha özenli yaklaşmaya başlıyorlar. Bir ürün ortaya koyduklarında ellerine bir şey geçtiğinde onun mutluluğu ayrı bir şey onlarda, eve götürmenin mutluluğu. Aileyle paylaşmanın mutluluğu ayrı...” (Görüşme 6)

“Çok mutlu oluyorlar. Kendi çalışmalarının hazırlık evresi, sizin o çalışmalarla sergilemek için uğraştığınızı görmesi çocuğu çok mutlu ediyor. Aa öğretmen bak benim resmimle uğraşıyor, öğretmenim benim resmime paspartu yapıyor, karton yapıştırdı, gülen surat yapıştırdı... Bu çok mutlu ediyor onu... Önemsendiğini hissediyor...” (Görüşme 7)

“...çocuk resminin sergilenmesinden büyük haz ve keyif alır.” (Görüşme 8)

“Onun için bir ödül gibi asılması. Gösteriş için değil de, oraya asılması ona gurur veriyor onu iyi hissettiriyor.” (Görüşme 2)

Elde edilen bulgular sonucunda öğretmenlerin; öğrencilerin, sergilerin gerçekleştirilmesinden mutluluk ve gurur duyduklarını, sergileri çok önemsediklerini, sergilerin onları heyecanlandığı ve heveslendirdiğini, sergiye çıkacak çalışmalarına daha da çok özen gösterdiklerini ifade ettikleri görülmektedir. Sergi sürecinde öğretmenin ve öğrencinin çevresindeki diğer kişilerin de çalışmalara ilgi göstermesi, çalışmaları sergiye hazırlaması ve bunun için uğraşması da öğrenciye önemsendiğini hissettiren ve onu gururlandıran detaylardandır. Öğrenciye göre sergi, emeğinin karşılığında çıkardığı ürünleri görebileceği ve gururla gösterebileceği bir ödül gibidir. Dolayısıyla sergiler, öğrenciye emeğini çevresiyle paylaşabildiği bir kapı açmaktadır. Bazen öğrenci çalışmaları içerik olarak sergilenecek kalitede olmasa bile özenli bir şekilde sergilendiğinde (paspartu, ışık, sergi düzeni, serginin gerçekleştiği yer vb.) daha cazip hale gelebilir ve bu da çocuğun motivasyonunu daha da arttırabilir (Ayaydın vd., 2009).

Sergiye Hazırlık Sürecinde Öğrencilerin Yaratıcılığını Etkileyen Faktörler

Öğrenci yaratıcılığını etkileyen faktörler konusundaki öğretmen görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Her şey. Özel yaşantısından, arkadaşıyla olan ilişkisine, ailesinden çok istediği bir oyuncağın alınmasına ya da alınmamasına her şey girebilir içine. Çünkü küçük yaş grubu. Gerçekten onları her şey etkileyebiliyor ve aslında çalışılması en zevkli gruplardan biri anaokulu. Hayal güçlerinin sınırı yok çünkü.” (Görüşme 7)

“Çocuğun psikolojik durumu... Çocuğu ne kadar çok malzemeye karşı karşıya getirirsen, eğer kazanımı da kavratıysan, içselleştirdiysen, o malzemelere yönelir ilgi alanına göre o yüzden de, sizin oluşturacağınız malzeme zenginliği onu yaratıcı kılar... Çocuğun ilgisi de çok önemli. Atölyenin imkanı, ailenin yaklaşımı... Küçük çocuklarda yaratıcılık çok daha fazla. Onlar daha samimi daha rahatlar. Ortaokulda kaygı başlıyor.” (Görüşme 8)

“Ben tek bir şeye odaklandırmıyorum. Daha çoğulcu düşüncelerini sağlamaya çalışıyorum. Bu yaratıcılıklarını etkiliyordur bence.” (Görüşme 2)

“Özellikle çevresel faktörler çok etkiliyor. Oyun, tablet, bilgisayar... Öğrenciler birbirlerinden de çok etkileniyorlar.” (Görüşme 1)

“Öğrencinin o anki ruh hali, düşünceleri, istekleri. Zaten çocukların motivasyonunu etkileyen şeyler bunlar. Yani yaratıcılık da bana göre motivasyonla doğru orantılı bir şey. O an çocuk bir şekilde yapmak istemiyorsa zaten bir şey üretmiyor demektir ya da zorla yapıyor demektir. Zorla yapılmış hiçbir ürünü de onaylamıyorum. Birebir iletişime geçiyorum eğer çocuğun bir sıkıntısı varsa ya da yapmayı tercih etmiyorsa bunun sebebini öğreniyorum. Birebir bir konuşma gerçekleştiriyoruz ve hiçbir zaman da devamında yapmak istemeyen öğrencim olmadı. Sürece dahil oluyorlar. Yaratıcılıkları da zaten konuyla ilgili fikir üretebildikleri takdirde ortaya çıkmış oluyor.” (Görüşme 5)

Sergilere hazırlık sürecinde ve sanatsal etkinlikler gerçekleştirilirken öğrencinin içsel ve psikolojik durumu, çevresiyle olan ilişkisi, yaşı, cinsiyeti, zekası, özel yaşantısı, atölye imkanları, öğretmen- arkadaş ve aile tutumları dahil sayılamayacak birçok faktör öğrencinin yaratıcılığını etkileyebilir. Dolayısıyla içsel ve dışsal olarak maruz kalınan her şey, öğrenci yaratıcılığını ve tutumlarını etkiliyor olabilir. Öğretmenler, okul öncesi dönemi, yaratıcılığın diğer dönemlere göre daha fazla olduğu bir dönem olarak görmektedirler. Yaratıcılık, çocuğun doğuştan getirdiği bir özelliktir. Bu yaratıcılığın ortaya çıkarılması ve desteklenmesi gereklidir. Okul öncesi eğitimi çocuğun gelişimini desteklemek için uygun bir zaman dilimidir. Bu dönemde çocukların yaratıcılıklarının geliştirilmesi için resim, drama, seramik, müzik etkinlikleri ve oyun gibi birçok etkinliğin büyük önemi vardır. Sanatsal çalışmaların sergilenmesi de onların

yaratıcılıklarının onaylanması, yaptıkları çalışmaların takdir görmesi bağlamında çok önemlidir. Çocuğun hayal gücünün yasaklarla engellenmesinden ziyade sergilerle desteklenmesi çocukta bir yaratma cesareti oluşturabilir. Evde ve okulda çocuklara duygularını ifade etme olanağı verildiğinde, çeşitli zengin uyarıcılar sağlandığında, materyalleri farklı şekillerde kullanmaları desteklendiğinde aynı zamanda çocukların yaratıcılığı da desteklenmiş olur (Argun, 2012). Sergiler de çocukların yaratıcı ifadelerini ortaya koyabilmeleri için uygun bir ortam oluşturur.

Sergilerin Öğrencilerin Sanatsal Gelişimine Katkıları

Sergilerin, öğrencilerin sanatsal gelişimine katkıları konusundaki öğretmen görüşleri aşağıda sunulmuştur:

“...yalnızca kendi sene sonu sergileri değil, çalışma esnasında sanatsal çalışmaların hepsinde, Ankara’ya gelmiş önemli bir sergi var hadi hep beraber gidelim diyorum. Artankara var mesela ben kendi atölyemin çocuklarını götürdüm. Amaç onun dağarcığını geliştirmek. Bu yüzden önemli, çok önemli.” (Görüşme 3)

“Bir kere sergi, galeri kavramını biliyor oluyor çocuk, böyle olunca yapıları daha çok saygı duyuyor bence. Kendi çalışmasının sergilendiğini gördüğü zaman o çalışmaya bakış açısıyla, hiç sergilemeden o çalışmayı kenara koymak arasında çok fark var. Arkadaşının çalışmasına bile bakış açısı çok farklı. O yüzden aslında onlara bir sanatsal farkındalık yaşıyoruz ve bu şekilde devam ettiği zaman zaten bu çocukların bakış açısı farklı oluyor.” (Görüşme 7)

“Bir kere ailelerin bu sergilere duyduğu ilgi, bol bol sanat galerisi dolaşmaları ya da en azından sanat fuarlarına gitmeleri ya da evlerinde sanatla ilgili bir dergi buldurmaları çocuğu yaratıcı kılıyor ve sergilere ilgili kılıyor. Bu sefer kendi açtığı resim sergisini daha çok önemsiyor. Hakikaten çok önemsiyorlar. O kadar heyecanlanıyorlar ki... Orada birçok farklı ürünü görüp değerlendirme... Aynı konuda çok farklı ürünler var sergilerde. Bu çocuğu daha çok motive ediyor.” (Görüşme 8)

“...sene sonunda mesela bütün çalışmalarını görüyor toplu bir şekilde. Ne kadar çok şey yaptığını orada fark ediyor. Bu da onu daha fazla şey yapmaya teşvik edebilir. Daha fazla üretme isteği uyandırabilir, pekiştirebilir onu. Arkadaşlarının çalışmalarını görebilir. Ailesinin olumlu tepkileri onları daha fazla teşvik edebilir. Ben bu şekilde bir sürü olumlu yanıt almıştım, sergiden önce de sergiden sonra da. Hiç resim yapmayan çocuğum evde resim yapmaya başladı, diye.” (Görüşme 2)

“Yaratıcılıklarını daha çok ilerlettiğini düşünüyorum.” (Görüşme 1)

“Bir kere kendini gözlemlene imkanı buluyor... Özen kavramı dahilinde kendi içinde belki bir kıyaslamaya gidiyordur ve kendini bu anlamda

değerlendirmeyordur. Hiçbir çocuk bana göre daha kötü yaptığını düşünmemeli bir ürünü. Daha farklı yaptığını düşünmeli. Bu farklılıklar neler bunu gözlemlemeli. Ama yine arkadaşının çalışmasıyla kendininkini kıyaslayarak değil kendi içinde bir sorgulamaya gitmeli daha çok... Biz onu bu değerlendirmeleri etkinlik sürecinde zaten yönlendiriyoruz, olumsuz bir tutum sergilememeleri için her şeyi yapıyoruz. Sergi sürecinde de keyif alıyordur... Gördüğünde özenli bir çalışma görüyorsa, düzenli bir sergi görüyorsa bundan hoşnut oluyordur ve bunun tekrarını isteyebilir. Bunlardan memnun olabilir ve kendini bu anlamda geliştirebilir.” (Görüşme 5)

Elde edilen veriler incelendiğinde öğretmenlerin, sergilerin öğrencilerin sanatsal gelişimine, öğrencinin sanatsal deneyimler edinmesini sağlamak, sanata duyduğu farkındalığı ve öğrencinin yaratıcılığını arttırmak, daha çok çalışma ve üretme isteği uyandırmak, kendi çalışmaları da dahil olmak üzere sanatı izleme ve değerlendirme yeteneği kazanmak, farklılıkları görebilmek ve bu farklılıklara saygı duymak gibi katkılarının olduğunu ifade ettikleri görülmektedir. Veliyeva (2009)’a göre de konusu, katılımcısı, yeri her ne olursa olsun sergiler küçük yaştaki öğrencilerin genel gelişimi, estetik eğitimi ve yaratıcılığının güçlenmesinde büyük önem taşımaktadır. Okul öncesi dönemden itibaren görsel sanatlara ilgi duyan çocuklara yol gösterilmesi ve başarılarının takdir edilmesi bu anlamda önemlidir. Sanatın doğasında da sergilenme ve seyredilme vardır ve sergileme bu sürecin bir parçasıdır. Sanatsal çalışmalar çocuğun duygularını, düşüncelerini çalışmalarına yansıtmasını sağlayan bir iletişim aracıdır ve bu çalışmalar sergilendiğinde iletişimin gerçekleştirilmesine de olanak tanınmış olunur. MEB(2016) okul öncesi eğitim programında da, sanat etkinliklerinin çocukların yaratıcılıklarını geliştirdiği, farklı sanat etkinliklerinin onların kendilerini ifade etmelerini sağladığı; estetik duygularını, küçük kas gelişimi ve el-göz koordinasyonlarını geliştirdiği ifade edilmiştir. Programda ayrıca sanat etkinliklerinin sanatsal gelişimi farklı şekillerde desteklemesinin yanında bireye paylaşma, dinleme, işbirliği ve yardımlaşma gibi çocuğun sosyal ve kişilik gelişimini sağlamaya yönelik katkılarının da olduğu yer almaktadır. Bakıldığında sergiler, çocuğun özgüvenini artırarak kişilik gelişimini desteklemekle birlikte; onu sanatsal bir sürece dahil edip sanatsal duyarlılık oluşturarak sanatsal gelişimini de destekler.

Yıl Sonu Sergilerindeki Çalışmaların Öğrencilerin Duygularını Yansıtma Boyutu

Öğretmenlerin, yıl sonu sergilerinin öğrencilerin duygularını yansıtması konusundaki görüşleri aşağıda sunulmuştur:

“Kesinlikle evet. Çünkü ben çocuğun yöntemlerimle beraber kendinin yapması taraftarı olduğum için çocukların tamamen duyguları. Karalama istiyorsa karalama yapıyor. Şekil istiyorsa şekil yapıyor. Okul öncesi çocuklarında zaten yaş gruplarına göre bunları yaşadıkları için kendi ruhlarını ve kendilerinin estetik bakışlarını mutlaka görebiliyorsunuz müdahalem olmadığı için.” (Görüşme 4)

“Tabii ki yansıtıyor. Öğretmenin tarzıyla çok alakalı... senenin başından eylüle kadar yoğun bir çalışma temposu ve o temponun sonunda eylülün ortasında okullar açılmadan bir sene sonu sergimiz oluyor yaz sezonunu da içine katıp... Proje yaparken zaten hiç yönlendirme almadıkları için bir sürü duyguyu kendi duygusu olarak nitelendirebilirim. Ama öyle şeylerle karşılaşıyoruz ki, çocuğun evde tacize uğradığını, şiddete uğradığını tespit edebiliyoruz. Şüphelendiğim durumlarda pedagoğ arkadaşlarımla çalışıyorum. Bu kadar doğrudan alabildiğim şeyler var.” (Görüşme 3)

“...kazanımlarda teorik bilgiler gereklidir ama biz teorik bilgiyle onu ürüne dönüştürmeyi paralel götürüyoruz. Resim dersinde olması gereken o dur. Kuru kuruya şu yapılacak bu yapılacak değil... O yüzden de bütün çalışmalarda o duygu vardır. Özgünlük çok önemli... Bir de ben yıllardır ona çok dikkat eden bir öğretmenim. Özgünlük benim için çok önemli çünkü çocuğun duyguları önemli. Tabii ki siz örnekleri gösterirsiniz, teorik bilgiyle bazı teknik öğretiyi de yaparsınız ama ondan sonrası öğrencinin kendi duygusudur. Belki sizin gösterdiğinizden çok farklı bir boyuta geçer. O yüzden de bütün ürünlere yansır. Zaten sergi ürünlerini seçerken de biraz ona dikkat ederiz. Resimdeki o duygunun samimiyetini alıyorsun, eğer gerçekten sanatçı ruhluysa onu hissediyorsun ve çocuk bazen şaşırabiliyor...” (Görüşme 8)

Bulgular sonucunda öğretmenlerin tamamının sergilerdeki çalışmaların, öğrencilerin duygularını yansıttığını ifade ettiği görülmektedir. Ayrıca öğretmenlerin çalışmalar üzerinde müdahalelerinin olmadığını söyledikleri; çocukların özgünlüklerinin önemli olduğunu düşündükleri göze çarpmaktadır. Öğretmenin tarzının, çocuğun duygularını yansıtması ve özgünlüğü noktasında önemli bir yeri vardır. Bu noktada eğitimci çocuğa duyularıyla nasıl yaşantı ve deneyim kazanılacağı konusunda model olabilmelidir. Okul öncesi dönemde çocuğa yöntem öğretilmeye çalışılmaz. Çocuk iyi veya kötü, yaşadıklarını ve hissettiklerini çalışmalarına aktarır ve bunun örnekleriyle de karşılaşmak mümkündür (Yavuzer, 1993). Öğretmenler öğrencileri kendi gelişimleri içerisinde yönlendirmeli, değerlendirmeli ve onları başkalarıyla kıyaslamamalıdır. Bu öğrencinin yaratıcılığını engeller ve hevesinin kırılmasına yol açar. Öğrencilerin değerlendirilmesinde bireysel farklılıklar dikkate alınmalı; sanat etkinliği

uygulamalarının yanı sıra sanat eleştirisi ve estetik gibi alanların da geliştirilmesine yönelik çalışmalar da gerçekleştirilmelidir. Büyük bir emeğin sarfedildiği uzun bir sürecin ardından bitmiş çalışmaların sergilendiği yıl sonu sergi süreci de öğrenciye sanat eleştirisi, estetik ve uygulama anlamında önemli deneyimler kazandırır. Bu süreçte öğrencinin ortaya çıkardığı ürünlerin sayısal çokluğundan ziyade çalışmalarındaki yenilik arayışı, özgünlük, duygu-düşüncelerin çalışmaya yansıtılması boyutu önemlidir (Buyurgan ve Buyurgan, 2012). Çocuk şema öncesi dönemde doğal olarak çalışmalarında kendini ifade etme amacı güder. Gereksiz müdahalelerden sakınıldığı, kendini özgürce ifade etme olanağı verildiği ve bolca farklı malzeme olanağı sunulduğu sürece çocuk, çalışmalarına duygularını rahatlıkla yansıtabilecektir.

Tema 3. Öğretmenlerin Sergileri Nasıl Gerçekleştirmek İstedikleriyle İlgili

Bulgular

Ailelerin Sergilere Yaklaşımı

Ailelerin sergilere yaklaşımı konusundaki öğretmen görüşleri aşağıdaki gibidir:

“...aileler çocuklardan daha kısır düşünce açısından. Ben şu kadar para verdim, görsel sanatlar eğitimi aldırırım, e bunun karşılığında ne aldım? Benim çocuğumun buna ilgisi vardı ve ilerliyor, çok mutluyum diyen aile sayısı çok az.” (Görüşme 3)

“Aileler de biz özel okul olduğumuz için muhtemelen çok ilgililer...veliler birbiriyle yarış halinde. Benimki daha iyi olsun, seninki daha iyi olsun diye, çok çok özeniyorlar hepsi. Saç baş yaptırıp geliyorlar.” (Görüşme 6)

“Çok güzel, çünkü çalışmaları eve göndermiyoruz. Veli merak ediyor, bu çocuk ne yapıyor resim dersinde? Sergide gördüğü zaman, demek ki yapıyormuş bir şeyler diyor.” (Görüşme 1)

“Yeterli düzeyde olmadığını düşünüyorum. Çocukları kadar heyecanlı değiller. Çocuklarının yaptığı şeye sadece bakıp geçiyorlar. Daha ötesi yok. Birçoğu böyle. Aslında çocuğun beklentisi o değil aileden...” (Görüşme 7)

“Aileler de çok önem veriyor. Aileler, okul öncesinde de olsa diğer gruplarda da olsa görmek istiyor çünkü çocuğunun bir yıl boyunca görsel sanatlar dersi var... Haftada maalesef bir saat ya da en fazla iki saat ders yapabildiğimiz için içlerinden seçmemiz gerekiyor ve süreç olarak o hafta bitmediği için çocukların her yaptığını, diğer anaokulu etkinlikleri gibi göndermiyoruz. Onları muhafaza etmek zorunda kaldığımız için de aynı çocuklar kadar heyecanlı oluyorlar ve gerçekten gördüklerinde çok mutlu oluyorlar.” (Görüşme 4)

“Bizim okulumuz bu konuda çok farklıdır. Bizim dersimizi çok önemserler. Veli toplantılarında inanın diğer branşlardaki kuyruklar kadar bizde de olur. Görmeden geçmezler. Çok ilgilidirler. Yeter ki biz burada o çocukların akademik kaygısından fırsat bulup çocukların düzeylerine göre onları her sergiye götürelim... Eğer çerçeve edilmesi gerekirse ederler. Bazıları gelirler, biz burada kan ter içinde hazırlık yaparken yardım ederler. Kendilerini çağırılmamızı isterler. Elllerinden geldiği kadar sergi alanında bizi desteklerler...” (Görüşme 8)

“Olumlu olmasını temenni ediyoruz ama hepsi birbirinden farklı bireyler. Katılım sağlanıyor ancak her zaman çok sayıda olmayabiliyor. Değişkenlik gösteriyor yıllara göre. Bunun sebebi konusunda kişisel olarak düşündüğümde tamamen kendi tercihleri olarak- yani o gün başka bir işini ya da farklı bir etkinliği sergiye gelmeye tercih edebiliyorlar diye düşünüyorum. Onun dışında katılım genellikle oluyor.” (Görüşme 5)

Elde edilen bulgular incelendiğinde öğretmenlerin ailelerin sergilere yaklaşımı konusundaki fikirlerinin olumlu ve olumsuz şekilde ikiye bölündüğü göze çarpmaktadır. Öğretmenlerin bir kısmı ailelerin sergilere yaklaşımı konusunda; ailelerin çocuklarına nazaran sergilere karşı daha az ilgili oldukları, sergilere daha materyalist yaklaştıkları, çocuklarını özel okula göndermeleri dolayısıyla sergiyi para karşılığında satın aldıkları basit bir etkinlik olarak gördükleri, velilerin sergilere gelirken aslında birbirleriyle yarış halinde oldukları, heyecanlarının çocuklarına göre daha az olduğu ve sergiye katılımlarının yeterli sayıda olmadığı yönünde yorumlar yaptıkları görülmüştür. Öğretmenlerin bir diğer kısmı ise ailelerin sergileri merakla beklediği, sergilere karşı çok ilgili olduğu, derse ve sergilere en az diğer branşlar kadar ilgi gösterdikleri, sergi alanında ve sürecinde yardımlarını esirgemediklerini ifade etmiştir. Bu durumda, ailelerin sergilere yaklaşımı, kurum ve aile kültürüne; ayrıca farklı bakış açılarına göre değişik şekillerde yorumlanabilir ve değerlendirilebilir. Çocuklarının sanatsal çalışmalarını destekleyen anne-babalar, onların düşünce ve etkinliklerinde bağımsız olmalarını sağlayacak olanaklar sunmalı, onları cesaretlendirmeli ve yaptıklarına saygı duymalıdır. Her bir çocuğun özel olduğu ve ayrı değerler ortaya koyduğu kabul edildiğinde, diğer veliler veya çocuklarla yarışmak da önemini kaybedecektir. Velilerin sergilere üstünkörü bakıp geçmekten ziyade çalışmaları gerçekten incelemeleri ve takdir etmeleri; çocuklarıyla çalışmaları üzerine konuşmaları, etkinlikleri gerçekten önemsemeleri, çocuğun cesaretinin kırılmaması ve önemsendiğini hissetmesi açısından oldukça önemlidir.

Yöneticilerin Sergilere Yaklaşımı

Yöneticilerin sergilere yaklaşımı konusundaki öğretmen görüşleri aşağıda sunulmuştur:

“Yöneticilerimiz her zaman bizi destekliyor ve gerçekten görsel sanatlarda çocuklarımızın yaptığını çok önemsiyor. O yüzden çok mutlular. Ne kadar yapsak o kadar mutlular; ne kadar fazla yapsak o kadar fazla destekliyorlar. Maddi manevi, malzeme alımlarında bile hiçbir zaman sıkıntı çıkarmazlar. Yeter ki o sergi olsun, yeter ki çocuklarımız yapsın ve yeter ki velilerimiz gelsin ve görsünler.” (Görüşme 4)

“Yöneticiler için daha önemli, çünkü okulun vitrini Görsel Sanatlar. Ne yaparsan aslında okulu tanıtıma çıkarıyorsun gibi oluyor. O yüzden sen ne kadar uçlarda ne kadar farklı bir şeyler yaparsan çocuğu da geliştiren tabii ki daha iyi oluyor. Yöneticilerin bakış açısı iyi.” (Görüşme 7)

“Çok desteklerler bizi ve bu konuda ellerindeki bütün imkanlar neyse bize seferber etmek isterler. Bu konuda da bizim hiçbir sıkıntımız olmadı.” (Görüşme 8)

“Okulumun başarısı, diyor. -Tabii özel okullarsa bu- Onun için burası görsel sanatlar sergisi, şurası sınıf öğretmenlerinin sergisi, bunlar spor başarılarımız... İyi, biz nitelikli bir okuluz, iyi öyle gözüküyoruz dışarıdan, diyor. Ben çok detaylı incelediklerini düşünüyorum.” (Görüşme 3)

“Yöneticiler, reklam prestij sevdikleri için sergi olsun diye direten insan topluluğu. Diyecek bir şey yok yaklaşımı çok belli...” (Görüşme 6)

“Veliye, okulun reklamı gibi. Tabii içlerinde az da olsa öğrencinin yararını düşünen de var.” (Görüşme 2)

“...yıl boyunca öğrencinin ne yaptığını velilere göstermek amaçlı yaptıklarını düşünüyorum.” (Görüşme 1)

Bulgular incelendiğinde, tüm öğretmenlerin yöneticilerin sergilerin gerçekleştirilmesini istediklerini ifade ettiği görülmektedir. Öğretmenlerin ifade ettiklerine göre yöneticiler ellerindeki imkanları sergiler için kullanmakta ve bu yolda problem yaratmamaktadırlar. Yöneticinin sergiye bakış açısı okuldan okula ve insandan insana değişmektedir. Görüşülen okullardaki öğretmenlerden bazıları yöneticilerin, çocuğun yaptığı çalışmalarını ve o sanatsal ortamı; dolayısıyla görsel sanatlar dersini de önemsemesi nedeniyle sergileri desteklediğini belirtirken bazıları ise yalnızca veliye göstermek, reklam yapmak ve saygınlık kazanmak için sergilerin gerçekleştirildiğini ifade etmiştir. Özel okullar, sanatın farklı alanları ve sergilerle, piyasada kendilerini daha fazla gösterme ve reklam yapma olanağı bulurlar. Sanatın öneminin farkında olunarak, sanatsal etkinlik ve sergilerin öğrencileri nasıl zenginleştirdiği ve etkilediği

görülerek sergiler gerçekleştirildiğinde yalnızca gösteriş yapmak da yöneticilerin gözünde önemini kaybedebilir. Böylelikle daha bilinçli yöneticiler olup, sergiler ve sanatsal etkinliklere karşı farklı bakış açılarıyla yaklaşabilirler.

Yılsonu Sergilerinin Gerçekleştirilme Amaçları

Öğretmenlerin yıl sonu sergilerini gerçekleştirme amaçları hakkındaki görüşleri aşağıda verilmiştir:

“Çocuklarımızın bir sene boyunca yaptıkları uygulamaları, ailelerine neler öğrendiklerini göstermek için yapıyoruz. Ders saatlerimiz çok fazla olmadığı için de yılsonunu beklemek zorunda kalıyoruz. Bazen ben dönemlik de açabiliyorum ama genellikle yılsonu mutlaka oluyor ve hiç aksatmıyoruz. Bunun için amaç ailelerimize çocuklarımızın neler yapabildiğini gösterebilmek.” (Görüşme 4)

“Bir kere boşuna para vermiş miyim vermemiş miyim kaygısını sonlandırıyorsun veli açısından. Çocuk açısından da güzel çalışmanın alkışını görsün ki o da bir şeye zaman ayırmanın hevesini içinde yaşasın. Zaman ayırdım, emek verdim ve sürecinde sabırla bekledim ve sonunda da ailem tarafından onaylanıyorum, alkışlanıyorum heyecanını yaşasın. Çocukların çok küçük yaştan, okulöncesinden 12-13 yaşlarına kadar devamlı ve sonrasında telefon-tablet alışkanlıkları var ve seramik öğretiyorum örneğin tek eliyle, parmağıyla seramik hamuru açıyor çocuk. Savaşığımız çok şey var. Bir tıkla bir sürü oyuna ulaşabiliyor çok kısa zamanlarda. Heykel yapmak süreç işi, sabır gerekli ya da bunu olgunlaştırmak gerekli ve çok sıkılanlar. Ama işte o sergi onların motivasyonu oluyor. Bu da çok önemli bence.” (Görüşme 3)

“Öğrencilere motivasyon olmasıyla alakalı tamamen. Yönetimsel bir zorunluluktan ziyade ben motivasyon için yapıyorum. Yıl içinde de yapıyorum aynı zamanda, sadece yıl sonunda değil.” (Görüşme 6)

“Aslında amacı çocukları daha çok motive etmek. Ben özel eğitim kurumlarında çalıştım. Özelde olunca biraz daha veliye yönelik aslında, veli görsün amaçlı. Ama bence amaç bu olmamalı, çocuklar daha güzel motive oluyorlar kendi çalışmalarını gördükleri zaman.” (Görüşme 7)

“...hem proje bazlı hem de çocukların örnek ve güzel çalışmalarından oluşan mini sergilerimiz de oluyor. Ama yıl sonu sergisi toplu biz sergidir. Bu gerekli midir değil midir, bu bakış açımıza göre değişebiliyor zaman zaman. Yoğunluğumuza göre de değişebiliyor fakat ben gerekli buluyorum çünkü yıl içerisinde çok fazla farkedilmeyen bazı teknikler ve görseller olabiliyor. Yıl sonunda tümünü görüyorsunuz. Öyle olunca, o daha eğitici ve daha şık duruyor. O yüzden de yılsonu sergilerini önemserim ve açarız.” (Görüşme 8)

“Öğrencilerin yıl boyunca yaptıkları ürünleri sunmaları, kendilerini bu şekilde ifade etmiş olmalarının bir sonucu olarak tekrar bir ifade yöntemine gitmek amacıyla.” (Görüşme 5)

Bulgulara bakıldığında öğretmenlerin yılsonu sergilerini, velilerin yıl boyunca yapılan çalışmalarını toplu bir şekilde görebilmesi ve öğrencinin motivasyonunu arttırmak amacıyla yaptıklarını ifade ettikleri görülmektedir. Ayrıca öğretmenler yalnızca yıl sonunda değil yıl içerisinde de imkan oldukça sergiler açtıklarını; sergilerin öğrencilerin motivasyonlarını artırıcı ve eğitici bir süreç olduğunu ifade etmişlerdir. Yıl içerisinde gözden kaçabilen çalışmalar da yıl sonu sergilerinde yer almakta, çalışmaların toplu bir şekilde sunulmasıyla eğitici bir ortam oluşabilmektedir. Sergiler süreç işi olması nedeniyle, öğrencilerde sabretme alışkanlığının oluşabilmesine de yardımcı olur. Görüşülen okulların özel okul olmaları ve sanat etkinliklerini okulun vizyonu ve vitrini olarak görmeleri nedeniyle sergilere daha da çok önem verdikleri dikkat çekmektedir fakat öğretmenler, sergileri yönetsel veya velinin görmesine yönelik bir zorunluluktan ziyade kendileri ve çocuklar için bir motivasyon, ifade ve çok yönlü bir eğitim süreci olarak görmektedirler.

Sergilere İlişkin Öneriler

Görüşmeler sonucunda, sergilemelere yönelik olarak öğretmenlerin önerileri aşağıda yer almaktadır:

“...çok iyi imkanlarım olsa dünya bienallerine gönderirim çocuklarımın işlerini... Muhteşem işler görüyorum, bunu keşke sadece ben görmesem diyeceğim işler çıkıyor. Ben isterim ki bu sergi dünyayı gezsin... Bu okulun tamamı kadar bir atölyem olsun isterim. Orada hem dans etsin çocuk istiyorsa, atlasın zıplasın... bedenini, zihnini, yaratıcılığını her şeyini aynı anda kullanabileceği bir ortam olsun isterim.” (Görüşme 3)

“Kesinlikle farklı yerlerde de olması gerektiğini düşünüyorum. Sadece okul bazlı düşünülmemeli. Güzel bir yer kiralanabilir, güzel bir yerle anlaşma yapılabilir. Oralara çocukların gidip kendi resmini gördüğünde çok farklı hissedeceğine eminim. Ama burada anaokuluna böyle bir fırsat tanınmıyor. Daha çok okul bazlı olduğu için. Ama yapmak fırsatı olsa kesinlikle dışarıda yaparım.” (Görüşme 6)

“Yılsonu sergilerini dört duvarla sınırlı tutmazdım. Açık mekana çıkardım, duvarı olsa bile üstü açık olmalıydı. Bir kere onun doğal ışık alması lazım bence. Yapay ışıkla biz ışıklandırıyoruz ve güzel olduğunu düşünmüyorum ben. Biraz daha büyük ebatlı çalışmak ve biraz daha çocukları rahat bırakmak isterdim.” (Görüşme 7)

“Sokakta yapmak isterdim ben... Bence daha çok ilgi görürdü, daha çok izlenirdi, daha çok seyirciye hitap ederdi.” (Görüşme 1)

Elde edilen veriler sonucunda öğretmenler, ellerinde tüm olanaklar bulunsaydı sergileri okul dışındaki farklı mekanlarda gerçekleştirmek istediklerini belirtmişlerdir. Öğretmenlerin sergiler açısından, serginin doğal ışık kaynağıyla aydınlanması ve özellikle daha çok seyirciye ulaşabilmesini istedikleri görülmektedir. Etkili bir serginin gerçekleştirilebilmesi için ışıklandırma çok önemlidir. Işıklandırma her yöne eşit miktarda dağılmalıdır; açık renkli çalışmalar daha düşük ışıkla, koyu renkli çalışmalar ise daha güçlü ışık kaynaklarıyla aydınlatılmalıdır (Ayaydın vd., 2009). Işık ve aydınlatma sergi tasarımını farklı yönlerden destekleyen bir unsurdur dolayısıyla ışığın farklı kullanımlarıyla sergi temasının estetik anlamda ön plana çıkarılması sağlanabilir. Doğal ve yapay ışık kaynakları bir arada kullanılabilir (Aykut, 2017). Süreçte ise daha büyük ebatlı çalışmalar gerçekleştirebilme ve daha geniş mekanlarda çalışabilme olanağı; bireyin farklı duyularına seslenebilen, çok yönlü çalışma ortamları tercih edilebilir.

Sergi Sürecinde Yaşanan Zorluklar

Öğretmenler yaşadıkları zorlukları aşağıdaki şekilde dile getirmişlerdir:

“Zaman kaygısı... Onun dışında sergiler bir yıl boyunca süren bir süreç olduğu için, onun dışında okulumuzun zaten bir sanat katı olduğu için ve bu sanat katı bize ait olup hazır bir şeyler olduğu için bunun rahatlığını yaşıyoruz. Sadece o süreçte malzemeleri yerleştirirken bir problem yaşamadan, çocukların çalışmalarına zarar gelmeden taşıyabilme kaygısı. Onun dışında her şey yolunda...” (Görüşme 4)

“Yerleştirmek... uzun bir sürecin sonunda sergi olduğu için yerleştirme konusunda velilerimden yardım alıyorum. Zor ve yorucu bir süreç. Bedensel yorgunluk... Yoksa psikolojik olarak çok mutluyum. Sonunda bu hummalı çalışmanın alkışını bekliyoruz artık. Heyecanlı.” (Görüşme 3)

“...yetiştirme zorluğu yaşıyorum. Hazırlama. Bir de sadece resim koymadığım için, görsel hazırlayıp veliyi çekecek bir sürü şey koyduğum için zaman sınırı benim için çok önemli...” (Görüşme 6)

“Mekan ve sergileyecek unsurların yetersiz olduğu durumlar oluyor tabii. O bakımdan bir yetersizlik yaşıyoruz ama bizim kendi şartlarımızı düşünürsek biz çok iyi bir yerdeyiz. Farklı bir okulda bunlar çok daha zor. Elimizdeki imkanlar yeterli olduğu sürece yapıyoruz.” (Görüşme 7)

“...zaman bize yetmiyor, o süreçte o sıkıntımız var. Bir kere sergilere hazırlanırken biz hep şunu gördük yıllardır, resim öğretmenin sınıfından ayrı bir çalışma alanı olması lazım. Çünkü biz dersimizin içerisinde sergi hazırlığı yapmıyoruz. Orada hala kazanımlar bazında etkinlikler devam ediyor, ders devam ediyor. Boş saatlerimizde, okul çıkışlarında... Yayılıyorsunuz,

hazırlıyorsunuz, topluyorsunuz, kaldırılıyorsunuz ders yapıyorsunuz. Bu zamanı kullanma açısından bize çok sıkıntı veriyor. Hem emeğimiz, hem zaman... Hem de çok yorucu kılabiliriz bize süreci. O yüzden de atölyenin dışında resim öğretmeninin de ayrıca çalışma yapacağı bir alanın olması gerekiyor. O alan olduğu zaman zaten bütün zorluklara göğüs geriyorsunuz. En büyük sıkıntımız kaldırmak, toplamak. Farklı çalışmalar da var, onların bozulmaması gerekiyor.” (Görüşme 8)

Bulgular incelendiğinde, öğretmenlerin çalışmaları sergiye yetiştirme konusunda zaman kaybı ve çalışmaları saklayacak mekanın olmayışının sıkıntısını yaşadıkları göze çarpmaktadır. Öğretmenler sergi sürecinde, çalışmaların zarar görmeden saklanması ve sergi mekanına yerleştirilmesi, çok fazla çalışmanın sergiye hazırlanması nedeniyle yetiştirememeye düşüncesi, derslerin sergilerden bağımsız olarak devam ediyor olmasının bedensel ve zihinsel yorgunluğu, ders dışında sergi hazırlığı için kullanılacak mekan ve sergileyecek unsurların yetersizliği gibi zorluklarla karşılaştıklarını belirtmişlerdir. Görsel sanatlar atölyelerinin dışında, bu zümreye ayrılan öğretmen çalışma odalarının olması, öğretmenlerin görsel sanatlar etkinliklerini sınıfta yürütürken sergi hazırlıklarını rahatlıkla yapmasına olanak tanıyacak; çalışmaların sürekli farklı yerlere taşınmasından öğretmenleri kurtaracaktır. Görsel sanatlar öğretmenlerine okulda ayrılan sınıf dışı bir mekanın olması öğretmenin sergileyecek çalışmaları özenle saklayabilmesi, çalışmaların bu mekanda paspartulanması, zaman kaybının engellenmesi, diğer sergi hazırlıklarının yapılması ve malzemelerin saklanması açısından da oldukça önemlidir. Sergi sürecinde, çalışmalarını sergileyecek unsurlar ve tanınan imkanlar açısından özel okullar arasında da farklılıklar vardır. Yöneticiler ve ailelerin sanat etkinliklerine bakış açısı ve bu etkinliklere ayrılan bütçe de sergi sürecini etkileyecektir. Dolayısıyla bu süreçte yöneticilerin ve sonra ailelerin bu imkanları sağlama konusunda istekli olması ve çaba göstermesi önemlidir.

Sergi Gezdirilirken Dikkat Edilen Konular

Öğretmenlerin, çocuklara sergileri gezdirirken dikkat ettikleri konular hakkındaki görüşleri aşağıdaki gibidir:

“...bir kere sessiz olmaları, yapılan işlere dokunmamaları benim için çok önemli. Biraz daha uzaktan bakmayı öğretmeye çalışıyorum en azından.” (Görüşme 6)

“Sergiye gitmeden önce ben hep şunu söylerim: sergileri gezme yöntemleri vardır. Girersin, soldan başlar, sağdan bitirirsin. Çocuk sergiyi gezerken kuralları bilmek zorunda. Sessiz olunması, ürünlere çok yakın durulmaması, çok içine

girerek bakılmaması, dokunulmaması, hatta bazen ışığın vereceği zarardan dolayı fotoğraf vs. çekilmemesi gibi özellikle müze sergilerini dolaşırken. Bir seferinde çocuklara dedim ki eğer bu sergide sanatçı varsa bu resimde neyi anlatmak istiyorsun diye sormayın. O, sanatçıyı çok rahatsız eder. Çünkü, siz nasıl kendi duygularınızı anlatıyorsunuz, o da kendi duygularını anlatıyor mutlaka. O resmin sizde oluşturduğu duygular önemli. Sizin bilgilenmeniz ve sizin bakış açınız daha farklı olabilir sanatçısından, dedim. Çocuğun, resimle kendi arasındaki sorgulamayı becermesini bilmesi lazım. Direk birisinden kolay cevap alma değil, kendi çözmeye çalışması lazım.” (Görüşme 8)

Bulgulara bakıldığında öğretmenlerin çocuklara sergiyi gezdirirken özellikle sessiz olunması, çalışmalara çok yaklaşılmaması ve dokunulmaması üzerinde durdukları göze çarpmaktadır. Sanatsal çalışmalar, çalışmayı gerçekleştiren kişinin duygularını ve düşüncelerini yansıtır. O mesajı almak ise izleyicinin çabasını gerektirir. Dolayısıyla çocukların da küçük yaşlardan itibaren hem kendi çalışmalarını hem arkadaşlarının çalışmalarını, hem de gidilen müze veya galeri sergilerindeki sanat eserlerini kendisinin sorgulamayı öğrenmesi oldukça önemlidir.

Çocukların Sergi Hakkında Görüşlerinin Alınması

Öğretmenlerin, çocukların sergi hakkındaki görüşlerini alıp almamalarına yönelik olarak verdikleri cevaplar aşağıda yer almaktadır.

“Bizim yıl sonu gösterilerimiz eğitim öğretimimiz bitmeden önce olduğu için ders ortamında çocuklarımızla tekrar karşılaşma şansımız oluyor. Devam ederken çok mutlu olduklarını dile getiriyorlar, bazen anneannelerinin dedelerinin söylediklerini anlatıyorlar, bazen annelerinin söylediklerini, bazen kendilerini tekrar birbirlerine anlatıyorlar. Dönüşler bu şekilde oluyor. Yani mutluluk, iyi hissetme, ben yaptım bunu, başardım ve öğretmenim bunu sergiledi diye düşünerek. Geri dönüşleri bu şekilde oluyor.” (Görüşme 4)

“Alıyorum. Hepsi mutlu... Beğeniyorlar, sonra bir derste konuşuyoruz ne yaptık, nasıldı, beğendiniz mi? Anneleriniz babalarınız beğendi mi? Hepsinden olumlu dönüş alıyoruz.” (Görüşme 6)

“Beğendiniz mi? Nasıldı sizce? Bunu buraya mı koysaydık? Böyle konuşmalar yapabiliyoruz ama çok küçük yaş grubundan bahsediyoruz. Yeterli sayıda cevap alamayabiliyorsun.” (Görüşme 7)

“Alınması gerekir ve almaya çalışıyoruz... Zaten sergi alanında da biz o dönütleri alıyoruz. Çocukların koşturmaları, bize sarılmaları, mutlulukları, aileleriyle el ele dolaşmaları... Orada da görüyorsunuz. Ama tabii ayrıca birçok şekilde değerlendirme yapılabilir. Yazılı olarak da yapılabilir, sözlü olarak da yapılabilir. Bu bir zaman meselesi tabii, burada çok fazla objektif olamayacağım.” (Görüşme 8)

“Çalışmalar çok olduğu için öğrencilere hangi çalışmanın sergiye çıkmasını istiyorsun gibi sorular yöneltebiliyorduk.” (Görüşme 1)

“Etkinlik sürecinde zaten konuşuyor oluyoruz. Ürünleri hakkında da sergide bütün çocukların yanında aynı anda bulunamıyorum. Yaptıkları çalışmalarını değerlendirme cümleleri kuruyorum... kullandıkları renkler ya da kompozisyonlar, şekillerle ilgili etkileyici bulduğum taraflarla ilgili çok etkilendiğimi söylüyorum. Canlı renkleri görmek hoşuma gidiyor şeklinde kişisel olumlu değerlendirmeler oluyor. Olumsuz hiçbir şey söylemiyorum.” (Görüşme 5)

Bulgular incelendiğinde öğretmenlerin, gerek yıl içinde gerekse yıl sonunda çalışmalar ve sergi hakkında öğrencilerle iletişime geçtikleri, onların düşüncelerini aldıklarını belirttikleri görülmektedir. Öğretmenler hem kendi değerlendirmelerini süreç ve sonuçta öğrencilere sunduklarını, hem de öğrencilere kendi çalışmalarını değerlendirme olanağı verdiklerini ifade etmişlerdir. Ayrıca sergileri gerçekleştirirken yaptıkları gözlemler sonucunda öğrencilerin gururlu, iyi ve mutlu göründüklerini de söylemişlerdir. Bu durum, diğer bulguları da destekler niteliktedir. Bulgularda, çocukların çalışmalarına yönelik olarak yalnızca olumlu ve yapıcı değerlendirme yapıldığı, olumsuz yorumlar yapılmadığının üzerinde durulmuştur. Zaten bu dönemde çalışmaların eleştirilmesinden ziyade önemli olan şey çocuklara malzeme sunmak, gerekli ortamı hazırlamak ve onlara değerli olduklarını hissettirmektir (Buyurgan ve Buyurgan, 2012). Dolayısıyla öğretmenlerin sürecin başından itibaren öğrencileri gözlemlemesi, süreç içerisinde ve sergi sonunda da yazılı veya sözlü olarak yapılan sergi üzerine değerlendirmelerde bulunması ve gelen eleştirileri dikkate alması gelecekte daha etkili sergilerin gerçekleştirilmesi için önemlidir.

Sergi Sürecinin Daha Verimli ve Etkili Hale Getirilmesi

Sergi sürecinin daha verimli hale gelmesi için öğretmenlerin sundukları öneriler aşağıda verilmiştir:

“Belki biraz daha konu konu bölünüp, farklı zamanlarda, küçük gruplar halinde sergilemek daha etkili olabilir. Birçok konudan bir kerede sergi çıkarmak yerine, 2-3 kere çıkarmak daha etkili olabilir.” (Görüşme 7)

“Açık-kapalı alan neresi olursa olsun, konuyla ilgisi olmayan kişilerin olduğu alanlarda olmalı sergiler. Kapalı galeri alanına sıkışmamalı... Herkesin görebileceği mekanlar kullanılmalı. Bu bir metro alanı olabilir. Bir şehrin bir meydanı da olabilir. Biz daha önce avmlerde de açtık sergi. Sadece kuru kuruya gezme değil de, disiplinler arası yaklaşımların da sergilendiği, müzik ve dramayla zenginleştirilerek yapılmalı. Klişeleşmiş, resimleri gör-çık şeklinde

olmamalı. Kaldı ki matematik dersiyle örtüşen sergiler de olabilir. Sergiler sadece sanat eğitimi sergileri olmamalı. Farklı disiplinlerin de oluşturduğu bilgi verici, eğitici sergiler olmalı... biz de destekleriz. Örneğin matematik zümresi böyle bir sergi hazırlayabilir, biz her zümreyi her disiplini destekleriz, bizim branşımız ona yatkın ama şuan sadece zümre sergisi şekline dönüşüyor.” (Görüşme 8)

“Bence çocuklar etkinliklerini sunabilirlerdi ailelerine...” (Görüşme 2)

“Tek başınıza yapamıyorsunuz bazı çalışmalarını. Çok fazla iş oluyor, en azından yardımcı olunması, mesela yardım için öğrencilerin bulunması ya da velilerin...” (Görüşme 1)

Sergi sürecinin daha verimli hale getirilmesi konusunda öğretmenlerin, yıl sonu sergilerinin konu konu küçük parçalara bölünüp farklı zamanlarda sergilenmesi, sergilerin küçük bir mekana sıkışıp kalmaması büyük kitlelere ulaşabilecek mekanlarda yapılması, sergilerde disiplinlerarası yaklaşımın kullanılması ve farklı zümrelerin de sürece dahil olması, reklam yapılması ve çevrenin bu etkinliklerden haberdar edilmesi, yoğun sergi sürecinde yardım edecek kişilerin bulunması gerektiğini ifade ettikleri görülmektedir. Sergilerin konu konu bölünüp farklı zamanlarda yapılması izleyiciyi sıkılmamak açısından etkili bir yöntem olabilir. Bakıldığında bulgularda en çok dikkat çeken nokta ise sergilerin yalnızca görsel sanatlar zümresine ait olan, okulların içine sıkışıp kalan bir etkinlik olarak düşünülmesidir. Yalnızca bir öğretmen farklı disiplinlerin sürece dahil olabileceği, çok yönlü ve çok boyutlu, galeri alanına sıkışıp kalmayan, konuyla ilgisi olmayan insanların da dahil olabileceği gar, metro ya da alışveriş merkezlerinde de sergiler açılabilirdiğinden bahsetmiştir. Böyle bir ortamda her yaşta sanatla alakası olmayan birçok insanın eğitilmesi, farklı disiplinlerin işin içine katılmasıyla farklı öğrenme alanlarına seslenen daha etkili bir sürecin gerçekleşmesi mümkün olabilir. Veliyeva (2009)'ya göre sergilerin düzenlenmesinde öğrencilere serginin konusunun önceden belirtilmesi, çalışmaların en iyi örneklerinin seçilmesi, çalışmanın künyesine yer verilmesi(öğrencinin adı, okulu, sınıfı, yaşı), serginin yapıldığı mekanda tablolara uygun olarak görsel-sanatsal etkinlik ve düzenlemelerin gerçekleştirilmesi, sergide teşhir edilen çalışmalar için katalog ve bilgi kılavuzu hazırlanması, çalışmaların teması ve çalışmaları ortaya konulan öğrencinin çalışmasının diğer özelliklerinin belirtilmesi, serginin izleyici sayısının gözlemlenmesi, izleyicilerin değerlendirme, eleştiri ve izlenimlerinin göz önünde bulundurulması gibi ayrıntıların dikkate alınması sergileri daha etkili hale getirmektedir.

Sergi Tamamlandıktan Sonra Hissedilenler

Sergiler tamamlandıktan sonra öğretmenlerin yaşadıklarını ifade ettikleri duygular aşağıdaki gibidir:

“Ufak bir yorgunluk, onun dışında çok büyük bir mutluluk. Bir yılın verdiği sürecin sonundaki emekler... Onlar bitirildiğinde bunları çocukları zorlamadan, severek, bilinçli halde onlara yaptırmak ve ne yaptığını bilerek yerleştirmek... Bunlar en büyük mutluluk. Bizlerin de değerlendirmesi o sanırım. Görsel sanatlar öğretmenlerinin de sergi alanlarındaki en büyük mutluluğu çocuklarının yaptığı emekleri sunabilmek, sunabilecek duruma getirmek.” (Görüşme 4)

“Yorgunluk hissediyorum, ama mutlu bir yorgunluk... Benim sergi sonunda görevim sonlanmıyor. Kültürel anlamda kalıcı şeyler bırakmak istediğim için. Bir daha gelmeyecek çocuklar için gözüm arkada kalıyor. Ama devamlı benimle birlikte çalışacak çocuklar var... Onlar üniversiteyi başka bir bölümde bile okusalar resim yapmayı hiçbir zaman bırakmayacak çocuklar. Güzel çalıştık diyeceğim bir gurur yaşıyorum.” (Görüşme 3)

“...tebrikler çok hoş oluyor. Motivasyon için gerçekten şart. Bir şeyleri bitirmenin gönül rahatlığı... çok güzel bir duygu tabii ki. Baktığı zaman göz doldurucu, güzel bir sergi ve sonunda da bir fotoğrafımız, bir anımız oluyor...” (Görüşme 6)

“Gurur duyuyorsunuz. Çocuklarınızla gurur duyuyorsunuz, yaptığımız işle gurur duyuyorsunuz. İşini seviyorsan zaten olay orada bitiyor. Çocuklar zaten kendileriyle gurur duyuyorlar. Önemsendiklerini görüyorlar. Belki de kendine göre çok kötü yaptığını düşündüğü bir çalışmanın aşağıda sergilenmesi onun için çok güzel bir şey.

...genel olarak şu var: Öğretmenim ben resmi güzel yapamıyorum! Ben resim yapamıyorum ki! Bunu kırıyorsun aslında. Bu algıyı kırıyoruz. Bu da çok güzel bir şey.” (Görüşme 7)

“Çocuk gibi seviniyoruz, mutlu oluyoruz. Uzakta durup gözlem yapıyoruz. Nasıl geziyorlar? Sadece kendi çocuklarının resimlerinin önünde mi çok kalıyorlar? Farklı şeyler de dikkatlerini çekiyor mu? Bazen veli kendi çocuğunun çalışmasını arar önce- çok normaldir- biz genelde bunları gözlemliyoruz. Ama hep mutlu ayrılıyor, yorgun ama keyifli.” (Görüşme 8)

“Sene boyunca yaptığın ürünleri göstermek güzel bir his. Mutlu oluyorum, çocuklar da mutlu oluyor sergilemekten.” (Görüşme 2)

“Çok güzel bir his. Hazırlarken bazen kızılıyorsun, zaman yetmiyor, heyecanlanıyorsun ama bittiği zaman değdiğine inanıyorsun.” (Görüşme 1)

Bulgular sonucunda öğretmenlerin sergi bittikten sonra yorgunluk, heyecan, gurur, mutluluk, rahatlama ve keyif hissettiklerini belirttikleri görülmektedir. Genel anlamda, öğretmenler süreçte yorulmalarına dahi süreç bittiğinde mutluluk hissettikleri

üzerinde durmuşlardır. Öğretmenler kendileri ve öğrenciler için sergileri motivasyon kaynağı olarak görmekte ve büyük bir emekle ortaya çıkartılan çalışmaların yorucu bir sürecin sonunda sergilendiğini görmek her iki tarafı da gururlandırmaktadır. Çocuğun sanata ve sanat etkinliklerine yönelik ön yargıları varsa ya da yapamadığına inanıyorsa dahi, çalışması sergilendiğinde, sergiler onun bu algısının kırılmasına ve özgüveninin artmasına yardımcı olabilir. Bu durumda kendisinin ve yaptığı işin değerli olduğunu, bir şeyleri iyi yaptığını ve sonucunda takdir gördüğünü hissetmektedir ki bu kişilik gelişimi açısından da çok önemlidir. Çocuk, küçük yaşlarda sanatın pek çok alanında yaşadığı deneyimler sayesinde kendine yönelik olarak sınırlılıklarını ve neleri daha iyi yaptığını deneyimleyerek öğrenebilir ve bu onu iyi yaptığı şeyleri daha da iyi yapmak adına daha fazla çalışmak için güdüleyebilir. Sergilerde, çalışmasıyla kendini ailesine, öğretmenine ve tüm çevresine ifade etme olanağı bulan ve başarı duygusu yaşayan çocuklar gelecekte de sanatla uğraşmaya devam edebilirler.

Tema 4. Yıl Sonu Sergilerindeki Çalışmaların Sergilenme Biçimlerine İlişkin Bulgular

Serginin Yapılacağı Mekanın Seçimi

Öğretmenlerin, sergilerde mekan seçimi konusundaki tercihleri üzerine verdikleri yanıtlar aşağıda yer almaktadır:

“...okulun fiziki şartlarına göre karar veriyoruz. Sanat katımızda –gösteri merkezimiz orada- yılsonu gösterileriyle yıl sonu sergilerimizi birleştiriyoruz genellikle. Böyle bir denklik geldiğinde sanat katımızda açıyoruz. Çünkü velilerimiz ve çocuklarımız etkinlik alanına gelecekleri için orayı gezerken geliyorlar ve kokteylimiz de orada oluyor. Ama onun dışında ara dönemlerde, milli bayramlarımızda bu gibi törenlerimizde sergi açacağımız zaman genellikle velilerimizin gelip çocuklarını alacakları giriş kısmımızda sergilerimizden açıyoruz ki geldiklerinde mutlaka görsünler.” (Görüşme 4)

“...okullar, kendi sergi salonlarında sergiletiliyorlar yani spor salonu ya da bahçede oluyor. Ama kendi atölyemin sergi alanını şöyle belirliyorum: ben bir çocuk sanat festivali yapıyorum her yıl. Bu sene üçüncüsünü yapacağım ve burası ücretsiz bir festival. Orada ücretsiz stantlar oluyor. Seramik standı, ebru standı ya da parmak boyama... Çocuklar merak etsinler, gelip biraz bulaşmalar istiyorum ve bunu yapabileceğimiz bahçeli alanlar seçiyorum. Biz en son bir kafedeydik. Kafenin iç kısmını tamamen kullanıma kapattık sadece sergi açılışı – kurdeleyle açılış, çok profesyonel yapıyoruz sergi açılışlarımızı- Çocuklar ikramlarda bulunuyor ailelerine ve ailelerine anlatıyorlar ben şunu düşündüm, ben böyle yaptım diye kendi künyelerini sözde anlatıyorlar. Aynı zamanda

dışarıda konserimiz oluyor, müziğimiz mutlaka oluyor hep beraber oynayabileceğimiz. Mesela dansı çok seven çocuklardan biri diyor ki ben arkadaşlarıma dans öğreteceğim, tamam diyorum öğret ve onu sahneye çıkartıyoruz... O yüzden bunların hepsinin bir arada olabileceği bir alan bulmaya çalışıyorum.” (Görüşme 3)

“Mekan seçimi standart aslında bizim için. Okul girişlerinde yapıyoruz, konferans salonunda da yapılabilir. Okulun içerisindeyiz.” (Görüşme 7)

“Genelde biz okul dışında açıyoruz sergileri. Çünkü bizim sergilerimiz, aynı zamanda çoklu bir çalışma oluyor. Diğer disiplinlerle iş birliği halinde geçiyor. Diyelim ki Türkçe zümresinin diğer zümrelerle ortaklaşa yaptığı bir tiyatro hazırlanıyor ve biz orada, oranın fuaye alanında onları sergiyle destekleyerek disiplinlerarası bir örtüşmeye gidiyoruz... mutlaka piyanomuz kurulur. Ama bizim müze projelerimizin sergileri farklıdır. Muhteşemdir. Diyelim ki Anadolu Medeniyetleri Müzesi'yle alakalı bir sergi yaptıysak sergi alanı olarak da orayı kullanırız. Ve müzeyi gezmeye gelen kişiler de görür ve orada da disiplinlerarası yardımlaşma vardır. Drama, müzik, görsel sanatlar ve teknoloji tasarım birlikte gider. Biz bu şekilde çalışırız ve o muhteşem olur. Bununla ilgili çok başarılı sergilerimiz oldu. Örneğin garda açtığımız bir sergi vardı bizim, tren garında ve projemizin adı “Tren Gelir Hoş Gelir” idi. Ve drama, müzik, görsel sanatlar ve teknoloji tasarım hep birlikte, yolcuların kullandığı alanı kullandık. Oraya piyano taşındı, bir kere konuyla ilgili müzikler, ürünler sergileniyor, projeye ilgili detaylı bilgiler yansımış halde ve üç boyutlu maketlerle o kadar güzel bir etkileşim oluyor ki... bir şey farkediyor insanlar, orada hakikaten bir sanat çevresi oluşuyor ve başkaları da eğitiliyor. Büyük bir izleyici kitlemiz oluyor. Halka oluyorlar, müziği dinliyor, eserleri görüyorlar, çocukların yaptığı şeyleri bir de. Bu sefer kendi çocuğunun ya da torununun bu tür çalışmalarına önem vermeye başlıyor. Oradaki en güzel şey de seyircilerle iç içe geçmesi. Belki de seyirci hiç duymadığı terimleri ve sanat alanlarını orada görüyor. Belki hiç piyano görmemiş bir kişi var orada piyanonun sesini duyuyor. Ve bir de oradaki cesareti görüyor. Sosyalleşmeyi görüyor. Bu yüzden de ben bu tür sergilerin kapalı alanlarda değil de - çocuk sergilerinin, okul sergilerinin- böyle açık alanlarda yapılmasını çok önemsiyorum ama bunun da bürokratik engelleri var. Şu anda bunu yapamıyoruz örneğin, biz garda yapmak istedik izin alamadık iki yıldır. Müze alanlarına gitmek istedik, başarılı olamadık. Ya tadilatlar, ya da okulların çok fazla ilgi alanına girdi müzeler çok ziyaret ediliyor... Halbuki biz o tür proje gezilerini yaparken çocuk bütün drama yöntemlerini kullanıyor, sanat yöntemlerini kullanıyor. Orada üretiyor, yemeğini de orada yiyor, bütün gün müze alanıyla iç içe... Müzedeki ürünlerle, müzenin atmosferiyle iç içe. Oradaki imkanları kullanıyor ve orada sergi yapıyor. Muhteşem bir şey, olması gereken bu.” (Görüşme 8)

Elde edilen bulgulara göre öğretmenlerin çoğunluğu, çalıştıkları okul bünyesinde sergileri, okulun içindeki mekanlarda gerçekleştirdiklerini ifade etmişlerdir. Bulgulara göre okul içerisinde gerçekleşen sergileri daha çok kişinin görebileceği stratejik yer ve zaman seçimi yaparak okulun fiziki şartları, sergi salonları, okul bahçesi veya okul spor salonu gibi yerlerden birinde gerçekleştirmektedirler. Bu bulguların aksine, bir

öğretmen sergilerini geçmişte genellikle dış mekanlarda açtıklarını belirtmiştir. Bir müzede veya garda açtıkları disiplinlerarası ve okulun dışından da birçok insanın dahil olabildiği, belirli bir konsepti olan sergi projelerinden örnekler vermiştir. Böylelikle okulun içinden ve dışından, öğrenci olan olmayan her yaşta insanın eğitilebildiği çok yönlü, farklı duylara seslenebilen bir etkinlik sürecinin gerçekleştirildiğinin üzerinde durmuştur. Sonrasında, bürokratik engellerin bu kapsamlı ve çok yönlü sergi etkinliği süreçlerini etkilediğini, artık sergileri dışarıda gerçekleştiremediklerini de ifade etmiştir. Halbuki sergiler yalnızca okulun içerisinde sıkışıp kalmamalı, farklı mekanlarda da yapılabilmelidir. Halka açık okul dışı mekanlar, farklı konseptli sergilerle de uyum içerisinde daha etkili bir sürecin gerçekleşmesine ortam hazırlayabilir. Sergi temasına paralel olarak seçilen müze veya gar gibi mekanlarda sergilerin yapılması sonucunda mekanla tema arasında daha iyi bir bağlantı kurulması ve daha etkileyici bir sergi tasarımı oluşturulması açısından da önemlidir. Farklı disiplinlerin bir araya gelmesiyle hem bireysel farklılıklar desteklenmiş olur hem de farklı disiplinler arasında bağın kurulmasıyla daha kalıcı öğrenmeler sağlanabilir. Bir gar veya müzede yapılan bir sergi belki de sanatla hiç alakası olmayan birini sanatla ilgilenmeye teşvik edebilir veya onda estetik duyarlılık oluşturabilir. Ayrıca bu durum insanlar arasında bir birlik ve bütünlük duygusunun oluşmasını sağlayabilir. Müze eğitimi çalışmaları, bireyin kendini ve çevresini anlaması, empati kurması, kültürel mirasını tanıması, kendi kültürüne ve farklı kültürlerle saygı duyması; geçmişi, bugünü ve geleceği arasında ilişki kurmasını amaçlamaktadır (İlhan, 2010). Müzeler ayrıca bireye yaparak yaşayarak öğrenme olanağı sunarlar. Müzeler günümüzde yalnızca sergilemenin ötesine geçerek, yaşayan ve öğrenen bir merkez haline gelmiştir. Bireylerin de okul öncesi dönemden itibaren estetik zevk kazanmak, kendi kültürünü tanımak ve farklı kültürlerle saygı duymak gibi birçok özelliği kazanmaları için küçük yaşlardan itibaren müzelerle tanıştırılması gereklidir. Piaget'ye göre çocuklar dünyayı duyu ve hareketleriyle tanırlar. Öğretmen ve ailelerin buradaki görevi ise onları zengin nesne ve uyarıcılarla buluşturmak ve onların bireysel farklılıklarına uygun ortamlar yaratmaktır. Çocuklara yönelik olarak alan gezileri düzenlenerek, sınıfa ziyaretçi davet edilerek ve onların kullanabileceği malzemeler sunularak çocukların kavram gelişimleri de desteklenir. Ayrıca sergiler çocuklarda estetik duyarlılık oluşturur ve çocuklara aktif olarak görüntü, düşünce, his ve kavramları sanatsal ifade araçlarıyla aktarma fırsatı verir (Fox ve Schirmacher, 2014). Dolayısıyla okul öncesi dönemden itibaren sanatsal çalışmaları özenle sergilenen;

müzelerde veya farklı merkezlerde çok yönlü sergilere katılan ve deneyimleyen bir bireyin kişilik, sanatsal, psikomotor ve bilişsel tüm alanları desteklenebilir.

Sergileme Tasarımı

Öğretmenlerin, hazırladıkları sergilerin tasarımları hakkında verdikleri yanıtlar aşağıda sunulmuştur:

“Ben uyum ve insanları odaklayabilmeye çok dikkat ediyorum. Sınıfların şubelerine, bunları yaparken tekniklerin yan yana gelmesine ve göz hizasına çok dikkat ediyorum. Göz hizası velilerimiz ve çocukların görebilmesi için. Gelişigüzel sergi hazırlanmaz. Çocukların isimleri de sergide çok önemli onları da unutmuyorum. Bunlara çok dikkat ediyorum, görsel bir şölen olması için düzenin çok önemli olduğunu düşünüyorum.” (Görüşme 4)

“Renksel ve konusal bölümleri oluyor serginin. Her şeyi sıralı yapmaya çalışıyorum. Zaten öğrenme aşamasından da doğan bir sıra var. İzleyicinin de konuya yabancı olacağını düşündüğüm için aynı sırayla sergilemeye çalışıyorum. Bunu veliler için yapıyorum. Ama kendi atölyemin öğrencileri için böyle yapmıyorum. Daha çok ritim, dokuyu gözetiyorum. Ortalama bir öğrencinin boyuyla niteliyorum yer yüksekliklerini. Heykelleri de çocuklar görebilsin diye, daha alçak küplerin üzerinde sergiliyorum.” (Görüşme 3)

“...görsel algılarla zenginleştiriyoruz, sadece resim yapıştırıp koymanın bir önemi olduğunu düşünmüyorum. Kesinlikle bir şeylerle desteklemek gerektiğini düşünüyorum. Her insanı çeker bu, sadece veli olarak, öğrenci olarak da düşünmüyorum yoldan geçen biri bile süslü olan yere bakacaktır. Göz hizasına da çok dikkat ediyorum.” (Görüşme 6)

“Ben daha çok renkleri ön plana çıkarmaya çalışıyorum çocuklarla çalışırken. Kendim de biraz renkçi çalıştığımından belki, ama onların çok pastel tonlarda resim yapmaları taraftarı değilim. Farklı materyaller üzerine ahşap, kumaş, kutularla çalışıyoruz. Çok yönlü çalıştığımızı düşünüyorum yapabildiğimiz kadarıyla. Onları sergilerken de kendi içlerinde bir bütünler ve baktığın zaman aslında ayrı ayrı bir sergi konseptiyle çıkıyoruz.” (Görüşme 7)

“Tasarıma hep özen gösteriyoruz. Sergi alanını dolaşıyoruz öncelikle. Oradaki imkanları görürüz. Sergi alanında bize sunulacak olan, panolar, şövaleler vs. biz onların hepsini yazarız. Neler lazımsa. İdareye taleplerimizi bildiririz. Birçoğunu bize onlar temin ederler. Nerelere ne koyacağımızı, mekanı nasıl değerlendireceğimizi planlarız. Bunlar hep plan içerisinde olur. Ondan sonra asılacak resimler ve farklı tekniklerde çalışmaları nereye koyalım ki birbirini işler gölgelemesin, birbirinin önüne çıkmasın diye düşünürüz. Bir de sergi alanını dolaşacak olan kişilerin rahat dolaşmaları açısından bazen daire biçiminde tasarlıyoruz, etrafında dolaşarak, mekanı bu şekilde kullanıyoruz. Blok yöntemi denir, birbirine benzer işleri kopuk olmadan bir araya getirmeye çalışıyoruz ki aralarındaki değerlendirmeyi rahat yapsın seyirci. Belli bir düzen içerisinde gider. Bir de asarken, yerleştirirken göz hizasına ve resimlerde üst

boşluğun eşit gelmesine -zaten sergi kuralıdır bu- dikkat ediyoruz.” (Görüşme 8)

“Her çocuğa bireysel bir alan oluşturuyoruz. Sırayla takip ediyor diğer çocuğun çalışması da onu. Bir çocuğun yedi tane çalışması oluyorsa mesela üç boyutlu da dahil olmak üzere, ona ait bir masa, şövale ve arka plandaki cam mekan da kullanılarak o genişlikteki alan tek bir çocuğa ait oluyor.” (Görüşme 5)

Öğretmenler sergi tasarımlarında özellikle göz hizasına dikkat etmektedirler. Bunun dışında, farklı şubelerin, konuların ve tekniklerin bir arada sergilenmesine dikkat ettiklerini söylemişlerdir. Verilere bakıldığında öğretmenlerin hepsinin sergi tasarımına önem verdiklerini ifade ettikleri; ayrıca sergide uyum, bütünlük, görsellerle sergiye dikkat çekecek dekorların varlığı, mekanın amaca uygun kullanımı ve çalışmaların belli bir düzen içerisinde sunulmasına dikkat ettiklerini söyledikleri görülmektedir. Serginin temasına göre sergi dekorları ve sergi mekanı değişir. Sergi teması belirlendikten sonra mekan seçilip olanakları öğrenilir ve buna göre ihtiyaçlar belirlenir. Sonrasında sergileme tasarımı konusunda çalışmalar yapılır. Farklı tekniklerde işlerin nerelerde ve nasıl sergilenirse daha etkili bir sunum oluşturulacağı sorusuna yanıt aranır. Amaç ne ise ona uygun olarak pek çok farklı sergi tasarımı yapılabilir. Sergilenen çalışmaların üzerinde çalışmayı yapan öğrencinin künyesinin bulunması da oldukça önemlidir. Sergileme, varolan nesnelere sunulmasına verilen addır. Sergileme tasarımı ise sunma eyleminin görsel iletişim tasarımıyla birleştirilmiş halidir. Sergileme tasarımı, serginin yaratıcı bir iletişim ortamı haline gelmesini sağlar. Dünyada da sergileme tasarımına verilen önem gittikçe artmaktadır (Çalışkan, 2016). Sergilemelerin ilgi çekici, merak uyandırıcı ve kolay anlaşılır olabilmeleri için serginin içeriğine göre mekanın tasarlanmasına ihtiyaç vardır. Kronolojik, bilimsel-biyolojik ve temalara yönelik sunumlarla gerçekleştirilen sergileme yöntemleri vardır. Son yıllarda temalara yönelik sergileme yöntemi önem kazanmıştır çünkü bu sergiler izleyicilerin konu üzerinde düşünmesine daha fazla olanak tanır. Sergi ile mekan arasında bağlantı kurulmadığında bu izleyici açısından karışıklık ve kopukluğa yol açabilir. Temalara yönelik sergileme yönteminde, temalara uygun olarak seçilmiş ve tasarlanmış olan mekan ile izleyici arasında etkileşim sağlanır. Sergileme tasarımında önemli olan noktalar konseptin, hedef kitlenin, mekanda sergi tasarım öğelerinin belirlenmesi ayrıca sergileme tasarım ve yaklaşımlarından hangisinin kullanılacağını tespit edilmesidir. Sergi ortamının ilgi çekici hale getirilmesinde ve mekanla bağlantı kurulabilmesinde sergi grafikleri, aydınlatmalar, vitrinler, malzemeler, duvarlar, yer ve tavan döşemeleri, askı sistemleri

ve renklerin sergi konseptini destekleyecek şekilde mekan içerisinde ele alınması önemlidir (Aykut, 2017). Ulaşılan sergi görselleri incelendiğinde ise temalara yönelik sunum yönteminin kullanılmadığı dikkat çekmektedir. Mekan ile temalar arasında bir bağ kurulmamış, aydınlatmaya dikkat edilmemiş, mekan sergiye özel olarak seçilmemiştir. Aynı teknikler bir arada ve paspartulu sergilense bile çalışmalar mekana gelişigüzel bir şekilde yerleştirilmiş gibi görünmektedir.

Görsel 6

Görsel 7

Görsel 8

Görsel 9

Görsel 10

Görsel 11

BÖLÜM 5

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırmadan elde edilen bulgular sonucunda araştırmacının düşünceleri ve çıkarımları yer almaktadır. Bu çıkarım ve düşünceler sonucunda önerilere yer verilmiştir.

Sonuçlar

Öğretmenlerin tümü sergilerin ders kazanımlarını yansıttığını; tüm etkinliklerin zaten kazanımlara göre oluşturulduğunu belirtmişlerdir. Okul öncesi dönem çocuklarının yaratıcılığı diğer dönemlere göre çok daha fazladır ve bu dönemde çocuğun yaratıcılığını içsel ve dışsal olarak birçok faktör etkileyebilir. Aile ve öğretmen tutumu, yaşanılan çevre, bireyin doğuştan getirdiği özellikleri, zekası, cinsiyeti, arkadaş çevresi ve kültür gibi birçok şey bireyin yaratıcılığını etkiler.

Sergi, kısaca herhangi bir konuda hazırlanan ürün ya da nesnelerin bir sürecin sonunda izleyiciyle buluşturulmasına verilen isimdir. Araştırmaya göre tüm öğretmenler sergideki çalışmaların öğrencilerin duygularını yansıttığını ifade etmiştir. Öğrencilerin duygularını yansıtmaları boyutunda öğretmenin tarzı oldukça önemlidir. Ders içerisinde, çalışırken ve kendini ifade ederken öğrencinin kendini özgür hissetmesi duygularını daha rahat ve etkili ifade edebilmesini sağlayacaktır. Öğrencinin yakın çevresindeki aile ve öğretmenin, öğrenciyi çalışmaları hakkında ilgiyle desteklemesi ve yanında olmasının, onu yeni çalışmalar gerçekleştirme konusunda daha da isteklendirebilir. Çocuğun sanatsal çalışmaları sergilendiğinde bu ona kendinin ve yaptığı işin önemli olduğunu hissettirir. Eğer sanata yönelik güvensizliği varsa da çalışmaların sergilenmesiyle çocuğun bu korkusu kırılabilir. Bu durum, çocuğun cesaretlendirilmesi ve yeteneklerini geliştirebilmesi boyutunda oldukça önemlidir.

Öğretmenler sergileri yalnızca yıl sonunda değil imkan bulduklarında yıl içerisinde de gerçekleştirdiklerini ifade etmişlerdir çünkü sergiler öğrenciler için de öğretmenler için de bir motivasyon kaynağıdır. Uzun bir süreç boyunca sanatsal etkinliklere emek veren öğrenci ve öğretmen için sergiler, bu sürecin kutlandığı bir ödül gibidir. Ayrıca velilerin yıl boyunca yapılan etkinlikleri toplu bir şekilde görebilmesi de

bu sergilerle mümkün olabilmektedir. Öğretmenler, sergilerin öğrenci motivasyonunu artırıcı ve eğitici bir süreç olduğunu; öğrencinin sergilenecek çalışmalarına daha fazla özen gösterdiğini ifade etmişlerdir. Yıl içerisinde gözden kaçabilen çalışmaların da toplu bir şekilde sergilenmesiyle birlikte sergilerde eğitici bir ortam oluşmaktadır. Çocuklar böyle bir süreç içerisinde hem kendi çalışmalarını hem de arkadaşlarının çalışmalarını bir arada görebilme ve değerlendirebilme olanağı bulur. Sergilerde öğrenciler çalışmaları hakkında birbirleriyle ve aileleriyle iletişime geçerek de kendilerini ifade edebilirler. Çocuk ayrıca sanatsal etkinlikleri gerçekleştirirken sabretmeyi öğrenir çünkü bu bir sabır ve süreç işidir. Sergilerde de yıl boyunca verdiği emeklerin önemseniş sergilendiğini görür ve bu onu onurlandırır. Sergilerin öğrencilerin sanatsal gelişimine; öğrencinin sanatsal deneyimler edinmesini sağlamak, yeni sanat çalışmalarına yönelik ilham vermek, sanata yönelik farkındalık ve yaratıcılığını arttırmak, görsel dağarcığını geliştirmek, sanatı izleme ve değerlendirme yeteneği kazandırmak, farklılıkları görebilmek ve belki de farklı olmaktan korkmamak gibi özellikleri kazandırmak gibi katkıları olabilir.

Öğretmenler sergileri okul dışı mekanlarda gerçekleştirmek istemektedirler. Böylelikle sergiler daha çok seyirciye ulaşabilir. Dolayısıyla daha geniş bir eğitim ve iletişim ağı oluşabilir. Daha geniş sergi mekanları ve daha büyük boyutlarda çalışma olanaklarının olması; büyük çalışmaların sergilenebileceği yer ve ekipmanların olması da sergileri daha etkili hale getirebilir. Sergi sürecinde mekânsal ve zamansal sıkıntılar yaşanabilmektedir. Çalışma hazırlıklarının sergilere yetiştirilememeye kaygısı, çalışmalarını zarar görmeden saklayabilecekleri atölye dışı ayrı bir odalarının olmayışı gibi sorunlar öğretmenleri süreç içerisinde zorlamaktadır. Dolayısıyla görsel sanatlar zümresine ait atölye dışı bir öğretmen çalışma odasının bulunması, öğretmenin zaman ve mekan konusunda yaşadığı sıkıntıları büyük ölçüde çözebilir.

Sergiler açık hava mekanlarda da açılabilir ve çalışmaların doğal ışık alması dolayısıyla sergiyi daha etkili hale getirebilir. Yapay ve doğal ışık kaynakları bu süreçte bir arada kullanılabilir. Hem halka açık yerlerde hem de disiplinlerarası olarak gerçekleştirilen sergiler ise izleyicilerin farklı duyularına seslenerek daha etkili bir ortam oluşturulmasını sağlayabilir. Bu tür sergilerde her yaşta insana ulaşılabilirliği ve sanatsal farkındalık yaratılması sağlanabilir. Hem çocuk yuvalarında hem de genel eğitim-öğretim kurumlarında ve sergi salonlarında yapılan sınıf dışı etkinliklerden olan sergiler, küçük yaşta öğrencilerin ilgisini çekmekte ve onların genel gelişimini, sanat-estetik eğitimini gözle görülür derecede etkilemektedir (Veliyeva, 2009).

Öğretmenler hazırladıkları sergilerde en çok göz hizasına dikkat etmektedirler. Bunun dışında sınıf kademelerinin, konuların, renklerin ve tekniklerin bir bütünlük, uyum ve sıra içerisinde olmasına dikkat ettiklerini de ifade etmişlerdir. Sergilerin okulların adeta vitrini olması nedeniyle öğretmenler de sergi tasarımlarına önem verdiklerini söylemektedirler. Ancak ulaşılabilen sergi görselleri incelendiğinde, sergilerin özenli bir tasarımla sergilenmediği; disiplinler arası yaklaşımın genellikle kullanılmadığı, bütünlük ve sergilerin ilgi çekici hale getirilmesi konusunda büyük eksikliklere sahip olduğu görülmektedir. Ayrıca görseller incelendiğinde, mekan ve sergiler arasında bağlantı kurulmadığı, aydınlatmalara dikkat edilmediği ve sanat etkinliklerinin gelişigüzel şekilde yerleştirildiği göze çarpmaktadır. Yine de görseller üzerinden ayrıntılı değerlendirmeler yapılabilmesi için daha fazla sergi görseline ulaşılabilmesi gereklidir.

Sergi sürecinde aile, okul yönetimi ve öğretmenin hassasiyeti, sanatsal etkinliklere verilen önem ve ayrılan bütçe ayrıca okulun maddi imkanları da oldukça önemlidir. Tüm imkanlara sahip olduğunda bile müze, gar ya da metro istasyonu gibi yerlerde sergiler açılmak istendiğinde bürokratik engeller ortaya çıkabilmektedir. Bu tür sanatsal etkinliklere, devlete bağlı kurum yönetimlerinin de olumlu bakması ile bu engeller ortadan kalkabilir.

Mekanın da serginin etkili bir izlenim bırakmasında önemli bir yeri vardır. Sergi mekanını amaca uygun şekilde seçme ve kullanma, aydınlatmalar, sergi davetiyelerinin ilgili kişilere gönderilmesi, serginin reklamının yapılması, çalışmalar arasındaki uyum ve sıralanışı, serginin teması, dekorlarla dikkat çekici hale getirilmesi ve serginin tasarımı sergilerin izleyicileri kendine çekmesi açısından oldukça önemlidir. Sergiler, çok boyutlu ve farklı disiplinlerin de dahil olduğu bir süreç haline getirilmelidir. Müze veya gar gibi mekanlarda, mekanla ilişkili temalara yönelik açılan sergiler izleyicilerin yaparak yaşayarak, deneyimleyerek öğrenmesine katkı sağlayabilir ve sergiyi mekanla bağdaştırarak öğrenmelerini kolaylaştırabilir. Farklı disiplinlerin sürece dahil edilmesi, çoklu zeka yaklaşımını da destekleyerek sergilerin daha etkili öğrenme ortamları haline gelmesini sağlayabilir. Sergilerin yalnızca görsel sanatlar disiplinine yönelik olduğu düşüncesinden vazgeçilmeli; farklı disiplinlerle iş birliği yapılmalı ve bireysel farklılıklara uygun ortamlar tasarlanmalıdır. Sergiler çocukların kişilik, sanatsal, bilişsel ve psikomotor tüm alanlarını desteklemektedir. Dolayısıyla sergilerin sergi tasarımlarına özen gösterilerek, okula sıkışıp kalmadan amaca uygun mekanlar

seçilerek, reklamı yapılarak, farklı disiplinlerle iş birliği içerisinde gerçekleştirilmeye devam edilmesi çocuğun genel gelişimi açısından önemlidir.

Öneriler

Aşağıda, araştırmadan elde edilen bulgular sonucunda önerilere yer verilmiştir.

- Öğretmenler, yöneticiler ve ailelerin sanat, sanat eğitimi ve sergiler konusunda bilinçlenmesi ve öğrencileri bu alanda desteklemesi, öğrencileri daha fazla üretmeye yönelik cesaretlendirici bir sürece sokabilir. Bu nedenle aile, yönetici ve öğretmenlerin eğitilmesine ve bilinçlendirilmesine yönelik olarak seminerler düzenlenebilir.
- Bu araştırmanın önemli bir sınırlılığı olan, çalışmanın genellenebilirliğini artırmak adına, okul öncesinde yıl sonu sergilerinin değerlendirilmesi ve incelenmesine yönelik olarak daha geniş öğretmen gruplarıyla, eğitimde sergilere yönelik araştırmalar yürütülebilir.
- MEB'e bağlı okullarda da eğitimde sergilere yönelik araştırmalar yürütülebilir ve bu alanda farkındalık oluşturulmasına katkı sağlanabilir. Böylelikle MEB okulları ve özel okullar arasında eğitimde sergiler hakkında karşılaştırmalar yapılabilir.
- Sergilerin, öğrenciler açısından nasıl değerlendirildiğine yönelik olarak öğrencilerle araştırmalar yapılabilir.
- Farklı eğitim kademelerinin de sergilere bakış açısı araştırılabilir ve bu konuda kademeler arasında karşılaştırmalar yapılabilir.
- Eğitimde sergi süreci, katılımcı gözlem yoluyla baştan sona birebir gözlemlenerek ve sürecin tamamı fotoğraflanarak konuya farklı bakış açılarının getirilmesi sağlanabilir. Böylelikle sergilerin içerik ve tasarımları üzerine daha kapsamlı bir değerlendirme yapılabilir.

KAYNAKLAR

- Aktaş, Y.T. (2012). Okulöncesi Öğretmenlerinin Yeterlilik Düzeyleri. (Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü). Alınan yer <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Argun, Y.(2012). *Okul Öncesi Dönemde Yaratıcılık ve Eğitimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Artut, K. (2013). *Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Ayaydın, A. (2010). Okul Öncesi Dönemde Görsel Sanatlar Eğitiminin Bireye Kazandırdığı Değerler. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(1), 187-200.
- Ayaydın, A. (2012). Evrensel Dil ve Semboller Dünyası: Görsel Sanatlar. *e- Journal of New World Sciences Academy*, 7(3), 259-268.
- Ayaydın, A. (2015). *Çoklu Zeka Tabanlı Görsel Sanatlar Eğitimi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Ayaydın, A., Vural, D.U., Tuna, S. ve Yılmaz, M. G. (2009). Alakuş, A. O. ve Mercin, L. (Editörler) *Sanat Eğitimi ve Görsel Sanatlar Öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Aydemir, H. (2016). *Çocuğun Sanat Eğitimi*. Ankara: Gece Kitaplığı.
- Aydın, B., Bilge, F., Bilgin, M., Can, G., Ersanlı, K., Kılıç, M. ve Uçar, E. (2013). *Eğitim Psikolojisi Gelişim- Öğrenme- Öğretim*. Ankara: Pegem Akademi.
- Aykut, Z. Müze Sergilemelerinde İzleyici-Sergi Etkileşimi Bağlamında Mekan Tasarımı. *International Journal of Interdisciplinary and Intercultural Art*, 2(2), 219-242.
- Bağ, C. ve Çeviker, Ş.A. (2017). Okulöncesi Öğretmenlerinin Öğretmen Yeterlikleri ve Hizmet İçi Eğitim İhtiyaçları. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(1), 289-312.
- Balcı, A. (2011). *Sosyal Bilimlerde Araştırma: Yöntem, Teknik ve İlkeler*. Ankara: Pegem Akademi.
- Binbaşoğlu, C. (2013). *Etkinlik Pedagojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Buyurgan, S. ve Buyurgan, U. (2012). *Sanat Eğitimi ve Öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Buyurgan, S. ve Mercin, L. (2010). Özsoy, V. (Ed.) *Görsel Sanatlar Eğitiminde Müze Eğitimi ve Uygulamaları*. Ankara: Görsel Sanatlar Eğitimi Derneği Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş. (2001). *Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Creswell, J. W. (2017). *Nitel Araştırmacılar İçin 30 Temel Beceri*. Ankara: Anı Yayıncılık.

- Cüceloğlu, D. (2017). *İnsan ve Davranışı: Psikolojinin Temel Kavramları*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çalışkan, C. (2016). Sergileme Tasarımının Gelişimi ve Müze ile Sanat Galerilerinin Karşılaştırılması. *Yıldız Journal Of Art And Design*, 3(1), 26-42.
- Çankırlı, A. (2015). *Çocuk Resimlerinin Dili*. İstanbul: Zafer Yayınları.
- Çelik, M. ve Yazar, A. (2009). Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Uygulanan
- Çelikten, M., Şanal, M. ve Yeni, Y. (2005). Öğretmenlik Mesleği ve Özellikleri. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1(19), 207-237.
- Demirel, Ö. (2007). *Öğretim İlke ve Yöntemleri Öğretme Sanatı*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü). Retrieved from <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Duman, G. (2014). Okulöncesi Öğretmenliği Lisans Programı Öğrencilerinin Sanat Etkinliklerine Karşı Görüşlerinin İncelenmesi. *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33, s.24-47.
- Dursun, M. A. ve Ünüvar, P. (2011). Okulöncesi Eğitim Döneminde Yaratıcılığı Engelleyen Durumlara İlişkin Ebeveyn ve Öğretmen Görüşlerinin İncelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(21), 110-133.
- Ekinci N. ve Kaya D. (2016). Okulöncesi Eğitimi Öğretmen Adaylarının Özel Alan Yeterlilik Algısının İncelenmesi: İletişim, Yaratıcılık ve Estetik. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 6/1, 141-157.
- Etike, S. (1995). *Sanat Eğitimi Yazıları*. Ankara: İlke Kitabevi Yayınları.
- Fox, J.E. ve Schirrmacher, R. (2014). Aral, N. ve Duman, G. (Editörler) *Çocuklarda Sanat ve Yaratıcılığın Gelişimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Gander, M.J. ve Gardiner H.W. (2015). *Çocuk ve Ergen Gelişimi*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Gülay, H. ve Akman, B. (2009). *Okul Öncesi Dönemde Sosyal Beceriler*. Ankara: Pegem Akademi.
- Gürten, E. ve Üstündağ, T. (2014). Öğretmen Adaylarının Yaratıcılığa İlişkin Görüşleri. *İlköğretim Online*, 13(2), 443-452.
- İlhan, A.Ç. (2010, Ekim). *Yaratıcılık Eğitimi Bağlamında Çocuk Müzeleri*. Çocuk Müzelerinin Nitelik ve İşlevleri Semineri: Çocuk Müzeleri ve Yaratıcı Drama. Vakıflar Genel Müdürlüğü Konferans Salonu, Ankara.
- Kalburan, N.C. (2011). *Erken Çocukluk Döneminde Yaratıcılık ve Sanat*. Ankara: Eğiten Kitap.

- Kara, A. (2007). Okulöncesi Dönemde 5-6 Yaş Grubu Çocukların Yaratıcılık Düzeylerini Etkileyen Faktörlere İlişkin Öğretmen Görüşleri. (Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü). Alınan yer <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Karabay, Ş.O. ve Seyhan, G.B. (2017). Okul Öncesi Öğretmen Adayları İçin Görsel Sanat Eğitimi ve Estetik. *Sanat Eğitimi Dergisi*, 5(2), 213-236. Sanat Etkinliklerinde Kullanılan Yoğurma Maddelerine İlişkin Öğretmen Görüşleri. *Sanat Dergisi*, 16, 45-51.
- Karaküçük, S.A. (2008). Okul Öncesi Eğitim Kurumlarından Fiziksel/Mekansal Koşulların İncelenmesi: Sivas İli Örneği. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 32(2), 307-320.
- Karasar, N. (2017). *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar İlkeler Teknikler*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Karayağmurlar, B. (1990). *Sanatta Yaratıcılık ve Eğitim* (Yüksek lisans tezi,
- Karip, F. (2019). Resim-iş Öğretmenliği Lisans Derslerinin Meslek Hayatına Katkısına Yönelik Öğretmen Görüşleri. Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi, 43, 9-19.
- Katırcı, M.D. (2017). Sanat Eğitiminin Gerekliliğine İlişkin Pedagojik Formasyon Öğrencilerinin Görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 25(4), 1635-1650.
- Kaymak M. N. ve İlden S. (2016). Okulöncesi Öğretmenlerinin Okulöncesinde Sanat Eğitimine İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi. *Akdeniz Sanat Dergisi*, 9(18), 21-29
- Kehnemuyi, Z. (1995). *Çocuğun Görsel Sanat Eğitimi*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Koçyiğit, S. (2014). Çocukların Bakış Açısıyla Okulöncesi Eğitim. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 36, 203-214.
- Konak, A. (2017). Resim-iş Öğretmenliği 4. Sınıf Öğrencilerinin Görsel Sanatlar Öğretmeni Özel Alan Yeterliliklerine İlişkin Performansları. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(61), 611-635.
- Kök, M., Tuğluk, M.N. ve Bay, E. (2005). Okul Öncesi Eğitimin Öğrencilerin Gelişim Özellikleri Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11, 294-303.
- May, R. (2018). *Yaratma Cesareti*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Mercin, L. ve Alakuş, A.O. (2007). Birey ve Toplum İçin Sanat Eğitiminin Gerekliliği. *Dumlupınar Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9, 14-20.
- Milli Eğitim Bakanlığı Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü. (2017) Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlilikleri. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayını.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2016) Okulöncesi Eğitim Programı. Ankara: MEB Yayını.

- Onan, B.C. (2017). Çağdaş Sanat Eğitimi Kuramcıları Bağlamında Sanat Eğitiminde Yeni Eğilimler ve Çeşitli Uygulama Önerileri. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30(1), 291-319
- Özdemir, M. (2010). Nitel Veri Analizi: Sosyal Bilimlerde Yöntembilim Sorunsalı Üzerine Bir Çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 323-343.
- Özdoğan, B. (2000). *Çocuk ve Oyun: Çocuğa Oyunla Yardım*. Anı Yayıncılık: Ankara.
- Özer, A., Gürkan, A.C. ve Ramazanoğlu, O. (2006). Oyunun Çocuk Gelişimi Üzerine Etkileri. *Fırat Üniversitesi Doğu Araştırmaları Dergisi*, 4(3), 54-57.
- Özgüngör, S., ve Kapıkıran, Ş. (2008). Güzel Sanatlar Eğitimi Öğrencilerinin Öğretmenlik Meslek Bilgisi Derslerine İlişkin Motivasyon ve Başarı Düzeyleri. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(23), 47-60.
- Özkan, B. ve Girgin, F. (2014). Okul Öncesi Öğretmenlerinin Görsel Sanat Etkinliği Uygulamalarını Değerlendirmesi. *Electronic Journal of Vocational Colleges*, 79-85.
- Özkan, R. (2012). Resim(Görsel Sanatlar), Müzik ve Beden Eğitimi Derslerinin Bireysel Gelişim ve Sosyalleşme Açısından Önemi. *e-Journal of New World Sciences Academy*, 7(2), 713-721.
- Özkubat, S. (2013). Okul Öncesi Kurumlarında Eğitim Ortamlarının Düzenlenmesi ve Donanım. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4(2), 58-66.
- Özsoy, V. (2015). *Görsel Sanatlar Eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Patton, M. Q. (2014). *Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Pekdoğan, S. (2012). Reggio Emilia Yaklaşımı Üzerine Bir Çalışma. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(2), 237-246.
- San, İ. (1977). *Sanatsal Yaratma ve Çocukta Yaratıcılık*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- San, İ. (2008). *Sanat ve Eğitim*. Ankara: Ütopya Yayınevi.
- San, İ. (2010). *Sanat Eğitimi Kuramları*. Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Senemoğlu, N. (1994). Okulöncesi Eğitim Programı Hangi Yeterlilikleri Kazandırmalıdır?. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10, 21-30.
- Sesigür, A., Güvenç, B.K. (2017). Görsel Sanatlar Öğretmen Adaylarının Özgünlük Algısı. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 7(3), 555-589.
- Striker, S. (2005). *Çocuklarda Sanat Eğitimi*. İstanbul: Epsilon Yayıncılık Hizmetleri Ti. San. Ltd. Şti.

- Şahindokuyucu, M. (2011). Anaokulu Öğretmenleri Tarafından Çocuklara Yaptırılan Görsel Sanat Çalışmalarının Yaratıcılık Açısından Değerlendirilmesi. 1. Sanat ve Tasarım Eğitimi Sempozyumu. (s.84-88). Ankara: Başkent Üniversitesi.
- Şenol, Ş. (2012). *Araştırma ve Örneklemeye Yöntemleri*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Taşkaya, S. M. (2012). Nitelikli Bir Öğretmende Bulunması Gereken Özelliklerin Öğretmen Adaylarının Görüşlerine Göre İncelenmesi. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 33(2), s.283-298.
- Tolstoy, L. N. (2018). *Sanat Nedir?*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Türe, N. (2007). *Eğitimde ve Öğretimde Bir Araç Olarak Görsel Sanatlar Eğitiminin Öğrencilere Sağladığı Katkıları*. (Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü). Retrieved from <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Uygun, S., Ergen, G. ve Öztürk, İ.H. (2011). Türkiye, Almanya ve Fransa'da Öğretmen Eğitimi Programlarında Uygulama Eğitiminin Karşılaştırılması. *İlköğretim Online Dergisi*, 10(2), 389-405.
- Veliyeva, Ş. (2009). Estetik Eğitimde Öğrenci Tasviri Sanat Sergilerinin Önemi. *Turan Stratejik Araştırmaları Merkezi Dergisi*, 1(3), 35-38.
- Yaşar, M. C. ve Aral, N. (2010). Yaratıcı Düşünme Becerilerinde Okul Öncesi Eğitimin Etkisi. *Kuramsal Eğitimbilim*, 3(2), 201-209.
- Yavuzer, H. (1993). *Resimleriyle Çocuk*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2016). *Bedensel, Zihinsel ve Sosyal Gelişimiyle Çocuğunun İlk 6 Yılı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yazıcı, E., Baydar I.Y. ve Pınarcık, Ö. (2016). Okulöncesi Öğretmenlerinin Sanata İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi. *E-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 7(3), 74-88.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (1999). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Yolcu, E. (2009). *Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Yolcu, E., Yılmaz, M., Maccario, N.K., Ünalın, T. ve Aykaç, V. (2010). Artut, K. ve Pekmezci, H. (Ed.) *Güzel Sanatlar Eğitiminde Özel Öğretim Yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Zırtlan, C. (2016). *Eğitim Sanatı*. Ankara: Karina Yayınevi.
- Ziss, A. (2016). *Estetik, Gerçekliği Sanatsal Özümsemenin Bilimi*. İstanbul: Hayalperest Yayınevi

EK 1. Görüşme Soruları

1- Yıl sonu sergilerinde ortaya konulan çalışmalar dersin öğrenme çıktılarını yansıtmakta mıdır?

- Sergideki işlerin ortaya çıkma sürecinde hangi öğretim yöntemi/yöntemlerini tercih ettiniz?
- Sergide yer alacak çalışmalarda kullanılacak malzemelere nasıl karar veriyorsunuz?
- Sergilenecek çalışmaları neye göre belirlemektesiniz? (Tüm öğrencilerin çalışmaları sergide yer almakta mı?)
- Sergide hangi tekniklerde çalışmalar yer almaktadır? (Öğrenciler hangi teknikleri kullanmayı daha fazla tercih ediyorlar?)
- Sergideki çalışmalarda ağırlıklı olarak ele alınan konular nelerdir?
- Yıl sonu sergilerindeki çalışmalar ders kazanımlarını yansıtmakta mıdır?

2- Yılsonu sergilerindeki çalışmalar çocuğun becerilerini ve yaratıcılığını beslemekte midir?

- Öğrencilerin sergilere yaklaşımı hakkında ne düşünüyorsunuz?
- Sergiye hazırlık sürecinde öğrencinin yaratıcılığını ne gibi faktörler etkiliyor olabilir?
- Sergilerin öğrencinin sanatsal gelişimine katkıları neler olabilir?
- Yıl sonu sergilerindeki çalışmalar öğrencilerin duygularını yansıtmakta mıdır?

3- Sergilemelere ilişkin tüm olanaklar elde bulunsaydı yıl sonu sergileri nasıl gerçekleştirilebilirdi?

- Ailelerin sergilere yaklaşımı hakkında ne düşünüyorsunuz?
- Yöneticilerin sergilere yaklaşımı hakkında ne düşünüyorsunuz?
- Yıl sonu sergilerini gerçekleştirmenizin amacı nedir?
- Sanat eğitiminin gerçekleştirilmesine ve sergilemelere ilişkin tüm olanaklar elinizde bulunsaydı yıl sonu sergilerini nasıl gerçekleştirirdiniz?
- Sergi sürecinde herhangi bir zorluk yaşıyor musunuz? (Ne tür zorluklarla karşı karşıya kalıyorsunuz?)
- Çocuklara sergiyi gezdirirken nelere dikkat ediyorsunuz?
- Çocukların sergi hakkında görüşlerini alıyor musunuz?
- Sergi sürecini daha verimli ve etkili hale getirmek için neler yapılabilir?
- Bir sergiyi tamamladıktan sonra neler hissediyorsunuz?

4- Yılsonu sergilerindeki çalışmaların sergilenme biçimleri nasıldır?

- Serginin yapılacağı mekanın seçimini nasıl yapmaktasınız?
- Serginizin sergileme tasarımı hakkında ne düşünüyorsunuz?

EK 2. Etik Kurul Onayı

ANKARA ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ALT ETİK KURULU KARAR ÖRNEĞİ

Karar Tarihi : 08/04/2019
Toplantı Sayısı : 04
Karar Sayısı : 110

110- Üniversitemiz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi **Nida Yüksek**'in "Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Gerçekleştirilen Yılsonu Sergilerinin Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi" başlıklı tezi ile ilgili 04/03/2019 tarih ve 3/80 sayılı karar doğrultusunda yaptığı düzeltmeler Kurulumuzca incelendi.

Üniversitemiz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi **Nida Yüksek**'in "Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Gerçekleştirilen Yılsonu Sergilerinin Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi" başlıklı tezinin, araştırma protokolüne uyulması ve etik onay tarihinden itibaren geçerli olması koşuluyla uygulanmasının etik açıdan uygun olduğuna oy birliği ile karar verildi.

ASLININ AYNIDIR
08/04/2019

Prof. Dr. Muharrem ÖZEN
Ankara Üniversitesi
Etik Kurulu Başkanı

EK 3. Resim-İş Öğretmenliği Lisans Ders Programı

2

RESİM-İŞ ÖĞRETMENLİĞİ LİSANS PROGRAMI

I. Yarıyıl

Dersin Adı	T	U	K	AKTS
MB Eğitim Giriş	2	0	2	3
MB Eğitim Felsefesi	2	0	2	3
SK Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi 1	2	0	2	3
SK Yabancı Dil 1	2	0	2	3
SK Türk Dili 1	3	0	3	5
SK Bilşim Teknolojileri	3	0	3	5
AE Temel Tasarım 1	2	4	4	5
AE Desen 1	1	2	2	3
Toplam	17	6	20	30

II. Yarıyıl

Dersin Adı	T	U	K	AKTS
MB Eğitim Psikolojisi	2	0	2	3
MB Eğitim Sosyolojisi	2	0	2	3
SK Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi 2	2	0	2	3
SK Yabancı Dil 2	2	0	2	3
SK Türk Dili 2	3	0	3	5
AE Temel Tasarım 2	2	4	4	5
AE Desen 2	1	2	2	3
AE Perspektif	2	0	2	2
AE Sanat Tarihine Giriş	2	0	2	3
Toplam	18	6	21	30

III. Yarıyıl

Dersin Adı	T	U	K	AKTS
MB Öğretim Teknolojileri	2	0	2	3
MB Öğretim İlke ve Yöntemleri	2	0	2	3
MB Seçmeli 1	2	0	2	4
SK Seçmeli 1	2	0	2	3
AE Seçmeli 1	2	0	2	4
AE Görsel Sanatlar Öğretimi ve Öğretim Yaklaşımları	2	0	2	3
AE Anasana! Atölye 1	1	4	3	4
AE Seçmeli Sanat Atölye 1	1	2	2	3
AE Bab Sanatı Tarihi	2	0	2	3
Toplam	16	6	19	30

IV. Yarıyıl

Dersin Adı	T	U	K	AKTS
MB Türk Eğitim Tarihi	2	0	2	3
MB Eğitimde Araştırma Yöntemleri	2	0	2	3
MB Seçmeli 2	2	0	2	4
SK Seçmeli 2	2	0	2	3
AE Seçmeli 2	2	0	2	4
AE Görsel Sanatlar Öğretimi Programları	2	0	2	3
AE Anasana! Atölye 2	1	4	3	4
AE Seçmeli Sanat Atölye 2	1	2	2	3
AE Çocukta Sanatsal Gelişim	2	0	2	3
Toplam	16	6	19	30

V. Yarıyıl

Dersin Adı	T	U	K	AKTS
MB Sınıf Yönetimi	2	0	2	3
MB Eğitimde Ahlak ve Etik	2	0	2	3
MB Seçmeli 3	2	0	2	4
SK Seçmeli 3	2	0	2	3
AE Seçmeli 3	2	0	2	4
AE Anasana! Atölye 3	1	4	3	4
AE Seçmeli Sanat Atölye 3	1	2	2	3
AE Türk Sanat Tarihi	2	0	2	3
AE Görsel Sanatlar Öğretimi 1	3	0	3	3
Toplam	17	6	20	30

VI. Yarıyıl

Dersin Adı	T	U	K	AKTS
MB Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme	2	0	2	3
MB Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi	2	0	2	3
MB Seçmeli 4	2	0	2	4
AE Seçmeli 4	2	0	2	4
AE Anasana! Atölye 4	1	4	3	4
AE Seçmeli Sanat Atölye 4	1	2	2	3
AE Müze Eğitimi	2	0	2	3
AE Görsel Sanatlar Öğretimi 2	3	0	3	3
AE Çağdaş Sanat	2	0	2	3
Toplam	17	6	20	30

VII. Yarıyıl

Dersin Adı	T	U	K	AKTS
MB Öğretmenlik Uygulaması 1	2	6	5	10
MB Özel Eğitim ve Kaynaştırma	2	0	2	3
MB Seçmeli 5	2	0	2	4
SK Seçmeli 4	2	0	2	3
AE Seçmeli 5	2	0	2	4
AE Anasana! Atölye 5	1	4	3	4
AE Seçmeli Sanat Atölye 5	1	2	2	2
Toplam	12	12	18	30

VIII. Yarıyıl

Dersin Adı	T	U	K	AKTS
MB Öğretmenlik Uygulaması 2	2	6	5	10
MB Okullarda Rehberlik	2	0	2	3
MB Seçmeli 6	2	0	2	4
SK Toplum Hizmeti Uygulamaları	1	2	2	3
AE Seçmeli 6	2	0	2	4
AE Anasana! Atölye 6	1	4	3	4
AE Seçmeli Sanat Atölye 6	1	2	2	2
Toplam	11	14	18	30

Genel Toplam	T	U	K	AKTS	SAAT	YÜZDE
MB Meslek Bilgisi	44	12	50	86	56	33
SK Genel Kültür	26	2	27	42	28	17
AE Alan Eğitimi	54	48	78	112	102	50
Toplam	124	62	155	240	186	100

BENZERLİK BİLDİRİMİ

“Okul Öncesi Eğitimde Yıl Sonu Sergilerinin Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi” başlıklı tezimin ana bölümü (ön bölüm, kaynaklar ve ekler hariç) Turnitin İntihali Engelleme Programı aracılığıyla incelenmiş ve ilgili rapor danışmanım tarafından da kontrol edilmiştir. Kontrol sırasında (1) “Beş sözcükten daha az olan benzeşmeler” (2) “Kaynaklar” (3) “Doğrudan Alıntılar” dışarıda tutulmuştur. Benzerlik kontrolüne ilişkin rapordan elde edilen sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

Rapor Tarihi	: 07.01.2020
Gönderim Numarası	: 1239729952
Sayfa Sayısı	: 116
Sözcük Sayısı	: 23184
Karakter Sayısı	: 165313
Benzerlik Oranı	: %8
Savunma Tarihi	: 06.02.2020

Yukarıda belirtilen sonuçları gösteren Turnitin İntihali Engelleme Programı'na ilişkin orijinal raporu, sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmaksızın bu beyanım ekinde Enstitüye teslim ettiğimi, tezimin %10'dan fazla benzerlik oranı içerdiğinin belirlenmesi durumunda, bundan doğabilecek tüm yasal sorumluluğu kabul ettiğimi bildirir, saygılarımı sunarım.

Öğrencinin Adı Soyadı : Nida YÜKSEK

Tarih : 07.01.2020

İmza :

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı ve Soyadı : Nida Yüksek
E-Posta Adresi : yuksekniday@gmail.com

İş Deneyimi :

Unvan	Görev Yeri	Yıl
Görsel Sanatlar Öğretmeni	Gazi Başkent Koleji	2018- 2019

Akademik Bilgiler

Öğrenim Durumu :

Derece	Bölüm/Program	Üniversite	Yıl
	Güzel Sanatlar Eğitimi Tezli Yüksek Lisans	Ankara Üniversitesi	2017-...
3.0/ 4.0	Radyo Tv. Prog.	Anadolu Üniversitesi	2015-2018
3.5/ 4.0	Resim-iş Öğretmenliği Lisans	Anadolu Üniversitesi	2013-2017

Staj Bilgileri

- Mustafa Kemal İlkokulu – Bahar Dönemi Stajı (2017) Eskişehir
- Atatürk Güzel Sanatlar Lisesi - Güz Dönemi Stajı (2016) Eskişehir

Yabancı Dil

- Türkçe (Anadil)
- İngilizce (Orta Derecede)

Sertifika ve Eğitimler

- Spikerlik& Sunuculuk Eğitimi – 2019 - Başkent İletişim Akademisi (Ankara)
- Diksiyon Eğitimi – 2019 – Başkent İletişim Akademisi (Ankara)
- II. Uluslararası Sanat Eğitimi Araştırmaları Sempozyumu – 2018 – Ankara
- Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi: Çocuk ve Sanat -2017 - Ankara
- Hızlandırılmış İngilizce Eğitimi - 2017 - Dilsem (Eskişehir)
- Grafik Tasarım Eğitimi - 2015 - Bilişim Grafik Kursu (Eskişehir)
- Karakalem Eğitimi - 2012 - Ankara Tasarım Kursu (Ankara)

Sosyal Sorumluluk Projeleri

- LÖSEV ile Yılbaşı Görsel Sanatlar Sergisi – Aralık, 2018

Sergiler

- Anadolu Üniversitesi Mezuniyet Sergisi - 2017
- 45x45 Eserler Sergisi - 2017
- Küçük İşler Resim Sergisi - 2017
- Resim, Heykel, Seramik Sergisi - 2017
- 169. Öğretmen Okulları Kuruluş Yıldönümü Sergisi - 2017